

**Møte torsdag den 17. november 2011 kl. 10**

President: Dag Terje Andersen

Dagsorden (nr. 17):

1. Redegjørelse av utenriksministeren om viktige EU- og EØS-saker
2. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om hjelp til tørkeofre på Afrikas Horn (Innst. 19 S (2011–2012), jf. Prop. 152 S (2010–2011))
3. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om en grønnere utvikling - om sammenhengen i miljø- og utviklingspolitikken (Innst. 44 S (2011–2012), jf. Meld. St. 14 (2010–2011))
4. Interpellasjon fra representanten Trine Skei Grande til miljø- og utviklingsministeren:

«I dag finnes det flere kontroversielle saker som angår miljøtilstanden i norske fjorder. Flere av de akutte forurensningsproblemene som følge av giftutslipp fra industri er ryddet opp i, men nye utfordringer er kommet til overflaten: Rømming og lakselus fra havbruksnæringen, fare for oljeutslipp fra skip, økt skipstrafikk, utslipp fra jordbruk og ikke minst utslipp fra gruvedrift i eksempelvis Bøkfjorden og Førdefjorden. Bærekraftig bruk av norske fjorder er en forutsetning når vi tar i bruk fjordene våre.

Hvilken strategi har statsråden for å sikre en utvikling og bruk av norske fjorder som ivaretar naturmangfoldet og en bærekraftig utnyttelse, som også sikrer framtidige generasjoner?»

5. Interpellasjon fra representanten Laila Gustavsen til kommunal- og regionalministeren:

«Lav valgdeltakelse har stor konsekvens for demokratiet. Mange hadde håpet på en høy valgdeltakelse ved lokalvalget i år. Men dessverre valgte 4 av 10 ikke å delta i form av å gå å stemme. Valgdeltakelsen ved lokalvalg kan deles inn i to perioder fra 1900 – først oppadgående i 60 år, så nedadgående i 50 år. Demokratiet vårt er avhengig av at innbyggerne har kompetanse, lyst og evne til å bidra både gjennom etablerte politiske partier, organisasjoner og ved valg. Hvis politikken ikke evner å mobilisere i stor nok grad, er det viktig å se om en kan legge bedre til rette for demokratisk deltakelse på ulike måter. Samtidig kan vi kanskje lære noe av de 6 av 10 som gikk for å stemme. Større bevissthet om hva som virker mobiliserende og øker valgdeltakelsen, er viktig kunnskap.

Hvordan ser statsråden på utfordringen rundt valgdeltakelsen og hva som kan gjøres for å øke den?»

6. Innstilling fra finanskomiteen om samtykke til at Noreg sluttar seg til reform av styresamansetjing, kvotar og røysterett i IMF (Innst. 40 S (2011–2012), jf. Prop. 142 S (2010–2011))
7. Interpellasjon fra representanten Gunnar Gundersen til finansministeren:

«Trygghet for den framtidige velferden skapes gjennom konkurransekraft. Norsk økonomi er sterk, men får samtidig stadig sterkere preg av avhengighet

av oljeinntekter og aktivitet avledet av oljevirkksomhet. Kostnadsnivået stiger langt raskere enn hos våre handelspartnere og produktivitetsveksten har de siste 5 årene vært svak. Resultatet er at det blir stadig vanskeligere for annen næringsvirksomhet å overleve og utvikle nye konkurranseutsatte arbeidsplasser. Siden 2008 er det nedgang i sysselsettingen i privat sektor, mens det er kompensert gjennom nye jobber i offentlig sektor. På sikt er ikke dette bærekraftig, og det undergraver utviklingsmulighetene for store deler av landet når en ser langsiktig på utviklingen.

Bekymrer dette statsråden, og hvilke langsiktige virkemidler og prioriteringer mener han det er viktig å vektlegge for å møte utfordringen?»

8. Interpellasjon fra representanten Henning Warloe til forsknings- og høyere utdanningsministeren:

«Norge har en høyt utdannet befolkning og et høyt kostnadsnivå. Det er derfor bred enighet om at dersom norske bedrifter skal kunne være konkurransedyktige, må dette skje gjennom høy kvalitet på produkter og tjenester og en sterk satsing på forskning, innovasjon og produktutvikling. Det er derfor bekymringsfullt når Norge scorer under gjennomsnittet på European Innovation Scoreboard, og Norge ligger lavest i Norden når det gjelder FoU-utgifter målt i prosent av BNP, både totalt sett og særlig i næringslivet. Undersøkelser viser at norske universiteter har mindre forskningssamarbeid med næringslivet enn i mange andre land, og at vi lykkes dårligere med kommersialisering av forskningsresultater enn mange av våre konkurrenter.

Hvordan ser statsråden på denne situasjonen, og hva vil hun gjøre for å styrke forskningssamarbeidet mellom academia og bedriftene og for å bidra til økt forskningsinnsats i næringslivet?»

9. Interpellasjon fra representanten Svein Harberg til forsknings- og høyere utdanningsministeren:

«Et viktig mål for det politiske arbeidet er å skape trygghet for fremtiden for oss selv og dem som kommer etter oss. Trygghet skapes gjennom kunnskap og konkurransekraft. Å skape trygghet for arbeid og gjennom det sikre fremtidig velferd er sterkt knyttet opp til at norske bedrifters behov for kompetanse oppfylles. Universitets- og høyskolesektoren varsler om redusert handlingsrom, noe som utfordrer kvaliteten i tilbudet til og oppfølgingen av studentene. Næringslivet varsler at de stadig oftere må ut av landet for å hente arbeidskraft som kan løse de kompetansekrevene oppgavene i virksomhetene.

Hvordan vil statsråden bidra til å sikre tilgang på kunnskapsrike medarbeidere, slik at næringslivet er i forkant og kan styrke sin konkurransekraft?»

10. Referat

**Presidenten:** Representantene Laila Dāvøy, Gina Knutson Barstad, Harald T. Nesvik, Steinar Gullvåg, Svein Roald Hansen og Irene Johansen, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Den innkalte vararepresentant for Hordaland fylke, Torkil Åmland, har tatt sete.

## Sak nr. 1 [10:00:51]

*Redegjørelse av utenriksministeren om viktige EU- og EØS-saker*

**Utenriksminister Jonas Gahr Støre [10:01:22]:** De store utfordringene som Europa står overfor, minner oss om hvor uløselig økonomi, politikk og samfunn er knyttet sammen, nasjonalt og internasjonalt.

Dette har vært tema i mine utenrikspolitiske redegjørelser og i EU/EØS-redegjørelsene siden finanskrisen i 2008; om hvordan den globale finanskrisen og den økonomiske nedgangen som fulgte, i flere land har gått over i en statsgjeldskrise og i noen tilfeller en sosial og politisk krise. Det treffes tiltak mot krisen, men håndteringen av de dype ubalansene i mange land og eurosamarbeidets utfordringer vil definere den politiske utvikling i Europa i lang tid fremover.

Da finanskrisen brøt ut i 2008, sto de europeiske statene rede til å redde bankene. De ble i første omgang berget, men i flere land er de fortsatt i en utsatt posisjon.

Nå handler det om statene. Svekkede statsfinanser er blitt kilde til uro i finansmarkedene og er selve kjernen i problemet. For utsatte stater handler det om å redde seg selv. De mest utsatte statene trenger hjelp utenfra, og et politisk fellesskap i Europa stilles på en hard prøve – det gjelder samarbeidsklimaet mellom landene, mellom landene og unionsinstitusjonene, forholdet mellom land innenfor og utenfor eurosonen og mellom EU og andre stater og finansmiljøer utenfor unionen.

Det finnes ingen enkel løsning for veien ut av dette krysspresset som mange europeiske stater befinner seg i: fanget av høy gjeld og store budsjettunderskudd på samme tid. Rådspresident van Rompuy sa det slik i en samtale sist tirsdag: Egentlig trenger Europa nå økonomiske stimulanser, mens det Europa får, er innstramninger. Men det er ingen vei utenom, gitt den situasjonen de utsatte landene er kommet i. Ubalansene må rettes opp, det står om grunnleggende tillit til økonomienes virkemåte.

Det er illustrerende at ambisjonen for Hellas, selv etter de hjelpepakker og de gjeldsreduksjoner som ble avtalt i oktober, er å komme ned på et statsgjeldsnivå på 120 pst. av BNP i 2020, noe som i seg selv er dobbelt så høyt som Maastricht-traktatens maksimumsgrense. Det sier sitt om en nasjonal økonomisk politikk som har vært ute av kontroll, men også om manglende mekanismer for å sikre respekt for avtalte rammer for den økonomiske politikken.

Bildet i Europa er sammensatt. Ikke alle land er i en like vanskelig situasjon. Likevel er realiteten den at Norge fremstår som en europeisk kontrast, med lav ledighet, høy sysselsetting, overskudd og ingen gjeld. Vi er en overskuddsnasjon, politisk og økonomisk. Det krever, som finansministeren mange ganger minner om, god rygg til å bære gode dager. Vår situasjon legger tunge føringer på behovet for å holde orden i egen økonomi og trygge næringslivets rolle som verdiskapende og sysselsettende kraft – og å være med på å ta vår del av ansvaret for å trygge europeisk økonomi.

Samtidig vet vi av erfaring: Norge er berørt på mange

ulike måter av den økonomiske uroen i Europa. Europa er vårt viktigste marked. Vi merker allerede enkelte virkninger, bl.a. i form av en noe sterkere kronekurs og høyere finansieringskostnader for bankene.

Om krisen skulle tilspisses ytterligere, vil viktige virkninger for norsk økonomi merkes gjennom effekten på verdensøkonomien og prisen på petroleum og andre råvarer som vi selger. Nedgang i Europa kan selvsagt også slå direkte inn i redusert etterspørsel etter norske varer, og de politiske konsekvensene av krisen for europeiske allierte og partnere har selvfølgelig også en konsekvens for oss.

Denne økonomiske krisen omtales som den verste i Europa siden den annen verdenskrig, slik den tyske forbundskansleren fremholdt sist mandag. Å møte den krever helt nye virkemidler.

Det treffes kraftfulle beslutninger. Samarbeidet er videreutviklet mellom EU, IMF og Den europeiske sentralbanken for å følge opp land som mottar kriselån. Eurolandenes parlamenter har sluttet seg til nye redningspakker og en utvidet verktøykasse for det europeiske stabiliseringsfondet EFSF.

Samtidig har krisen vist at selv om årsakene til problemene kan spores til de enkelte medlemslandenes politikk, er det også avdekket klare mangler ved oppsettet rundt den felles valutaen.

Samordningsmekanismene har vist seg svake, ikke minst fordi medlemsland i eurosonen ikke har etterlevd det regelverket de selv vedtok. Arbeidet for å løse disse utfordringene vil stå sentralt i europeisk politikk i tiden som kommer. Mens det pekes på behovet for sterkere sentral samordning, er det en voksende motstand i flere medlemsland mot å avgi mer suverenitet. Denne spenningen vil være tydelig til stede fremover i europeisk politikk.

Samtidig ser vi klare tegn til at det treffes vedtak, hva gjelder både politikk og styringsstrukturer. EU-toppmøtene i oktober introduserte et bredt sett av nye tiltak som er viktige for stabiliteten. Blant disse inngår en ny krisepakke for Hellas, med forutsetning om en halvering av den greske statens gjeld til private kreditorer, en plan for oppkapitalisering av europeiske banker, slik at de skal stå bedre rustet til å ta tap, samt tiltak som skal gjøre krisefondet EFSF mer slagkraftig. Her gjenstår det imidlertid en del detaljer før det hele er på plass.

Egne organer for eurosonen kan være på trappene, sammen med bedre overvåking av den økonomiske politikken i medlemslandene. Dette er i seg selv politisk kontroversielt og kan forsterke skillet mellom de 17 land med euro og de ti land uten euro. For langsiktig stabilitet etableres det også programmer som sikrer etterlevelse av forutsetningene for valutaunionen, samlet i en pakke med seks rettsakter som ble vedtatt av Europaparlamentet i september, den såkalte «six-packen».

Det er innført et såkalt europeisk semester, som sikrer at medlemslandenes budsjettarbeid skjer i nært samråd med kommisjonen og rådet, før de nasjonale parlamentene gjør sine budsjettvedtak. På den måten får kommisjonen og rådet mulighet til bedre å overvåke situasjonen og følge reformarbeidet i medlemslandene tettere.

Toppmøtet i oktober varslet også ytterligere virkemidler

ler for å styrke politikkoordineringen i eurosone. Råds-president van Rompuy skal lede et arbeid med å peke ut kursen i retning av en dypere økonomisk union, herunder begrensede traktatendringer. En foreløpig rapport skal foreligge i desember og en endelig i mars neste år.

Jeg tror det er riktig å si at EUs tiltak for å møte finanskrisen og gjeldskrisen sikter mot stabilitet og byrdefordeling – stabilitet ved at redningsmekanismenes omfang forsøkes gjort tilstrekkelig til å gjenvinne og sikre markedets tillit, og byrdefordeling ved at medlemsland stiller opp for et hardt rammet land, og ved at også privat sektor og bankvesenet blir avkrevet bidrag til stabilisering.

Kanskje står mest på spill rundt spørsmålet om tillit. President van Rompuy understreker hvor avgjørende det er å gjenvinne tillit, og at det krever vilje og kraft til langsiktighet. Tillit som brytes ned raskt, må gjenvinnes over tid – ofte over smertelig lang tid.

Hvorvidt de tiltakene som nå er på trappene, vil vise seg tilstrekkelige for å stabilisere situasjonen i euroområdet og stagge uroen i finans- og aksjemarkedet, er det for tidlig å si noe sikkert om. I tillegg til problemene i Hellas har uroen knyttet til situasjonen i Italia økt.

I begge land har regjeringer som opprinnelig hadde flertall i sine nasjonalforsamlinger, veket plassen for såkalte teknokratregjeringer, dvs. regjeringer i hovedsak sammensatt av ikke folkevalgte fagfolk. Det er et tankevekkende utviklingstrekk. Like fullt er det verdt å minne om at det er demokratisk valgte partier som har gått inn for disse løsningene, nettopp i et forsøk på å gjenvinne tillit. Og viktigst: at den politikken som disse nye regjeringene skal gjennomføre, må passere folkevalgte parlamenter. Det er tross alt kjernen i europeisk demokrati.

Det som er sikkert, er at EUs videre utvikling vil være helt sentral også for norsk økonomi – for norsk banksektor, norsk eksport, norsk politikk og norsk samfunnsliv.

Norge har, gjennom Statens pensjonsfond utland, investert i europeiske statspapirer. Norges Bank har stor frihet, innenfor visse kriterier, til å sette sammen sin investeringsportefølje ut fra forretningsmessige vurderinger. Slik bør det etter regjeringens oppfatning også være for et fond som forvalter våre sparepenger.

Gjennom IMF deltar Norge i bistanden til de eurolandene som har størst vansker. Norge har stilt om lag 55 mrd. kr i lånemidler til disposisjon for IMF, i form av en ramme IMF kan trekke på. Disse utgjør om lag 0,9 pst. av IMF's samlede låneressurser. Denne lånerammen er ikke brukt opp. Regjeringen mener vi må være åpne for å vurdere å øke de norske ressursene til IMF om det er behov. En forutsetning må være at ytterligere bidrag blir en del av en større dugnad der flere land deltar.

Norge er også innstilt på å bidra med faglig ekspertise, og det er tydelig at vår kunnskap i noen tilfeller er ønsket. I oktober ba Europakommisjonen Norge om å bidra i en ekspertgruppe som skal gi faglig bistand til det greske statsapparatet for at det skal kunne gjennomføre reformene i henhold til EUs og IMF's reformprogram. Norge er det eneste landet utenfor EU som deltar i denne gruppen. Det er utvilsomt våre EØS-finansieringsmidler til Hellas som har bidratt til at kommisjonen ser til Norge i

denne saken. Disse har gitt Norge unike erfaringer med den greske statsforvaltningen.

Fortsatt er Europa et rikt kontinent. Fortsatt ser vi vekstkraft og verdiskaping. Fortsatt er det slik – sett i lys av sammenhengen mellom økonomi, politikk og samfunn – at demokratiet har forutsetningene for å skape omstillingene.

I denne situasjonen er det også økende oppmerksomhet på hvordan vekststrategien Europa 2020 kan utløse vekstimpulser raskest mulig. Bruk av felles ressurser til investeringer i samferdsel, telekommunikasjon, energinettverk og til innsats for fremme av forskning, innovasjon og næringsvirksomhet er viktige elementer her, selv om det nå blir langt vanskeligere å mobilisere de øvrige ressursene.

Regjeringen legger vekt på å være involvert i disse prosessene, ikke minst på områder hvor vi blir direkte berørt gjennom EØS-avtalen.

EU har utvilsomt bidratt til stabilitet og demokratisk utvikling i nye medlemsstater som gikk fra autoritære styresett til demokrati. Nå utfordres dette gjennom den pågående krisen. Eierskapsfølelsen til det europeiske samarbeidsprosjektet settes på prøve.

Fortsatt er det likevel slik at finansinstitusjoner, budsjett disiplin og arbeidsmarkedspolitik i all hovedsak er et nasjonalt ansvar. Landene må selv ta politisk hovedansvar for de ubalansene som er oppstått. Et grunnleggende tankeors er at land etter land – også de største – har brutt de stabilitetskravene de selv har vedtatt.

Økonomer har påpekt at når man først tar skrittet mot en monetær og økonomisk union, så bør samarbeidet være mer omfattende for å sikre den nødvendige stabilitet og tillit. Denne debatten pågår nå for fullt i EU. Samtidig vet vi at utvidede fullmakter for fellesskapet er krevende å få til. Diskusjonen dreier seg ikke bare om nye fellesinstitusjoner, men også om det kreves grunnlovsendringer i enkelte land for å få nye strukturer på plass. Dette er kontroversielt – i en tid der det i EU-landene ikke akkurat er et folkelig rop om mer integrasjon.

Det er få i Europa som nå demonstrerer for mer EU. De som demonstrerer, frykter for sine jobber, for fremtiden, og de mangler tillit til det politiske systemet på nasjonalt og europeisk nivå. Dette er urovekkende. Det vil bli krevende å få tilslutning til en tettere økonomisk og politisk union.

Vi ser i Europa at økonomiske innstramninger, kutt i velferdsordninger og økt ledighet først og fremst går ut over sårbare grupper, som unge, minoriteter og dem som har minst fra før. Vi ser at kutt i offentlig velferd skaper større forskjeller og økende sosial marginalisering.

Dette er uheldig i seg selv, og det er dårlig samfunnsøkonomi. Større forskjeller gjør i sin tur økonomien mindre robust og mindre omstillingsdyktig. Større forskjeller svekker tilliten, samfunnets sosiale kapital. Ikke minst rammes de unges fremtidshåp – og det er særs alvorlig.

Voksende gjeld og vedvarende høye underskudd er ikke bærekraftig over tid. Den politiske kursen vil avgjøre hvordan det kuttes, og hvordan det konsolideres, hva som skal være fellesskapsambisjonen, og hva som skal overlates til hver enkelt.

Krisen kan dermed føre til en ny europeisk debatt om statens rolle i hvert enkelt land. En stat må ha kraft og evne til å sikre stabilitet og – om nødvendig – gå inn med redningsaksjoner. En nedbygd stat vil kunne gjøre samfunnet mer sårbart i møte med moderne kriser.

Flere samfunnsforskere har pekt på graden av tillit som en nøkkelfaktor i et samfunns funksjonsevne: økonomisk, sosialt og politisk. Tillit er avgjørende også for omstillingsevnen i et samfunn, noe som er grunnleggende for å lykkes i en moderne økonomi.

Men hva skjer med tilliten, omstillingsevnen og unge menneskers fremtidssyn når ungdomsledigheten passerer 40 pst. i Spania, eller 20 pst. i land enda nærmere oss? Vi kan få en europeisk ungdomsgenerasjon som ikke får jobb, og det helt uavhengig av gode eksamenspapirer og stor innsatsvilje. Hvordan vil dette virke inn på tilliten til politiske institusjoner?

Det er enda en bekymringsfull effekt av krisen at en populistisk ytre høyrefløy har fått vind i seilene i Europa. Det er faktisk betryggende å se at slike krefter ikke har vunnet fremtredende plass i kriselandene Spania, Portugal, Irland, Hellas eller Italia.

I tider som disse letes det etter sydebukker – en rolle som minoriteter altfor ofte tildeles. Vi må møte denne utfordringen med politisk diskusjon, med åpenhet og respekt for andres syn. Vi må også våge å konfrontere gruppetenkning, stigmatisering og skremselsbilder basert på uriktige virkelighetsfremstillinger og det som ligner på fremmedfrykt.

I de langt fleste utenrikspolitiske saker har Norge grunnleggende felles syn med EU-landene. Vi trenger Europas tydelige stemme og engasjement for å drive store saker fremover. Dette er helt avgjørende for å finne gode løsninger på globale utfordringer som klima, miljø, energisikkerhet, handel, utvikling og fattigdomsbekjempelse.

Vår dialog med EU er tett og god på dette området – ja den er blitt tettere og mer omfattende etter at høyrerepresentant Ashton fikk sine fullmakter etter Lisboa-traktaten. Det har Norge hatt glede av bl.a. i vår Midtøsten-politikk og vår ledelse av giverlandsgruppa AHLC.

Det er likevel grunn til å være urolig for at krisen i Europa fortsetter å trekke så mye beslutningskraft og energi inn mot interne forhold at Europas stemme og fotavtrykk blir svakere på den globale arena. Det er heller ikke vi tjent med.

Som jeg påpekte i den forrige redegjørelsen i mai, har den politiske utviklingen i Europas sørlige nærområder ført til økt oppmerksomhet om kontrollen av den felles yttergrense. Dette gjenspeiles i diskusjoner om nye rettsakter og tiltak som føres mellom Schengen-landene.

Kjennetegnet fra debatten om euro- og finanskrisen går igjen også her. Land i sør viser til behovet for solidaritet og byrdefordeling, mens aktører i nordvest peker på hvert lands ansvar for orden i eget hus. Det er med dette som bakteppe man nå skal ta stilling til full deltakelse i Schengen-samarbeidet for Bulgaria og Romania. Det vil innebære at den indre grensekontrollen mot de øvrige Schengen-landene for deres vedkommende oppheves.

Norge har aktivt støttet medlemskapet i EU for de

sentrale og østeuropeiske landene. Dette er bl.a. et tema i Meld. St. 17 for 2010–2011 – om norsk innsats for stabilitet og utvikling i Sørøst-Europa – som skal behandles om noen få dager. Gjennom EØS-finansieringsordningene har vi også bidratt betydelig for at landene skal kunne oppfylle de rettslige og tekniske krav som EU stiller til full deltakelse.

Samtidig er Norge opptatt av at nye land som skal delta fullt ut i Schengen-samarbeidet, må være i stand til å gjennomføre de omfattende forpliktelsene de påtar seg.

Det polske formannskapet i EU har lagt fram et kompromissforslag som innebærer en trinnvis opphevelse av indre grensekontroll for Bulgaria og Romania. Fra vårt ståsted ser vi dette som en løsning som balanserer ulike hensyn, og det er et forslag som vi kan leve med. Det er imidlertid fortsatt ulike syn i EU, og enkelte land stiller spørsmål ved Bulgarias og Romanias faktiske evne til å gjennomføre sine forpliktelser.

Også andre relevante problemstillinger diskuteres i de organer som behandler Schengen-relevante spørsmål. EUs justis- og innenriksminister ba i juni Europakommisjonen om å utarbeide et forslag til endringer i adgangen til en midlertidig gjeninnføring av grensekontroll mellom Schengen-landene. Kommisjonens forslag – fremlagt i september – går imidlertid langt i å overføre beslutningsmyndighet fra medlemslandene til kommisjonen.

Norges holdning, som justisminister Storberget ga uttrykk for under justisrådsmøtet i Brussel 22. september i år, er at vurderinger i forhold til indre sikkerhet fortsatt må foretas av det enkelte lands nasjonale myndigheter. Regjeringen vil fortsette å fremme dette synet – jeg gjorde det senest i EUs rådsmøte tidligere i uken. Det er også et syn som deles av et stort antall av EUs medlemsland.

Schengen visuminformasjonsystem, VIS, ble operativt 11. oktober i år. Forberedelsene har tatt tid, og fra regjeringens side er vi glad for at dette nå er på plass.

For vår del er det utenriksstasjonene i Rabat, Kairo og Alger som er omfattet av VIS i første omgang. Systemet skal bl.a. effektivisere visumprosessen, forenkle bekjempelsen av forfalskninger og lette kontrollen ved Schengens yttergrense. Også Schengen-landenes politimyndigheter med ansvar for å forebygge, etterforske og oppklare terrorhandlinger eller annen alvorlig kriminalitet kan gis tilgang på nærmere angitte vilkår.

Regjeringen er godt fornøyd med at vi er knyttet opp til systemet, og at oppstarten har vært vellykket. Norge har deltatt i alle de fora som er relevante for utvikling av VIS på linje med de andre Schengen-landene.

I norsk europapolitikk søker vi i forhold til EU-organe påvirkning gjennom arbeid for medvirkning. Det betyr grundig arbeid i en tidlig fase – fasen da EUs beslutninger utformes.

Et viktig element i denne sammenheng er norsk deltakelse når kommisjonen vedtar utfyllende regelverk, etter å ha konsultert med komiteer som består av representanter fra medlemslandene – det som også kalles komitologi. EØS-avtalen gir Norge rett til å delta som observatør i disse komiteene, noe som gir mulighet til å komme med faglige innspill og synspunkter i en tidlig fase.

Nylig har EU som kjent foretatt reformer av dette systemet. Europaparlamentet er nå sidestilt med rådet når det gjelder delegering av vedtaksmyndighet til kommisjonen. Det er innført et skille mellom såkalte delegerede rettsakter og gjennomføringsrettsakter, og det er blitt færre komitéprosedyrer. EUs reform endrer ikke våre rettigheter til deltakelse innenfor rammen av EØS.

Det nye komitésystemet er i en innkjøringsfase. Vi arbeider nå for å sikre at våre rettigheter blir godt ivaretatt også i praksis. EU-siden har i den sammenheng sagt at det også er i deres interesse at EØS/EFTA-landene bidrar aktivt, slik at alle får et best mulig regelverk i hele EØS.

For å få god effekt av norsk deltakelse trengs solid kjennskap til dette komitésystemet i EU, og vi arbeider derfor systematisk for å styrke kompetansen i norsk forvaltning på dette området.

EUs regelverk er i stadig utforming. La meg i denne siste delen av redegjørelsen først omtale tre saksfelt det nå arbeides spesielt med fra regjeringens side, med forsterket innsats i en tidlig fase: utsendingsdirektivet, endringer i datalagringsdirektivet og EUs nye rammeprogram for forskning og innovasjon.

For det første: utfyllende regler for utsendingsdirektivet. De såkalte Laval-, Viking- og Rüffert-dommene har skapt uklarhet om spørsmål knyttet til medlemsstatenes adgang til å stille krav til lønns- og arbeidsvilkår for arbeidstakere som sendes på oppdrag fra et EØS-land til et annet – og håndhevingen av slike krav. Dette reguleres av utsendingsdirektivet.

I forbindelse med EUs handlingsplan for det indre marked ser kommisjonen på tiltak som kan sikre en bedre gjennomføring av dette direktivet. Man ønsker bl.a. å bedre samarbeidet mellom medlemsstatenes myndigheter, gi bedre informasjon til arbeidstakere og virksomheter, sikre effektiv håndheving og motvirke omgåelse og misbruk av reglene. Dette vil trolig bli regulert i et eget håndhevingsdirektiv til utsendingsdirektivet.

I tillegg er det signalisert at det vil komme forslag til regelverk som skal klargjøre utøvelsen av retten til å yte tjenester og etablere seg, og grunnleggende rettigheter som retten til kollektive forhandlinger.

Fra et norsk ståsted er det viktig å sikre lønns- og arbeidsvilkår for arbeidstakerne i møtet med grenseoverskridende etablering og tjenesteyting. Det er dessuten viktig å beskytte kollektive rettigheter. Videre er det av betydning for oss å sikre at myndighetene kan stille krav til nivået på lønns- og arbeidsvilkår, også overfor utenlandske virksomheter når disse oppdrag settes ut på anbud. Arbeidsdepartementet deltar nå i arbeidet med utfyllende regler for utsendingsdirektivet i kommisjonens ekspertgruppe.

For det andre er endringer i datalagringsdirektivet et område som vies særlig oppmerksomhet nå. Tidligere i år ga Stortinget samtykke til at dette direktivet blir innlemmet i EØS-avtalen. Samtidig ble det vedtatt lovendringer som gjennomfører direktivet i norsk rett. Disse lovendringene trer i kraft 1. juli 2012. Gjennomføringsfristen for direktivet i EU var 15. september 2007. EU har derfor hatt god tid til å høste erfaringer med direktivet og leverte tidligere i år en evalueringsrapport. Den stadfester at det vil bli fore-

slått endringer i direktivet, men selve prinsippet om datalagring opprettholdes. Det er aktuelt å fastlegge prinsipper for adgangen til data og for kostnadsfordeling mellom myndighetene og tjenestetilbyderne. Lagringstiden, som etter gjeldende direktiv kan variere fra seks til 24 måneder, er også noe man ser på med tanke på harmonisering.

Fra norsk side følger vi denne prosessen nøye. Datalagring skal være et middel til å bekjempe alvorlig kriminalitet, og regjeringen ser positivt på at det fastsettes felles standarder. Vi er også opptatt av en rimelig kostnadsfordeling mellom myndigheter og ekomtilbydere. En egen arbeidsgruppe med representanter for myndighetene og bransjen vil i begynnelsen av neste år legge fram for Justisdepartementet og Samferdselsdepartementet et forslag til slik kostnadsfordeling.

For det tredje: Det europeiske forsknings- og innovasjonssamarbeidet er inne i en avgjørende periode. Et nytt rammeprogram i EU utformes nå, og innsatsen for å utvikle et europeisk forskningsområde styrkes. Vi har derfor et ekstra trykk også på dette feltet. Gjennom Norges deltakelse i EUs nåværende 7. rammeprogram for forskning og teknologi har EU-rammen blitt en meget viktig arena for norske forskere, institusjoner, bedrifter og samtidig en sentral del av norsk forskningspolitikk.

Etterfølgeren får navnet Horisont 2020 og vil gjelde fra 2014 til 2020. Dette blir bredere enn tidligere rammeprogrammer da det vil omfatte både forskning og innovasjon i tråd med Europa 2020-strategien.

Forskning og utdanning er prioriterte satsinger i kommisjonens forslag til et nytt langtidsbudsjett for EU, hvor det foreslås et budsjett på 80 mrd. euro for Horisont 2020. Til sammenlikning er budsjettet for det 7. rammeprogram 55 mrd. euro. For utdanning foreslås en økning av budsjettet på vel 70 pst. i perioden 2014–2020, til 15,2 mrd. euro. En av nyvinningene vil være et økt høyere utdanningssamarbeid med land utenfor Europa. Finanskrisen gjør det imidlertid noe usikkert hva utfallet av forhandlingene om langtidsbudsjettet blir.

Regjeringen er opptatt av å påvirke innretningen av det nye forskningsprogrammet, slik at det i størst mulig grad samsvarer med våre egne prioriteringer. Blant de innspill vi har fremmet, er økt vekt på globale samfunnsutfordringer som hvert enkelt land ikke kan løse alene – som klimaendringer, aldring og helse, energiforsyning og matsikkerhet.

Parallelt med Horisont 2020 arbeider kommisjonen med å videreutvikle et europeisk forskningsområde, det såkalte European Research Area. Målet er å styrke forskningsfundamentet i Europa ved å utvikle mer attraktive rammebetingelser og et åpnere forskningssamarbeid også utenfor rammeprogrammene. Norge har her bl.a. tatt initiativ til styrket samarbeid om forskning knyttet til havet.

Kommisjonen vil legge fram et forslag til nytt rammeverk for det europeiske forskningsområdet neste år. Regjeringen vil gi innspill til en høring om det nye rammeverket denne høsten.

Så til slutt noen ord om EU-regelverk som allerede er vedtatt i EU, og som vurderes innlemmet i EØS-avtalen.

Jeg viser her også til de redegjørelser og drøftelser vi har løpende i Europautvalgets møter.

For det første – om postdirektivet: Min forrige redegjørelse tok opp postdirektivet og de grunner som taler mot at vi tar direktivet inn i EØS-avtalen. På EØS-rådets møte 23. mai i år la jeg fram den norske holdningen. Jeg ga uttrykk for at vi fra norsk side ville følge prosedyrene for reservasjon i den videre oppfølgingen av saken. Siden den tid har det vært uformelle konsultasjoner med EU. Formålet har vært å redegjøre nærmere for norske holdninger og klargjøre faktuelle forhold. Disse konsultasjonene har vært nyttige, men de har ikke på noen grunnleggende måte endret vårt syn om at vi ikke er rede til å innarbeide det tredje postdirektivet i norsk lovgivningen. Dette er meddelt EU under EØS-rådsmøtet denne uken. Så vil vi fortsatt behandle denne saken i tråd med prosedyrene nedfelt i EØS-avtalen.

For det andre: I likhet med det tidligere tv-direktivet legger direktivet om audiovisuelle medietjenester til grunn at tv-sendinger fra andre land skal kunne videresendes uendret. Dette gjelder også alkoholreklame som er i samsvar med direktivets og avsenderlandets regler. Det er altså ikke snakk om å åpne for alkoholreklame i Norge, men at det ikke kan hindres at slik reklame kan inngå i tv-sendinger fra andre land.

Fra norsk side har det vært utført et omfattende arbeid for å få aksept for at vi kan videreføre et unntak fra dette direktivet som gjør det mulig å stanse alkoholreklame i visse rettede sendinger fra andre EØS-land, dvs. som de som videresendes i norsk kabel-tv-nett. Vi har ikke fått gjennomslag for dette.

Det er ingen tvil om at vårt nasjonale forbud mot alkoholreklame kan bestå, men etter dette direktivet kan vi altså ikke stanse reklameinnslag fra tv-kanaler under andre lands jurisdiksjon – jeg vil legge til – like lite som vi kan stanse alkoholreklame i magasiner og tidsskrifter som vi kjøper fra andre land i norske utvalg.

Direktivet sier her at problemet med særskilt rettede sendinger bør løses bilateralt ved bruk av en formalisert konsultasjonsprosedure. Sluttbehandling av saken i regjeringen ventes i nær fremtid, og vi vil da informere Stortinget umiddelbart.

For det tredje: Arbeidet med revisjon av innskuddsgarantidirektivet pågår fortsatt. Jeg pekte i min redegjørelse i mai på at regjeringen ville arbeide særlig offensivt med denne viktige saken, som har finansministerens fulle oppmerksomhet. Dette ble fulgt opp overfor Europaparlamentet, kommisjonen og EUs medlemsland. EU er nå inne i såkalte trilogforhandlinger mellom kommisjonen, rådet og parlamentet, der vårt innspill er ett av elementene. Saken er krevende, men regjeringen arbeider videre med sikte på å finne fram til en løsning som innebærer at Norge kan opprettholde gjeldende dekningsnivå.

For det fjerde – om vikarbyrådirektivet som EU vedtok i november 2008: Formålet her er både beskyttelse av vikarbyråansatte og anerkjennelse av disse byråene som arbeidsgivere. Direktivet krever at det blir innført likebehandlingsprinsipp. Dette vil føre til bedre lønns- og arbeidsvilkår for vikarer. Saken har vært på høring, og

Arbeidsdepartementet arbeider med den videre oppfølgingen. Vikarbyrådirektivet reiser flere problemstillinger av juridisk og mer teknisk art som krever nøye utredning. Regjeringen har ikke konkludert, og jeg kan derfor ikke nøyaktig si når saken om direktivet fremmes for Stortinget. Vi vil komme tilbake med dette når behandlingen er sluttført i regjeringen.

For det femte – energisektoren: Fornybardirektivet er vurdert som EØS-relevant, og etter sonderinger med kommisjonen har EFTA-landene oversendt kommisjonen et formelt forslag til EØS-regelverk. I forslaget er norsk fornybarmål fastsatt til 67,5 pst. i 2020 – det høyeste i hele EØS-området. Vi kan forvente et vedtak i EØS-komiteen om kort tid.

Jeg vil også nevne at kommisjonen legger opp til ytterligere skritt i retning av mer koordinert energipolitikk i EU, noe som bl.a. innebærer informasjon om eksterne energirelasjoner, forordninger om utbygging av infrastruktur og scenarioer om hvordan EUs langsiktige klimamål kan nås på energiområdet.

Vi skal merke oss at til tross for større energieffektivitet og lavere totalforbruk av fossil energi i EU går kommisjonen ut fra at importbehovet for gass fortsatt vil øke. Kommisjonen omtaler Norge som viktig for EUs energisikkerhet og som en partner med potensial for et forsterket samarbeid. Dette sammenfaller med våre syn. Som stor energileverandør er vi tjent med at det hersker minst mulig usikkerhet i det europeiske energimarkedet. Jeg mener at Norge som en stabil og langsiktig leverandør av gass bidrar i en tid med mye ustabilitet i de europeiske markedene.

Påvirkning gjennom medvirkning er kjernen i norsk europapolitikk, som jeg sa. Vi må lene oss framover, skape handlingsrom og kjenne vår besøkelsetid.

Det er min erfaring at når vi har noe å bidra med, blir vi lyttet til. Norges kompetanse etterspørres på mange områder – det kan være innen energi, maritim sektor, nord-områdene, fiskeri, utviklingen i Sudan eller Midtøsten. I september ble Norge invitert til å delta på EUs uformelle utenriksministermøte under den delen av samlingen som drøftet fredsprosessen i Midtøsten. Det er første gang noe lignende skjer. Invitasjonen kom på bakgrunn av vårt engasjement i fredsprosessen og Norges rolle som leder av giverlandsgruppen for palestinerne, AHLIC.

Innen utgangen av 2011 får vi rapporten fra Europautredningen, som gjennomgår erfaringene med EØS-avtalen og våre øvrige avtaler med EU. Det blir en tykk og interessant rapport. Den vil følges opp med en melding til Stortinget i løpet av 2012. Den skal skissere veien videre for norsk europapolitikk, med fokus på hvordan EØS-avtalen kan ivareta våre behov, og ta opp spørsmål som f.eks.: Hvordan skal vi best sikre norske interesser i lys av de store endringene EU har gjennomgått de siste årene? Kan det bli behov for nye, mer langsiktige tiltak for å sikre disse interessene i samarbeidet med EU?

Vi vet at EU vurderer EØS-avtalen som en funksjonsdyktig ordning og ønsker å videreføre den. Det ble bekreftet senest på EØS-rådsmøtet tidligere i uken. Også EU-siden venter på den norske utredningen med interesse, noe vi fikk bekreftet under denne ukes møter.

Helt til sist: På 1990-tallet var det som ble kalt Washington konsensus, ganske enerådende. Det vil noe forenklet si en samfunnsmodell der privatisering og redusert offentlig sektor var drivkraften i vekstmodellen. I dag ser vi et annet bilde, mer sammensatt. Utviklingsland ser at Kina leverer vekst på over 8 pst. per år. India, Brasil, Tyrkia og Indonesia vokser. Hvilke modeller virker? Hva gir vekst og veier ut av fattigdom?

I dette ordskiftet ser flere land også mot de nordiske statene, som trass i en del ulikheter kjennetegnes av en modell mange mente ville slite tungt for 20 år siden, fordi man antok at offentlig sektor var for stor, skattene for høye og fagforeningene for sterke. Men de nordiske velferdsstatene har de senere år oppnådd større internasjonal anerkjennelse – med god grunn. Høy grad av velferd og likhet, kombinert med sterk konkurranseevne og ikke minst omstillingskraft, har vist styrke i en stadig mer globalisert verden.

Jeg nevner dette i lys av vårt bakteppe med økonomisk uro i Europa og fordi utviklingen av en bærekraftig velferdsstat i et nordisk perspektiv vil være hovedtema for det norske formannskapet i Nordisk Ministerråd for 2012. Under formannskapsperioden vil vi se på ulike aktuelle utfordringer som våre velferdsstater står overfor, og hvordan offentlig sektor mer effektivt kan løse disse oppgavene. Disse spørsmålene drøftes nå på forskjellig vis i de fleste europeiske land, og vi vil ha anledning til å diskutere dette med det danske EU-formannskapet gjennom våren 2012.

I en tid med gjeldskrise, politisk usikkerhet, sosial uro og spørsmål rundt tillit er disse diskusjonene nødvendige for å bringe kontinentet framover. Europa har de best forutsetningene for å komme ut av krisen og styrket videre: demokrati, rettsstat, høyt utdannet befolkning, et mangfoldig sivil samfunn og ikke minst samfunn med vilje til debatt og kritisk refleksjon om den tiden vi er inne i. Men det vil kreve mot og nytenkning mange steder i Europa, også i det europeiske samarbeidet. Det er mer enn et munnhell å si at verdensøkonomien er global. Europa har høstet store fordeler av en åpen verdensøkonomi. Nå utfordres Europas land, ikke bare av billigere arbeidskraft fra andre regioner, men også av nytenkning, innovasjon og kunnskapsintensiv produksjon av varer og tjenester fra disse delene av verden. Dette kan bare møtes ved at Europa fornyer sine samfunn og mobiliserer sine menneskelige ressurser fullt ut. Da er det avgjørende å unngå at stadig flere mennesker faller utenfor og mister tillit til de politiske institusjonene, tillit til demokratiet. Hvis store grupper blant ungdom, minoriteter og andre blir stående igjen som tapere, taper hele Europa.

Norge er her ikke noe unntak. Når andre nå bestreber seg på å fornye, ut fra et akutt statsfinansielt press, må også vi gripe sjansen til å fornye og forsterke vårt samfunn og vår økonomi. Vi må gjøre det på en måte som tar godt vare på prinsippet om like rettigheter, rettferdig fordeling og en sterk samfunnstillit, som er så avgjørende for å lykkes i vår tid.

**Presidenten:** Presidenten vil foreslå at utenriksminis-

terens redegjørelse om viktige EU- og EØS-saker legges ut for behandling i et senere møte. – Det anses vedtatt.

Sak nr. 2 [10:35:42]

*Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om hjelp til tørkeofre på Afrikas Horn* (Innst. 19 S (2011–2012), jf. Prop. 152 S (2010–2011))

**Laila Gustavsen (A) [10:36:15]** (ordfører for saken): La meg starte med å takke komiteen for samarbeidet, slik at vi kunne behandle denne saken forholdsvis raskt.

Det er ingen tvil om at det er en veldig alvorlig situasjon på Afrikas Horn. 13 millioner mennesker er rammet av tørke, i tillegg til den vanskelige situasjonen som har vært der gjennom flere år. Verst er det sør i Somalia der det har vært en væpnet konflikt over veldig lang tid. Al Shabaabs politikk i sør, der de i flere år har nektet FN og andre humanitære aktører matutdeling, helsehjelp, skolegang og landbruksassistanse, gjør jo at situasjonen er veldig vanskelig, spesielt i Sør-Somalia. Det har også drevet folk på flukt på Afrikas Horn. Høye matvarepriser forverrer situasjonen.

Jeg har lyst til å si at det er veldig viktig at vi klarer å gjøre hva vi kan for å beskytte kvinner og barn på flukt, slik Norge gjøre, og slik også UNHCR legger opp til.

Selv om det er veldig mange land som har bidratt, er det fortsatt et stort gap opp til FNs appell om 2,4 mrd. USD.

Norsk støtte og opptrapping med ytterligere økonomisk støtte til Afrikas Horn er i tråd med vår tradisjon for å yte nødhjelp, og det er i tråd med våre utenrikspolitiske fotavtrykk i verden. Jeg har lyst til å legge til at denne saken illustrerer også at klimaendringer forverrer allerede vanskelige situasjoner i verden.

Det er en enstemmig komité som står bak vedtaket i saken og også innretningen på den norske støtten. Med dette takker jeg komiteen for samarbeidet og anbefaler selvfølgelig forslaget til vedtak.

**Janne Sjelmo Nordås (Sp) [10:38:37]:** Tørkekatastrofen på Afrikas Horn som vi har vært vitne til dette siste året, er et eksempel på den tragiske effekten av krevende klimatiske forhold, dårlig styresett og, i Somalias tilfelle, væpnet konflikt. Som så mange andre steder går katastrofen mest ut over dem som allerede er svakest i samfunnet – kvinner og barn, eldre og diskriminerte etniske grupper.

Jeg er stolt over å tilhøre en regjering som tar slike katastrofer på alvor og bidrar når krisen er akutt. Jeg støtter derfor helhjertet opp om bidraget som er gitt i forbindelse med sultkatastrofen.

Enda viktigere enn nødhjelpen er den innsatsen som kontinuerlig gjøres for å forebygge slike katastrofer som den vi har sett på Afrikas Horn. Som denne katastrofen viser, må det jobbes på flere fronter parallelt. Det er nå på den ene siden behov for å skape et robust landbruk i hele regionen, som gjør den mindre sårbar for svingninger

i klima og avlinger fra år til år. Samtidig er det behov for å jobbe med styresettet i landene i regionen for å hindre diskriminering av ulike grupper, for å forhindre konflikter som gjør matvarekrisen verre, og for å sørge for at hjelpen når fram dersom krisen skulle bli akutt.

Landene på Afrikas Horn mottok i 2010 norsk bistand som svarte på flere av disse utfordringene. 37 pst. av den norske bistanden til Somalia i fjor gikk til bedre styresett. I Kenya gikk 68 pst. av bistanden i fjor til samme formål. Landbruksbistanden på Afrikas Horn fordelte seg med 4,3 mill. kr til Etiopia og 2 mill. kr til Somalia.

Jeg er glad for at årets budsjett medfører en solid økning av landbruksbistanden – nesten 160 mill. kr økning i forhold til i år. Dette er en stor økning når vi vet at den samlede landbruksbistanden i 2010 var på 300 mill. kr. Årets økning vil først og fremst gå til utviklingen av et klimarobust landbruk, noe denne katastrofen smertelig illustrerer behovet for. 100 mill. kr av økningen vil gå til Afrika, som har et stort behov for utvikling på dette feltet.

Norges mål er at 1 pst. av BNP skal gå til bistand. Vi i Senterpartiet mener at en stor del av veksten i bistand skal være landbruksbistand, og at mer må gå til klimatilpasning av landbruk i sør, fordi landbruksbistand er en effektiv form for bistand. Landbruket skaper sysselsetting og økonomiske ringvirkninger for verdens fattigste som ingen andre næringer er i nærheten av. I tillegg er de fleste bønder i fattige land kvinner, noe som gjør at landbruksbistand også bidrar til å styrke kvinners stilling i land i sør.

Vi håper at også flere får øynene opp for hvor viktig det er å sikre et solid landbruk for å trygge verdens matsikkerhet.

**Presidenten:** Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2.

(Votering, se side 539)

### Sak nr. 3 [10:41:50]

*Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om en grønnere utvikling - om sammenhengen i miljø- og utviklingspolitikken (Innst. 44 S (2011–2012), jf. Meld. St. 14 (2010–2011))*

**Presidenten:** Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten foreslå at debatten blir begrenset til 1 time og 10 minutter, og at taletiden blir fordelt slik på gruppene:

Arbeiderpartiet 25 minutter, Fremskrittspartiet 15 minutter, Høyre 10 minutter, Sosialistisk Venstreparti 5 minutter, Kristelig Folkeparti 5 minutter, Senterpartiet 5 minutter og Venstre 5 minutter.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlem av regjeringen innenfor den fordelte taletid.

Videre blir det foreslått at de som måtte tegne seg på ta-

lerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

**Eva Kristin Hansen (A) [10:43:05]** (ordfører for saken): Å bekjempe fattigdom handler om vekst og fordeling, men også om å innse at både fattigdom og rikdom fører til belastning for miljøet – fattigdom fordi man åpenbart vil bruke alle de ressurser man har til rådighet, for å klare seg uten å ta de hensyn man bør, og når det gjelder rikdom, den måten industrilandene har bygd seg opp på, som har hatt sin pris i forhold til miljøet, i forhold til forurensning, utslipp av klimagasser og bruk av naturressurser, som igjen har ført til reduksjon av naturmangfoldet og et svekket økosystem. Klimaendringene vet vi rammer de fattigste landene hardest.

Når dagens utviklingsland skal bygge seg opp, tåler ikke kloden at de gjør det på samme måte som vi har gjort. Vi klarer aldri å begrense den globale oppvarmingen hvis de velger samme løsningen som mange i-land gjorde og gjør. Og da kan det jo være betimelig å spørre: Har vi noen rett til å nekte dem det? Selvfølgelig ikke. Men vi må bidra til at de får sin vekst og utvikling på en bærekraftig måte. Vi må begrense verdens samlede klimagassutslipp, og alle land må bidra.

I stortingsmeldingen vi skal behandle innstillingen til i dag, blir det tydelig slått fast at det er behov for en grønnere global økonomi, og det skisseres fire hovedsatsingsområder og en rekke tiltak. Det gleder meg at det er en samlet komité som støtter tiltakene, selv om de ulike partiene i sine merknader vektlegger ulike ting, og det helt klart er nyanseforskjeller.

Den eneste måten å løse miljø- og fattigdomsproblemet på er gjennom internasjonalt samarbeid. Norge har muligheten til å ta en rolle som pådriver og brobygger mellom ulike grupper av land i internasjonale prosesser. Vi kan i internasjonale fora og ved forhandlinger gå i front for å få på plass ambisiøse mål og tiltak. Eksempler hvor vi allerede har gjort det, er klima- og skogsatsingen, klimafinansiering, tilgang til genetiske ressurser, innsats mot miljøgifter, og ikke minst utviklingen av FNs tusenårsmål, og kanskje særlig likestilling og bedre barne- og mødrehelse.

Men å innta en viktig rolle er ikke bare enkelt. Det handler om å bygge tillit over tid. I klimaforhandlingene under FNs klimakonvensjon har Norge ambisjon om å bidra til at det skal vedtas en juridisk forpliktende klimaavtale. Det er bra, men det krever hard innsats, ikke minst for å få til bedre dialog mellom ulike land, og kanskje særlig i en verden i endring, med nye framvoksende økonomier. Hvis klimagassutslippene fortsetter sånn som i dag, vil det ikke være mulig å nå 2-gradersmålet i forhold til den globale temperaturøkningen. Når nesten 1 ½ milliarder mennesker ikke har tilgang på strøm, har vi en utfordring. Mange land hvor disse menneskene bor, har tilgang til naturressurser, og da er det viktig med utvikling av teknologi, tilgang til kapital og kompetanse for å forvalte dem på en bærekraftig måte. Norge kan som land bidra med det vi har erfaring på, f.eks. i forhold til vannkraft og langsiktig forvaltning av naturressurser.



Den rød-grønne regjeringen har hele veien hatt et sterkt fokus på det å redusere avskoging og skogforringelse. Grunnen til det er ganske enkel: Det bidrar til å redusere utslipp av klimagasser. Det norske klima- og skoginitiativet, som startet opp i 2008, er viktig, ikke minst fordi det er rettet inn mot klimaforhandlingene og FNs tusenårsmål om å sikre miljømessig bærekraft.

Da komiteen hadde høring om denne meldingen, var det mange som var opptatt av den delen av stortingsmeldingen som handler om klimatilpasning. Det er bra, for klimatilpasning handler om både å forebygge og å håndtere det som klimaendringene fører med seg.

Vi snakker om matsikkerhet og landbruk, at folk i større grad vil forflytte seg, spredning av sykdommer og behovet for samfunnsplanlegging. Å løse fattigdomsproblemer og stanse klimaendringene er ingen enkel oppgave. De to problemene er vår tids største utfordring. Ingen enkle grep eller tiltak vil kunne løse dem, og ingen land alene kan klare den oppgaven. Det kreves samarbeid og politisk vilje, og kanskje noe av det viktigste av alt, at man faktisk anerkjenner at fattigdom og klimaproblemet henger sammen. Da jeg meldte meg inn i AUF som 15-åring, var nettopp den sammenhengen og å se den store diskusjonen vi hadde i organisasjonen den gangen. I dag, 23 år senere, er den diskusjonen fortsatt like aktuell. Det er godt at vi ikke bare diskuterer, men at vi nå handler.

**Presidenten:** Presidenten skal få gjøre oppmerksom på at det sto feil taletid på tavla for saksordføreren, Eva Kristin Hansen. Vi holder oss til den vedtatte fordeling av taletid, og da skulle hun ha, og er registrert med, 5 minutters taletid. Samtidig, hvis noen lurte på hvorfor statsråd Erik Solheim har fått 10 minutter, så er han tildelt 5 minutter av en annen gruppe. Da skulle vi vel ha orden på fordelingen av taletiden.

Neste taler er representanten Peter N. Myhre, som har bedt om, og fått, en taletid på inntil 5 minutter.

**Peter N. Myhre (FrP) [10:48:22]:** La meg få takke regjeringen for en interessant stortingsmelding som setter søkelyset på mange viktige spørsmål innen utviklings- og bistandspolitikken, og som også peker på noen problematiske utfordringer. La meg videre få lov til å rette en liten feil i innstillingen. Ved en inkurie er det tatt med et avsnitt i Fremskrittspartiets merknader, avsnitt nr. 2, om Kyoto-forpliktelsene, som ikke skulle vært med – så er det nevnt.

Det er ingen grunn til at levestandarden skal være så lav som den er i de landene vi kaller «utviklingsland». Afrika f.eks. er et rikt kontinent med gode vilkår for jordbruk og enorme naturressurser. Men skal disse landene utvikle seg, er det mange tiltak som må på plass.

For det første må energiproduksjonen økes kraftig. Dette, kombinert med landsdekkende distribusjonsnett for elektrisitet og annen energiforsyning, må på plass. Fornytbar energi er fornuftig. Men for fattige mennesker i utviklingsland er det av mindre viktighet hvordan energien er produsert. Vi må finne oss i at noen av dem velger kull og andre fossile energikilder – dette haster nemlig.

Dernest må infrastrukturen for øvrig forbedres kraftig.

Veinettet i utviklingslandene er blitt noe bedre de siste årene, men det er mye som står igjen. Kinesiske aktører har de senere årene kjøpt rettigheter til produksjon og utvinning i mange land og bygger veier for å kunne drive denne virksomheten. Men veinettet må også på plass for andre transportbehov.

For det tredje må korrupsjon bekjempes med hard hånd. Fremskrittspartiet mener regjeringen er for ettergivende og passiv på dette feltet. Land som scorer stadig dårligere på korrupsjonsindeksene, får som hovedregel beholde pengestøtten fra Norge. Dette må det bli en slutt på. Korrupte ledere skal oppfatte Norge som et problem, ikke som en ressurs. Korrupsjon er det største hinderet for utvikling.

På side 56 i meldingen står det en halv sides avsnitt som beskriver korrupsjonsbekjempelse. Tanzania er brukt som eksempel. Eksempelet kunne ikke vært mindre velvalgt. Tanzania er et av Afrikas mest korrupte land, selv om landet har mottatt bistand fra Norge i snart 50 år. Utviklingen i Tanzania går ikke raskere, men tregere enn i sammenlignbare land, og det på tross av at Norge har brukt over 20 mrd. kr i løpet av disse 50 årene. Avsnittet inneholder da heller ingen informasjon om forbedringer.

OECDs utviklingskomité har påpekt at klimaendringer kan medføre ulemper, men også skape nye muligheter. Det er ikke noe nytt at klimaet forandrer seg. Ingen ser for seg en situasjon der klimaet går inn i en tilstand av stabilitet. Tilpasningstiltak for klimatiske forhold vil derfor aldri kunne være permanente tiltak, tilpasning må være en kontinuerlig prosess.

Så det er viktig at strevet etter å få til det som kalles «bærekraftig utvikling», ikke blir en unnskyldning for å gjennomføre en rekke planøkonomiske tiltak. En forutsetning for utvikling er at de fattige landene innlemmes i verdensøkonomien, at de får spille med de samme spillereglene som alle andre, og at vi åpner våre markeder for dem. Afrika og andre regioner med fattige land har bruk for markedsøkonomi for å øke matproduksjon, distribusjon og handel, slik vi har det i vår del av verden.

**Peter Skovholt Gitmark (H) [10:52:48]:** Selv i lys av finanskrisen har verden hatt en fantastisk velstandsutvikling. Først og fremst på grunn av økonomisk vekst er 450 millioner mennesker løftet ut av fattigdom de siste 15 årene, spesielt i land som Kina, India og Vietnam. De siste 50 årene har gjennomsnittsinntekten i verden blitt tredoblet. Fellesnevneren er en mer åpen økonomi og utstrakt internasjonal handel. Handel er den sterkeste drivkraften for økonomisk vekst og dermed for muligheten til å skape arbeidsplasser og økonomisk velstand. Det er fremdeles altfor mange fattige, men samtidig er det grunn til å glede seg over at andelen fattige er på sitt laveste noen gang.

Tilgang til energi er en viktig forutsetning for at de fattigste landene skal oppnå økonomisk vekst og bli løftet ut av fattigdom. Det er i dag rundt 2 milliarder mennesker som lever for under to dollar om dagen. Dette er stort sett de samme menneskene som ikke har tilgang på energi, selv om det tallet er noe lavere.

Det å bidra til at stadig nye områder får tilgang til elektrisitet, vil gi befolkningen store fordeler, som lys, og der-

med en lengre produktiv dag, mindre bruk av fossil energi i eget hus eller egen hytte, som igjen gir et sunnere innklima, og mindre bruk av tømmer til matlaging, som gir familien, og spesielt mor, mer tid til andre gjøremål. Energi er også nødvendig for å ta i bruk ny teknologi som Internett eller mobiltelefoni, og det er helt nødvendig for industrialisering. Energi er derfor drivkraften for sysselsetting og økonomisk vekst.

Det fundamentale er ren energi. For Høyre er det viktig at forskning må rettes spesielt inn mot energiløsninger som lett kan kommersialiseres, og dermed benyttes i utviklingslandene. Norge må bidra til å finansiere teknologioverføring innen området fornybar energiproduksjon og effektiv energibruk med sikte på å utløse private investeringer i stor skala. Rammeverket som utvikles, bør bidra til kompetansebygging, teknologisamarbeid og tilrettelegging for private investeringer.

Vi er som nasjon preget av sterk ekspertise innen vannkraft og olje. Den ekspertisen er etterspurt og må deles. I Ghana er norsk tradisjonell bistand liten, men verdien av det som gjøres i Olje for Utvikling og innen ressurs- og miljøforvaltning, er stor. Ghana er i ferd med å bli en olje- og gassnasjon, og de ønsker et sterkt rammeverk for å forvalte egne ressurser og bidra til en gjennomsliktig forvaltning. Det gleder meg at Norge er en del av den utviklingen, slik man også ser f.eks. på Øst-Timor, gjennom det samme Olje for Utvikling-prosjektet.

Jeg er helt enig med WWF-Norge som mener at det i større grad bør satses på bedre fiskeriforvaltning i utviklingsland. Vår fiskeriforvaltning er verdensledende når det gjelder å kombinere bærekraftig forvaltning med kommersielle fiskerier. Norsk kunnskapsoverføring kan bidra med kompetansebygging når det gjelder bedre fiskeriforvaltning i utviklingslandene. En god fiskeriforvaltning bygger på gode rettighetssystemer utviklet i nært samarbeid med lokalbefolkningen og med hensyn til lokal matvaresikkerhet. Slik Høyre ser det, er det ingen grunn til at vi ikke skal ha «Fisk for Utvikling» etter samme modell som Olje for Utvikling.

Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre var sterke pådrivere for å få skogbevaring som en del av klimaforliket. Det engasjementet står ved lag. Økt tilgang til moderne energitjenester fører til mindre press på skogen og styrker dermed arbeidet gjennom REDD+ for bevaring av skog. Det samme gjelder landbrukssatsing. Den største trusselen mot skogbevaring er behovet for mer jord til landbruket. Et mer effektivt og klimatilpasset landbruk vil sikre økt matvareproduksjon uten å øke landbruksarealene tilsvarende, og kan således bygge opp under skogsatsingen.

Det er helt sentralt for Høyre å satse på landbruket. Det bidrar til økonomisk vekst, matvaresikkerhet og hindrer avskoging.

For Høyre og Kristelig Folkeparti er det viktig at REDD-satsingen i større grad rettes inn mot å bevare naturskog og naturressurser samt lokal utvikling enn det som er tilfellet i dag. Skogsatsingen må måles samlet på CO<sub>2</sub>-effekt, innvirkning på biologisk mangfold og utviklingseffekt for urfolk og lokalsamfunn.

For oss er det sentralt at avtaleformer og finansierings-

måter evalueres, slik at vi får mest mulig igjen for de ressursene vi faktisk bruker.

Kirkens Nødhjelp har kommet med verdifulle innspill. Organisasjonen skriver at klimatilpasningstiltakene foreslått av regjeringen er «altfor tynne, for lite forpliktende og med et for snevert fokus på jordbrukssektoren», og foreslår en bredere tilnærming til klimatilpasning med økt støtte særlig innen katastrofeforebyggende tiltak som flomsikring, varslingsystemer, meteorologiske institusjoner og ulike vannhøstingstiltak/irrigasjonsprogrammer. Jeg er helt enig i at vi trenger et bredere fokus på klimatilpasningstiltak.

Høyre mener at nøkkelen til å løse miljøproblemene ikke først og fremst ligger i å produsere mindre, men i å produsere annerledes. Det har moderne teknologi gjort mulig for industrilandene, og det gjør den i økende grad også for utviklingslandene. Det er selvsagt motsetninger i enkeltsaker mellom produksjon og økonomisk utvikling og miljøvern. Så er det i et større perspektiv mulig å forene næringsliv og økonomisk vekst med miljøvern.

Produksjon og forbruk er viktig for økonomisk utvikling og varig fattigdomsreduksjon. Bærekraftig produksjon og forbruk er enda viktigere. Verden trenger fortsatt økonomisk vekst, men den må være bærekraftig.

Allerede i 1994 publiserte forskere ved Princeton University en forskningsrapport som viser en positiv sammenheng mellom velstandsnivå og miljø. Denne sammenhengen har siden blitt gjentatt i en rekke publikasjoner. For Høyre er dette svært viktig.

Et annet helt sentralt utviklingstrekk vi nå ser, er at antallet demokratier og andelen av befolkningen i demokratier øker. Ifølge Freedom House er tre fjerdedeler av alle land frie eller delvis frie. Antallet demokratier har fordoblet seg de siste 30 årene.

Det er viktig av flere årsaker. Den ene grunnen er at demokratier tar bedre vare på både sine naturressurser og naturen generelt. Demokratier trenger også markedsøkonomi. Åpenhet og valgfrihet er fundamentalt for å gi mennesker makt og innflytelse. Frihandel og eiendomsrett er også sentrale komponenter. Lukkede land klarer bare i svært begrenset grad å levere økonomisk vekst. Oxfam har beregnet at dersom Afrika økte sin andel av verdens eksport med bare 1 pst., ville det gitt økte inntekter på om lag 70 mrd. dollar. Samtidig er det interessant å merke seg at Verdensbanken i 2006 anslo at utenlandske arbeidere sendte hjem 250 mrd. dollar.

I en slik sammenheng er det norske bistandsbudsjettet begrenset. Men det gjør det likevel ikke mindre viktig at pengene benyttes best mulig. For Høyre er det en klar målsetting at utviklingspolitikken skal bidra til å øke demokratisering, respekt for menneskerettighetene og få mennesker varig ut av fattigdom.

Fremst blant målene i bistandspolitikken må være: «Do no harm». Vi må erkjenne at tradisjonell utviklingspolitikk og bistand i enkelte tilfeller har gått på tvers av sentrale norske målsettinger. Høyre vil aldri godta at norskstøttede prosjekter går på tvers av disse helt sentrale målsettingene for norsk utviklingspolitikk.

La meg avslutningsvis bare bruke litt tid på et norsk

eksempel. Jacobsen Elektro er et stort norsk selskap som er engasjert for å tilby ren energi i en rekke afrikanske land. Det er ingen tvil om at et samlet storting både støtter opp under norske prosjekter i utviklingsland og prinsippet å tilby ren energi til stadig flere mennesker. Problemet er når Jacobsen Elektro finner sine prosjekter trenert av et norsk regelverk, utsatt i flere år fordi det er behov for anbudsprosjekter, slik byråkrater i det norske Utenriksdepartementet – eller for den saks skyld ved ambassader – sier. Men Verdensbanken er tydelig; dette er det ingen grunn til. Det finnes muligheter for å komme seg rundt, og det skal brukes fleksibilitet. Jeg anmoder utviklingsministeren om å se til at den fleksibiliteten brukes.

**Janne Sjelmo Nordås (Sp) [11:03:11]:** Denne meldingen gir oss muligheten til å diskutere viktige aspekter ved bistanden, som dessverre lenge har fått for lite oppmerksomhet. Jeg vil i denne saken spesielt peke på den delen av meldingen som omhandler klimatilpasning av landbruk i sør.

Da verdens ledere før årtusenskiftet satte seg ned for å bestemme hva som var de viktigste utfordringene i det nye årtusenet, var sult det første punktet på agendaen. FNs tusenårs mål nr. 1 ble derfor å utrydde ekstrem fattigdom og sult innen 2015. Dersom verden skal klare å nå dette målet, må matproduksjonen tilpasses klimautfordringene vi står overfor.

Norges mål er at 1 pst. av BNP skal gå til bistand. Vi i Senterpartiet mener at en stor andel av veksten i bistand skal være landbruksbistand, og at mer av landbruksbistanden skal gå til klimatilpasning av landbruk i sør. Dette er et ønske som utviklingslandene selv har fremmet i klimaforhandlingene, og som vi mener at vi har et ansvar for å bidra til. Nettopp derfor har en av Senterpartiets hovedprioriteringer i årets budsjettprosess på utviklingssiden vært en økning av landbruksbistanden. Det har vi fått gjennomslag for, og det er vi stolte av.

Årets budsjett medfører en solid økning av landbruksbistanden på nesten 160 mill. kr. Tatt i betraktning at den samlede landbruksbistanden i fjor var på 300 mill. kr, er løftet betraktelig. Årets økning vil først og fremst gå til utviklingen av klimarobust landbruk. 100 mill. kr av økningen vil gå til Afrika, som har et stort behov for utvikling på dette feltet. 53 mill. kr er foreslått til å øke kvinners medvirkning til klimatilpasning, mens 6 mill. kr er foreslått til en satsing på faglig samarbeid. Til sammen mener vi at dette skal gi en robust og helhetlig satsing.

Vi hører med jevne mellomrom at det settes spørsmålstegn ved effekten av bistand. Enkelte vil kanskje også spørre hvorfor Norge skal bruke økte midler på landbruk i bistanden.

Landbruksbistand er en effektiv form for bistand. Ingen andre næringer kan som landbruket skape sysselsetting og økonomiske ringvirkninger for verdens fattigste. I tillegg er de fleste bønder i fattige land kvinner, noe som gjør at landbruksbistand også bidrar til å styrke kvinners stilling i land i sør. I tillegg er det sånn at de landene som har en egen, solid matproduksjon, er bedre sikret i tider med økonomiske svingninger i

det internasjonale markedet og i perioder med krig og konflikt.

**Kjell Arvid Svendsen (KrF) [11:06:28]:** Vi lever i en verden der vi har oppnådd en historisk økonomisk vekst og velstandsutvikling. Dette har vi oppnådd ikke minst ved rekordhøy bruk av fossilt brensel. Medaljens bakside er at dette også har bidratt til rekordhøye utslipp av klimagasser til atmosfæren, noe som kan endre klimaet og true menneskehetens livsbetingelser.

Meldingens tema er derfor viktig. Verden trenger en grønnere økonomi innenfor rammen av en bærekraftig utvikling og fattigdomsbekjempelse.

Det er bred enighet om en økt satsing på tre områder: skogsatsing, fornybar energi og klimatilpasning. Alle, unntatt Fremskrittspartiet, framhever behovet for mer bistand til klimatilpasning.

Fra Kristelig Folkepartis side har vi år etter år etterlyst større satsing på klimatilpasning. Vi har foreslått mer til både klimarobust landbruk og økt matsikkerhet. Her har Norge forsømt seg. Vi har under dagens regjering ikke fått den opptrapping som regjeringen Bondevik foreslo på dette området. Vi hilser velkommen at regjeringen omsider bekrefter at Norge må satse mer på dette, men venter utålmodig på at det gjøres i praksis.

Kristelig Folkeparti er resultatorientert. Derfor vil vi ha streng kontroll og mer uavhengig evaluering, både av innsatsen for fattigdomsbekjempelse og av de siste årenes klima- og skogsatsing. Vi må også være på vakt mot målkonflikter, f.eks. at klimatiltak for naturvern går ut over de fattige. Gode intensjoner er ikke nok, vi må sikre at tiltakene reduserer både fattigdommen og klimaproblemene.

Det kom mange høringskommentarer til komiteens behandling av meldingen. Ett krav hadde unison oppslutning både fra Kirkens Nødhjelp, Forum for Utvikling og Miljø, Regnskogfondet, Redd Barna, Norsk Folkehjelp, UNICEF Norge, SAIH, LNU, Plan Norge, Care Norge og Flyktninhjelpen: Norske klimatiltak bør finansieres i tillegg til bistandsrammen og ikke innenfor denne.

Det er et prinsipielt syn som Kristelig Folkeparti har stått for hele veien siden klimaforliket i januar 2008. Sammen med Høyre og Venstre tok vi i klimaforliket dissens og gikk inn for at midlene til innsats mot avskoging og klimatiltak skal bevilges utenom bistandsrammen og regjeringens varslede opptrapping av denne. Men de rød-grønne partiene har flertall. Så lenge de ikke endrer holdning, blir nok praksis en annen enn den vi og de nevnte organisasjonene ønsker.

Når det gjelder bistand til kraftproduksjon, har Høyre og Kristelig Folkeparti en mindretallsmerknad. Vi mener det bør legges føringer for at bistandsfinansiert kraftproduksjon skal komme landets fattige til gode. Vi må også unngå at økende vektlegging av energi innen bistanden fører til en dreining bort fra de fattigste landene og over mot bedrestilte utviklingsland og mellominntektsland.

Kristelig Folkeparti mener at de klimatilpasningstiltak regjeringen foreslår, er for svake. I samsvar med Kirkens Nødhjelps høringsinnspill foreslår Kristelig Folkeparti og Høyre derfor en bredere tilnærming til klimatilpasning. Vi

vil ha økt støtte særlig innen katastrofeforebyggende tiltak som flomsikring, varslingsystemer, meteorologiske institusjoner og ulike vannhøstingstiltak og irrigasjonsprogrammer.

Vi peker også på at Norge er verdensledende i bærekraftig forvaltning av kommersielle fiskerier. Den unike kompetansen må vi bruke til å fremme en bedre fiskeriforvaltning i utviklingslandene, så vi forstår ikke helt hvorfor regjeringspartiene ikke vil vurdere å etablere et nytt utviklingsprogram, «Fisk for utvikling», etter modell av «Olje for utvikling». Det bør regjeringen snarest gjøre.

Utfordringene er store. Vi har ingen tid å miste.

**Trine Skei Grande (V) [11:11:00]:** Dette er en melding som varsler en økt satsing på tre områder: skogsatsing, fornybar energi og klimatilpasning, i hovedsak gjennom landbruk og forebygging av naturkatastrofer. Norges satsing på disse områdene er faktisk ganske stor og består av en betydelig del av Norges bistand og en betydelig del av Norges klimasatsing.

Det kan være vel verdt å merke seg at på en konferanse, da denne meldingen ble lansert, uttalte Civitas leder, Kristin Clemet, følgende:

«Jeg vet ikke om det er en fordel eller ulempe for statsråden, men jeg er grunnleggende positiv til denne meldingen».

Fokuset har vært et skifte fra et idealistisk drevet system der kommersialitet har vært et fyord, til nå å bli et felt der privat samarbeid er avgjørende, og der det er et sjølstendig, avgjørende mål å utløse midler fra privat sektor. Ja, utviklingsministeren har sågar sagt at han skal tillate noen å bli rike. Det er bra, men det er fortsatt en betydelig utfordring at bistandsmidlene tilfaller dem som trenger det, de fattige, og ikke minst at f.eks. energisatsinga vår ikke bare går til de rikeste.

Meldinga er viktig av mange årsaker. Det er viktig å ha en samstemt utviklingspolitikk. Det er viktig å oppnå bærekraftige resultater. Men jeg vil også hevde at det er betydelige mangler i koordineringa av norsk utviklingspolitikk, og at ulike sektorinteresser i større grad kommer i konflikt med hverandre.

Meldinga prøver å rydde opp i noe av dette, men kanskje skal denne meldinga være en start på en større debatt om klima og energi i en utviklingspolitisk sammenheng.

I går sto det en artikkel på trykk i Aftenposten, skrevet av tre ledende forskere innenfor miljø og bistand, med tittelen «Naurvern, bistand som ikke hjelper». Jeg vil sitere derfra:

«28. oktober sendte skogvesenet i Tanzania ut mannskap til et område i Rufiji-deltaet. Beskyttet av væpnet politi brant de ned hundrevis av hytter, og med motorsag meide de ned folks kokospalmer (...) med støtte fra norske regnskogmilliarder, har Tanzania vedtatt et strengt vern av mangroveskogen. Tusenvis av bønder og fiskere skal tvinges bort fra området. Det har bodd folk i Rufiji-deltaet i århundrer. (...) Men nå blir folk beordret til å slutte å dyrke ris og å redusere fisket i deltaet.»

Dette er et av de eksemplene som nevnes i kronikken.

I Tanzania er det innført vernerestriksjoner på over 40 pst. av landets areal i tillegg til vern av sjøområder. Det siste tilskuddet til vernerestriksjoner etableres nå som en del av FNs skogbevaringsprogram for å redusere klimautslipp – REDD. Konflikten i deltaet er delvis et resultat av dette programmet. Norge spiller førstefiolin i REDD med de såkalte regnskogmilliardene. Problemet er at til sammen danner ulike vernerestriksjoner et omfattende ressursran som rammer millioner av folk på landsbygda i fattige land i sør. Det er nemlig de som i virkeligheten betaler regninga for tiltak for å bevare det som anses som globale verneverdier. Fattigfolk i Afrika må kunne brødfø seg på en bærekraftig måte og slippe å betale prisen for interesser vi har her i nord.

Til tross for senere års fine formuleringer om deltagelse har vi ikke sett at folk har reell innflytelse. Det er sjelden de har mulighet til å komme til orde. Dette står i ganske skarp kontrast til komiteens merknader i denne meldinga.

Det er grunnleggende urettferdig at det er de fattige, som ikke har forårsaket problemene, som må betale prisen for det. Det var også årsaken til at Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre i klimaforliket i 2008 ga uttrykk for at de ville ha foretrukket en annen finansieringsmodell en dagens:

«Midlene til innsats mot avskoging og klimatilpassing i utviklingsland skal derfor i sin helhet bevilges utenom den samlede norske bistandsrammen og regjeringens varslede opptrapping av denne.»

Men dersom det å se miljø og utvikling i sammenheng innebærer at formålene må inn under samme budsjett, er det avgjørende at den økte innsatsen mot klimaendringer og for klimatilpasning i fattige land fører til en økning i rammene for bistandsbudsjettet som tilsvarer innsatsen. Det er et mål at fattige land ikke skal lide urettmessig på grunn av klimaendringene. Da må dette i sin helhet finansieres av nye midler og ikke av grønnvaskede penger.

**Statsråd Erik Solheim [11:16:26]:** Representanten Gitmark sa at verden går raskt framover, og det er jeg enig i. Det kan vanskelig finnes noe bedre belegg for det enn FNs utviklingsindeks, som ble lagt fram i forrige uke, hvor Norge kom på topp. Det var det som ble dekket i norske aviser. I det landet i verden som har den laveste forventede levealder i år, Sierra Leone, har man en forventet levealder på 47,8 år. Det er selvfølgelig skremmende lavt, men samtidig er den høyere enn hva verdensgjennomsnittet var da jeg ble født. Da kunne man regne med å bli litt under 47 år der. Nå er levetiden der den laveste noe sted i verden. Men i land som Kina og Vietnam, som er nevnt her, har man nå en forventet levealder på snart 75 år. Så verden går veldig raskt i en positiv retning når det gjelder fattigdomsbekjempelse.

Desto større skandale er det at det fortsatt er en milliard som lever i absolutt, ekstrem fattigdom. De mangler det mest grunnleggende innen helse og utdanning, de vet ikke helt hva de skal spise i morgen. Det er også ille at vi ikke klarer å håndtere miljøet på en god måte. Alt dette, krig, fattigdom og miljø er de reelle, store utfordringene menneskeheten i dag står foran.

Det dilemmaet vi har, er at verden er veldig oppsplittet. Jeg er en blant de relativt få som deltar i både miljø- og utviklingssammenhengene. Det slående er at dette er to helt separate verdener. I klimaforhandlingene møter du klimaforhandlere og miljøvernministre som i all hovedsak har et nasjonalt fokus og veldig liten forståelse for utviklingssammenhengene, mens du i utviklingssammenheng veldig ofte møter folk som ikke egentlig synes at miljøet er spesielt viktig, i alle fall kan det være en hemsko for utvikling. Det er derfor veldig gledelig at et samlet storting her mener at Norge skal være en pådriver for å se miljø og utvikling som et samlet hele. Vi må ha en rask fattigdomsreduksjon, men den kan ikke skje på en slik måte at den bidrar til oppvarming av kloden og ødeleggelse av det miljøet som vi alle har felles.

La oss aldri glemme at det er de aller fattigste som lider mest under miljøødeleggelser. Jo rikere man er, og jo mer effektiv en stat er, jo større sannsynlighet er det for å kunne beskytte innbyggerne mot f.eks. klimaendringer. Jo fattigere et samfunn er, jo større og mer ekstreme konsekvenser vil flom, tørke eller andre klimakatastrofer ha.

Det som har vist seg å være veldig fornuftig i vår utviklingspolitikk, er nettopp å koble tingene sammen. Det er ikke det å gi ut penger i seg selv som løser verdens problemer, men det har vist seg å være veldig mye mer effektivt når man har klart å koble pengebruk med politiske initiativ og faglige prosesser. Vi skal koble sammen de beste fagfolkene i verden på et område, politiske prosesser som nødvendigvis må engasjere statsledere og folk på høyt politisk nivå, ellers får vi ikke tyngde, med pengebruk. Det er her suksessen så langt i det såkalte klima-/skogprosjektet, altså regnskogsbevaringen, ligger. Det er koblingen mellom norske penger og politisk engasjement hos Indonesias og Brasils presidenter, oppkobling mot brede, faglige miljøer, enten det er de som forstår seg på satellittfoto utviklet for militære formål, men som dermed kan gå inn og se på om skogen faktisk avskoges eller ikke, eller det er folk som er på bakken i urskogene og vet hva de faglige spørsmålene der er.

Regnskogsbevaringen har så langt vært, som jeg ser det, en stor suksess, den største suksessen i klimaforhandlingene. Jeg deler de synspunktene som Høyre og Kristelig Folkeparti her framfører, at selvsagt skal det være både en klimadimensjon og en naturmangfoldsdimensjon og utvikling av levestandard for dem som bor der.

Det er også helt riktig at dette har en veldig tett oppkobling mot landbruk, for det er ikke som de fleste i Norge tror, at det er nedhogging av tømmer for – la oss si – båtpaneler av teak som er den viktigste drivkraften i regnskogødeleggelsen i verden. Det er også en drivkraft, men de suverent viktigste drivkreftene i Latin-Amerika er kvegdrift og soya, og i Indonesia og Sørøst-Asia er det palmeolje. Verken kvegdrift eller utvinning av palmeolje er i seg selv galt. Begge deler er helt akseptabelt. Folk spiser kjøtt, og palmeolje er en helt naturlig del av kosthold og mange produkter. Men dette kan ikke skje på områder hvor man ødelegger regnskogen. Som det viser seg i Brasil, er det fullt mulig å ha stor vekst i landbruket, men i områder

hvor man ikke avskoger, og i Indonesia er det enorme, allerede ødelagte skogområder, som kan tas i bruk for videre utvikling av palmeolje uten å ødelegge regnskogen.

Det er koblingen av penger og politikk som har gjort dette initiativet viktig for verden, og vi må tenke på samme måten på andre områder.

Når det gjelder energi, er det avgjørende spørsmålet å få det riktige forholdet mellom privat og offentlig sektor. Jeg må bare si, siden Kristin Clemet ble sitert, og Høyre og Venstre frydet seg over at regjeringen tar i bruk privat sektor og det kommersielle: Jeg fryder meg jo veldig over at det er vi sosialister som har sett privat sektors betydning, en sektor som jo ikke hadde noen sentral plass i norsk utviklingspolitikk før vi kom til makten. Det er vi som har tatt ideen om privat sektor inn i utviklingspolitikken med styrke og tyngde. Det er litt en personlig glede, det må jeg nok innrømme. Men hva skal det bety i praksis? Det må bety at vi ser på hvordan vi kan bruke offentlige midler for å tilrettelegge mer for privat sektor. For å være veldig konkret: Scatec Solar planlegger solenergiinvesteringer i Mali og Sør-Afrika. Da kan vi kombinere private og offentlige midler for å få det til. TrønderEnergi og flere andre energiselskaper planlegger vannkraftinvesteringer i Afrika. Lorentzen-gruppen planlegger en bioenergisatsing i Ghana. I alle disse tilfellene må vi se på om mindre, offentlige midler kan bidra til å utløse mye større private. Men hvis det ikke utløser de store private midlene, gir det ikke mening å bruke små offentlige. Vi kan ikke overta det private selskaper skal gjøre på disse områdene. Det må være private investeringer som driver energisatsingen.

Selvsagt må det kommersialiseres. Når REC har problemer i Norge, skyldes jo det at kineserne lager billig solenergi, og ære være dem for det. Det er ingen andre ting enn prisen som hindrer verden i å ta i bruk solenergi. Det er ingen ideologiske, praktiske eller andre grunner. Det er et spørsmål om pris, og prisen må drives drastisk ned. Da vil hele verden kunne bruke solenergi på en mye mer effektiv måte.

Hensikten med vårt energiinitiativ er altså det samme som med skoginitiativet – å se om vi kan få til koblingen av offentlig og privat sektor med norske, nasjonale penger med større internasjonale penger og med den politiske driven som fordrer toppnivå. Derfor var det så viktig at FNs generalsekretær Ban kom til Norge og fortalte om sine ganske rørende, personlige erfaringer under Koreakrigen, da han satt og lærte å lese ved et stearinlys. Det kan noen mennesker klare, men det er ikke tvil om at det er veldig mye mer effektivt å lære å lese og skrive under en elektrisk pære enn ved et stearinlys. Det vil være lettere å få hele verden alfabetisert med elektriske pærer i Afrika og andre steder.

Så til landbruk, som er den tredje store satsingen. La meg si at når vi vektlegger landbruk nå, er det ikke fordi den andre siden ved klimatilpasning er mindre viktig. Vi har allerede levert en stortingsmelding, jeg tror det var for to år siden, om katastrofebygging – naturkatastrofer og politisk skapte katastrofer. Det har vært en lang satsing fra norsk side på forebygging og innsats i forbindelse med naturkatastrofer, enten det er tsunamivarsel koblet

til jordskjelv eller til klimarelaterte katastrofer, f.eks. forårsaket av sykkloner. Så det nye er å bygge på det vi har gjort på det området, og å gjøre mer på landbruket. Det er også andre sider ved klimatilpasning, men til sjuende og sist er de to store sidene ved klimatilpasning ekstremvær – for mye eller for lite vann – og det er omstilling av landbruket, hvor også vann er det viktigste.

Peter N. Myhre pekte på noe helt sentralt, nemlig at Afrika ikke har realisert sine landbruksmuligheter. Hvis man ser på det store bildet, er virkeligheten at Asia på et stadig mindre landbruksareal har fått en stadig større landbruksproduksjon. Afrika har fantastisk nok på et stadig større areal fått en mindre produksjon. Det er ikke det at Afrika mangler jord, men man mangler effektive systemer for å ta den i bruk. Det dreier seg om alt fra veier, marked, god rådgiving, eiendomsrett til jord og en serie andre spørsmål. Vi arbeider nå tett sammen med Kofi Annans initiativ for en grønn revolusjon i Afrika og en serie andre initiativer for å få til mer arbeid på dette området. Det såkalte bevaringslandbruket i bl.a. Zambia og Malawi tar opp i seg det beste, både i kommersielt, tradisjonelt landbruk og i økologisk landbruk.

Jeg vil til slutt si at Høyre og Kristelig Folkeparti legger fram en spennende idé. Det er «Fisk for utvikling». Det vil jeg ta med meg, og gjerne utrede og se hva vi kan gjøre videre med. Det ligger helt i forlengelsen av «Olje for utvikling» og «Skatt for utvikling» og er et område som mange utviklingsland etterspør. La oss se på hva vi kan gjøre for å styrke vår evne på det området.

**Presidenten:** Det blir replikkordskifte.

**Peter N. Myhre (FrP) [11:26:48]:** I mitt innlegg snakket jeg litt om korrupsjon. Jeg savnet det fra statsrådets side, selv om det er omtalt i meldingen.

Korrupsjon er det største hinderet for utvikling. Gjennom flere debatter her i Stortinget har det blitt påpekt at Norge bør ha en tøffere linje overfor de korrupte regimene, spesielt i Afrika, men også andre steder i verden. Det vil være en fordel om Norge gjør seg litt mer upopulær blant de aller mest korrupte regimene. Spørsmålet mitt er: Når vil regjeringen legge om sin strategi overfor de mest korrupte regimene, slik at vi får en tøffere holdning overfor dem?

Jeg vil også bare få avslutte med å si at statsråden var opptatt av privat sektor. Foreløpig er mindre enn 3 pst. av bistandsmidlene knyttet opp til prosjekter der privat sektor er involvert, men vi får håpe dette vil forbedre seg i løpet av årene som kommer.

**Statsråd Erik Solheim [11:27:55]:** La meg først si til det siste: Ja, jeg håper vi kan bruke mer bistandsmidler for å utløse større midler fra privat sektor. Men da må det også utløses vesentlige midler fra privat sektor, og det er å få den koblingen riktig som er hovedutfordringen.

Når det gjelder korrupsjon, valgte jeg ikke å snakke om det nå, fordi jeg har snakket om det i en serie andre debatter i Stortinget, og jeg føler at det ikke er fokuset i denne debatten. Men korrupsjon er et helt sentralt problem

når det gjelder utvikling. Som Peter N. Myhre vet, har denne regjeringen tatt en serie grep for å bekjempe korrupsjon, som ikke eksisterte tidligere – f.eks. den sentrale korrupsjonsenheten. Enhver god idé fra Fremskrittspartiet om hvordan man kan bekjempe korrupsjon mer effektivt, vil iallfall jeg vurdere veldig nøye. Men jeg vil også spørre Fremskrittspartiet tilbake, ved leilighet, om hvilke land Fremskrittspartiet mener man kan drive i. Man får nå inntrykk av at Tanzania er et land man ikke skal drive i, og at det stadig er land man ikke skal drive i. Fremskrittspartiet vil jo bruke nesten 20 mrd. kr på utviklingshjelp. Hvilke land mener de tilfredsstiller kriteriene for faktisk å bruke penger, ikke bare for ikke å bruke?

**Presidenten:** Presidenten tar utgangspunkt i at vi følger vanlig tradisjon, at spørteren ikke får anledning til samtidig å bli svarer. Derfor går vi videre til neste replikk – fra Torkil Åmland.

**Statsråd Erik Solheim [11:29:20]:** Myhre kan sikkert komme tilbake senere og svare på spørsmålet.

**Torkil Åmland (FrP) [11:29:23]:** Jeg synes det er positivt at statsråden nå går til Fremskrittspartiet for å finne løsningene.

Statsråden var inne på at han var glad for at private har kommet på banen i bistandsarbeidet, og at dette var en slags sosialistisk idé. Jeg vil få minne statsråden om at misjonsorganisasjonene har drevet bistand siden 1820-årene. Det var vel lenge før sosialistene tenkte i de baner, så det er nok ikke den rød-grønne regjeringen som har funnet på det.

Det er et oppslag i Aftenposten i dag: «15 milliarder i tåkeheimen». Det gjelder UNDP, altså FNs underorganisasjon for miljø og utvikling. Der sier Riksrevisjonen, ved Jørgen Kosmo: «Rapporten kritiserte UD for å være passiv i styrene i FN-systemet». Vi har folk i disse styrene, men det har altså sannsynligvis forsvunnet 15 mrd. kr i løpet av en tiårsperiode, uten at de som sitter i styrene, tydeligvis har fått det med seg og vært aktive i forhold til det.

Da er mitt spørsmål til statsråden: Er statsråden fornøyd med den norske (presidenten klubber) innsatsen i disse styrene, og er det akseptabelt at man regner med (presidenten klubber igjen) ...

**Presidenten:** Da skal statsråd Solheim få lov til å svare.

**Statsråd Erik Solheim [11:30:35]:** La meg først si at jeg lytter til ideer også fra Fremskrittspartiet. Det er ikke ofte, men det hender det kommer gode ideer derfra også. Så dem skal vi også lytte til.

Når det gjelder UNDP: Nei, jeg er ikke fornøyd med hvordan det var tidligere. Nettopp derfor har vi tatt et grep – som vi la fram tydelig på denne høringen som kontroll- og konstitusjonskomiteen nylig hadde – for å styrke den delen av departementets arbeid som går på hvordan vår styrerepresentasjon skal utøves. Det skjer nå med en mye bredere prosess med mandatet, med klare krav om en aktiv

norsk deltakelse i styret. Og UNDP har f.eks. fått igjen-  
nom viktige ting på korrupsjonsområdet – større åpenhet  
og mer kontroll med pengene. Men den norske innsatsen  
for å styre viktige, store FN-organisasjoner er temaer som  
vi arbeider kontinuerlig med og bør bli bedre på.

**Presidenten:** Neste replikant er Ine M. Eriksen Søreide, som har anmodet om to replikker og får anledning til det.

**Ine M. Eriksen Søreide (H) [11:31:42]:** Det er gledelig at vi behandler en stortingsmelding i dag der det er stor enighet om mange av de lange linjene, men samtidig er det noen kritiske punkter som opposisjonspartiene har kommet med, og som også har kommet fram på de høringsene vi hadde om saken. Det ene punktet er en støtte til det som Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti sa i forbindelse med klimaforliket, nemlig at midlene til klimatil-  
tak skal komme utenom den ordinære norske bistandsrammen. Det andre er et punkt som er tilbakevendende i mange høringer vi har hatt, nemlig at all norsk bistand nå «klimavaskes», hvis man kan bruke et sånt begrep. Det vil si at tiltak f.eks. til kvinner og likestilling nå øremerkes klimatil-  
tak, og det er en utvikling som iallfall vi fra Høyres side synes er betenkelig, rett og slett fordi vi ser at det går på bekostning av andre viktige tiltak.

Ser statsråden at dette er en problematisk utvikling, at selv på budsjettkapitler om kvinner og likestilling ønsker man å øremerke midler til klimatil-  
tak?

**Statsråd Erik Solheim [11:32:51]:** Når det gjelder det første: Min klare oppfatning er at hvis vi frakobler midler til klimatil-  
tak fra bistandsbudsjettet, så kommer det til å bli vesentlig mindre til det. Nå har ikke jeg finstudert Høyres budsjettforslag for i år, men i tidligere år har man riktignok frakoblet det fra bistandsbudsjettet, men man har jo kuttet enda mer, slik at summen blir negativ. Det er opp til ethvert parti å gjøre dette, men å ha det på bistandsbudsjettet gjør at det vil være lettere å få penger til dette.

I tillegg er det ikke mulig å lage noe ordentlig skille mellom klimatilpasning og bistand, for nesten ethvert utviklingstiltak som skaper en sterkere stat, et bedre sivil-  
samfunn, en bedre infrastruktur – alle slike ting – vil også ha en gunstig virkning på klimatilpasning. Klimatilpasning, som vi snakker om her i dag, gjelder jo landbruks-  
utvikling. Det er jo ikke noe nytt – det het vel landbruks-  
utvikling nærmest bestandig i bistanden. Det er bare det at nå gir vi det også en klimadimensjon. Men det å øke produktiviteten i landbruket er både bra for klimaet og for tradisjonell utviklingspolitikk.

**Ine M. Eriksen Søreide (H) [11:33:53]:** Jeg la merke til at statsråden i sitt svar til representanten Myhre snakket om at korrupsjon ikke var fokuset i denne debatten. Jeg skulle ønske at korrupsjon fikk et større fokus, for er det noe Norge nå bruker enorme summer på – og det er bra, det er noe alle stiller seg bak – så er det nettopp klima- og skogsangst, med den risiko det medfører for at en del av

midlene enten kan bli borte i korrupsjon eller ikke brukes som forutsatt. Så jeg skulle ønske at statsrådets fokus på korrupsjon var større også i denne saken.

Men la meg vende tilbake til spørsmålet om kvinner og likestilling. Jeg vil gi statsråden en konkret utfordring: I statsbudsjettet for 2012, på kapittel 168, kvinner og likestilling, er det foreslått å øremerke 100 av 300 mill. kr til miljø- og klimatiltak. Er ikke statsråden enig i at det kunne være bedre å øremerke 100 mill. kr til kvinner og likestillingsspørsmål innenfor klima- og skogsangst på kapittel 166, miljø og bærekraftig utvikling?

**Statsråd Erik Solheim [11:34:59]:** La meg bare gjenta at når jeg ikke tar opp alle ting alltid, er det for å få fokus på det som er det sentrale i debatten er. Det sentrale i debatten her, som vi også burde bruke replikkene til, er: Hvordan kan vi styrke energiinitiativene, klimatilpasset landbruk, regnskogsbevaringen? Dette er kjernen i debatten. Så må vi selvfølgelig i alle disse programmene ha et veldig sterkt fokus på korrupsjonsbekjempelse, som vi har i alle programmer, og som jo er dramatisk styrket fra forrige regjering til Stoltenberg-regjeringen. Vi har tatt opp korrupsjonsbekjempelse som en helt sentral sak.

Så når det gjelder kvinner og klima, er dette også veldig tett sammenvevd, noe som gjør at det er veldig vanskelig å skille disse tingene. Det er f.eks. slik at kvinner er de som lider mest under naturkatastrofer. Det skyldes dels at menn ofte er sterkere og kommer lettere fra det, men det skyldes også at det er kvinner som under naturkatastrofer tar seg av barn og eldre. Derfor ser vi at det er mange flere kvinner enn menn som dør i klimarelaterte naturkatastrofer. Så det er en veldig sterk sammenkobling mellom kvinnespørsmål og klimaspørsmål.

**Trine Skei Grande (V) [11:36:11]:** Det er jo ikke bare bistandsministeren som driver med bistandspolitikk; mange andre departementer driver med politikk som påvirker bistandspolitikken. I det siste har vi sett flere eksempler på deler av handelspolitikk, av våpeneksport, ja, også andre ting som undergraver mange av statsråd Solheims gode intensjoner. Dette er ikke noe som Venstre bare finner på; dette er kritikk som i det siste også har kommet fra organisasjoner som Kirkens Nødhjelp.

Så mitt spørsmål er om statsråden har en plan for at resten av regjeringa skal ha de samme intensjonene som statsråden har på dette feltet, slik at vi får en helhet i norsk bistandspolitikk som ikke bare handler om Bistandsdepartementets bistandspolitikk, men den norske regjeringens bistandspolitikk.

**Statsråd Erik Solheim [11:37:00]:** Ja, nettopp derfor har jo regjeringen lagt fram en orientering om såkalt «samstemt politikk for utvikling», som prøver å ta de forskjellige områdene og se på helheten i dem. Samtidig må vi være ærlige nok til å innrømme at det i ethvert land, inkludert Norge, også er sprikende målsettinger.

Det er sannsynligvis, vil jeg anta, ikke fullt ut mulig både å nå målsettingen som et mer eller mindre samlet storting har, om et robust distriktsbasert landbruk i Norge,

og å nå målsettingen om full åpenhet for landbruksimport fra utviklingsland som har utviklet seg mye, av typen Brasil, India, osv. Her ligger det reelle interessekonflikter i Norge, som ikke enkelt kan løses, men som Stortinget står fritt til å delta i debatten om.

Jeg må også si at representanten stilte gode spørsmål om Tanzania innledningsvis, og jeg vil be vår ambassade i Dar-es-Salaam om å undersøke hva som har skjedd i Rufiji-deltaet, det som kom fram i denne av kronikken av bl.a. Hanne Svarstad. Dette er mennesker jeg har stor respekt for, og jeg skal selvfølgelig undersøke om det der, er riktig.

**Peter N. Myhre (FrP) [11:38:20]:** Da kommer jeg tilbake til dette temaet som statsråden sendte i retur til meg i min første replikk: Hva kan man gjøre for å bekjempe korrupsjon på en mer effektiv måte enn i dag? Forutsetningen er jo at man finner tiltak som ikke rammer sivilbefolkningen i det landet vi har med å gjøre, i for stor grad. Man behøver ikke å kutte ut støtte til alle land som har et høyt korrupsjonsnivå, men velge seg ut ett. Statsråden har selv fokusert på Tanzania. La oss nå si at vi tar fatt i Tanzania, fyllerister regjeringen, trekker budsjettstøtten og sier at den kommer først tilbake når Tanzania viser resultater i sin korrupsjonsbekjempelse. Det vil kunne være et effektivt tiltak – og spørsmålet mitt er om regjeringen vil kunne sette i gang den type tiltak overfor land som Tanzania og eventuelt andre.

**Statsråd Erik Solheim [11:39:24]:** Vi har en veldig tøff linje overfor korrupsjon i Tanzania og alle andre steder. Korrupsjon er tjuveri. Når noen tas for korrupsjon, skal det bekjempes samtidig, det skal anmeldes, det er en politisak. Samtidig er det ikke slik at vi kan overstyre Tanzania, og det framstilles her som om 20 mrd. kr er enorme beløp. Vel, det er f.eks. mindre enn hva Hydro alene planlegger i en enkelt investering i Angola. Det er like mye som halvparten av hva Statoil betaler i skatt i to år i Angola. Det er altså ikke slik at man kan overstyre et land på basis av slike bistandsmidler.

Men mitt spørsmål til Myhre var et annet fordi Myhre løper rundt og forteller stadig hvilke land vi ikke skal gi bistand til, samtidig som Fremskrittspartiet foreslår å bruke 20 mrd. kr av skattebetalernes og fellesskapets midler. De 20 milliarder kronene må nødvendigvis brukes i noen land. Det jeg etterspør fra Fremskrittspartiet, er ikke en liste over hvilke land vi ikke kan bruke penger i, men hvilke land Fremskrittspartiet vil bruke penger i – hvilke utviklingsland har en såpass bra korrupsjonsstandard at man er beredt til å bruke penger i de landene.

**Peter N. Myhre (FrP) [11:40:36]:** Det må vi komme tilbake til.

**Presidenten:** Replikskiftet er omme.

**Marianne Marthinsen (A) [11:41:01]:** I et land hvor vi har valgt å ha en miljø- og utviklingsminister, framstår kanskje sammenhengen mellom de to feltene som åpen-

bar. Det er intuitivt lett å forstå at klimaendringer – med alt det fører med seg av økt tørke der hvor det er tørt, mer flom der det er vått, og flere katastrofer som følge av ekstremvær – er et alvorlig hinder for å få til utvikling. Det er også lett å forstå resonnetet om at det er umulig å bekjempe noen av de største miljøutfordringene vi har – f.eks. avskoging – uten at det innebærer mulighet for utvikling for de menneskene som har levd av å hogge regnskogtømmer.

Allikevel er dette forholdet ekstremt konfliktfylt, for kortsiktige muligheter til økonomisk vekst ligger ofte i en hensynsløs bruk av naturressurser. Det er nærliggende å trekke en parallell til bruk-vern-debatten her hjemme. Vi vet hvor opphetet slike debatter kan være når det gjelder norske lokalsamfunns muligheter til å utvikle næring og skaffe arbeidsplasser. Derfor er det høyst forståelig at vestlige lands bekymring både for biomangfold og for høye CO<sub>2</sub>-utslipp møter betydelig motstand blant de aller fattigste landene i verden. Kravet om å stoppe avskoging eller redusere utslippsvekst fra fremvoksende industrier kan veldig lett leses som et krav fra den vestlige verden om å stoppe den økonomiske utviklingen for noen av de fattigste menneskene i verden.

Den tilnærmingen vi har til vår regnskogsatsing, er enormt viktig fordi en modell hvor man bare forlanger slutt på hogst og kompenserer med rene pengeoverføringer, ikke kan stå seg over tid. Man er nødt aktivt å skape alternative leveveier for befolkningen som lever av skogen. I fjor var energi- og miljøkomiteen på komitéreise i Brasil. Vi reiste inn i Amazonas-området for å se på et av prosjektene som Norge finansierer. Det var på alle måter en fascinerende opplevelse. Etter å ha reist med båt på Amazonas i over et døgn uten å se noe annet enn skog, skog og mer skog kom vi plutselig til et lite samfunn på noen hundre mennesker. Der møtte vi familier som hadde gått inn i et program hvor de forpliktet seg til ikke å drive hogst, og mottok en årlig pengestøtte for det. Men for at familiene skulle motta den støtten, ble det bl.a. stilt krav om at barna skulle gå på skole. Skolebygget var reist som en del av prosjektet, lærerne finansiert over prosjektet, og skolen var utstyrt med et pc-rom som gjorde at elevene kunne følge f.eks. engelskundervisning over Internett. Det er et ganske spesielt syn midt i regnskogen.

Jeg har fulgt de internasjonale klimaforhandlingene over noen år. Kravene for at u-landsblokk skal være med på å undertegne en avtale har gjennomgående dreid seg om at Vesten må finansiere tiltak som skal gjøres i u-land – både på utslippsreduksjoner og på tilpasning – at det sikres teknologioverføring, og at i-landene selv forplikter seg til vesentlige utslippsreduksjoner i sine land. Jeg tror på at det er mulig å skape vekst og utvikling på mindre utslippsintensiv måte enn vi har gjort til nå. Vi ser hvordan enkelte land hopper over utviklingsstadier og f.eks. dropper fasttelefon og går rett på mobiltelefoner. På samme måte er det mulig i størst mulig grad å hoppe over den gammeldagse og mest karbonintensive måten å produsere energi på. Men det er umulig å kreve at det skal skje uten at den vestlige verden tar et hovedansvar for kostnadene ved å utvikle ny teknologi, og ikke minst få på plass



et troverdig regelverk for hvordan vi skal overføre den teknologien på tross av internasjonalt patentregelverk osv.

Derfor er det norske Energi Plus-initiativet viktig, for det bidrar til å demonstrere vilje til løsninger og bygger tillit, på samme måte som skogprosjektet gjør. Det enorme tillitsgapet mellom vestlige land på den ene siden og G77 på den andre kan av og til virke som en helt uoverkommelig barriere for å komme fram til enighet på klimaområdet.

Jeg følger med spenning oppkjøringen mot Rio+20 neste år. Det er helt nødvendig å få hele det internasjonale samfunnet med på å diskutere hvordan vi skal klare å få mer helhet i FNs miljø- og utviklingsarbeid.

Vi har hatt en sterk lederrolle på bærekraftsområdet helt siden Rio-møtet for 20 år siden, og det er naturlig at vi tar et stort ansvar nå, for vi er et land som har kommet ganske langt i å klare å kombinere miljø- og utviklingstankegangen, og vi har troverdighet og tillit når vi setter dette på agendaen. Derfor mener jeg dette er en viktig melding – jeg er glad for at den er lagt fram, for den forankrer noen av de viktigste strategiene våre inn i det veldig spennende globale arbeidet som skal skje på bærekraftsområdet i tiden som kommer.

**Peter N. Myhre (FrP) [11:46:19]:** Da jeg tok opp spørsmålet om korrupsjon tidligere i denne debatten, var det fordi regjeringen har fokusert på korrupsjon i den meldingen som vi nå behandler, men statsråden var ikke inne på det temaet i sitt hovedinnlegg. Jeg merker meg også at ingen av de andre rød-grønne deltakerne i denne debatten har dvelt ved temaet korrupsjon, og det på tross av at korrupsjon – som jeg har sagt flere ganger tidligere – er det største hinderet for en økonomisk gunstig utvikling.

Norge og andre land har store budsjetter for utviklings tiltak i den tredje verden. Dessverre må vi konstatere, som også er slått fast i Aftenposten i dag, at det er vanskelig å få effekt ut av de midlene som brukes når korrupsjonsnivået i de landene man skal i gang i, er for høyt.

Så har statsråden stilt spørsmål om hva Fremskrittspartiet vil gjøre hvis Fremskrittspartiet ikke vil gi u-hjelp til land som har for høy korrupsjon. Men det er ikke det jeg har tatt til orde for. Når Solheim viser til at Fremskrittspartiet opererer med et bistandsbudsjett på 20 mrd. kr, betyr det at man må velge seg ut ett land som har den svarteste samvittigheten når det gjelder korrupsjon, holde det landet frem til skrekk og advarsel og frata dem budsjettstøtten. Man behøver ikke å stanse øvrige bistandstiltak, men ta fra dem budsjettstøtten – de pengene som den norske regjeringen pumper rett inn i statsbudsjettene til disse korruperte statene, og som vi vet lite om bruken av. Det vil gjøre det mulig for Norge å gi et effektivt bidrag til å få i gang arbeidet mot korrupsjon, få i gang arbeidet med å bekjempe korrupsjon i de landene det dreier seg om. For det å ta ut ett land som et eksempel, og gjennomføre straffetiltak overfor det landet, vil bli lagt merke til også i andre land som preges av høyt korrupsjonsnivå.

Det er altså det som er det politiske innholdet som Fremskrittspartiet har brakt til torgs i denne saken og ved tidligere anledninger i Stortinget. Derfor vil jeg nok en

gang utfordre regjeringen til større aktivitet i alminnelighet når det gjelder kampen mot korrupsjon i bistandsmottakende land, og ikke minst å foreslå dette tiltaket som jeg nå har beskrevet, som en effektiv måte å starte et korrupsjonsbekjempingsprogram på, for på den måten å kunne gjøre bistandskronene mer effektive og gjøre det mulig å få til bedre resultater for befolkningen i de landene vi har med å gjøre, ved at korrupsjonsnivået blir redusert.

**Presidenten:** De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

**Alf Egil Holmelid (SV) [11:50:09]:** Det har i det siste vore mykje diskusjon og snakk om finanskrise – økonomisk krise i verda. Det har kanskje gjort at vi har fortrengt dei to viktigaste krisene – utan samanlikning – vi står overfor, og det er klimakrisa og fattigdomskrisa.

Eg vil takke ministeren for at han har lagt fram ei melding som på ein veldig god måte viser at vi må kjempe mot dei to viktigaste verdskrisene samtidig, og med ein integrert politikk. Det grepet som denne regjeringa har gjort, med å kople miljøvernminister og utviklingsminister, har lagt grunnlag for at vi har fått ein politikk og kopling av desse to viktige områda som etter kvart har fått brei oppslutning i Stortinget. Det er vi veldig glade for.

No er det slik at når vi skal satse på utvikling, vil kanskje dei kreftene som har makta i eit land, fortsetje i den gamle tralten med å satse på olje og kol og ikkje tenkje så mykje på klima. Det er ei form for utvikling som ikkje vil vere ei reell utvikling, og som verken vil vere bra for miljøet eller for dei fattige i dei landa som ein skal forsøkje å drive utvikling i. Difor er det veldig viktig – og det er det veldig viktig for SV å leggje vekt på – at i utviklingsarbeidet må vi jobbe for at utviklingsarbeidet har forankring blant folk flest i gjeldande land. Det er heilt opplagt at det folkelege grunnplanet i eit land, som er dei fattige som lever ute i felten, vil ha mykje større innsikt i at ein skadeleg miljøpolitikk ikkje er løysinga på deira vekstproblem. Difor har vi i SV vore veldig opptekne av det som ein kallar land-for-land-rapportering, slik at alle i eit land kan sjå korleis dei med makta i landet forvaltar naturressursane som landet har, og sjå om verdiane blir trekte ut av landet eller blir verande i landet. Difor er det for dei som er opptekne av at vi skal ta vare på det folkelege engasjementet, at vi skal unngå at dei får korrupsjon, veldig viktig å støtte eit offensivt arbeid for land-for-land-rapportering.

Eg skal ikkje gå inn på heile breidda i meldinga, men eg har lyst til å ta opp eitt poeng, som viser at det ofte er ein brei og god samanheng mellom å satse grønt og å satse på det som skaper livskvalitet. UNDP har vist at svært mange menneske kokar maten sin på osande oljeomnar eller over kol, og dei les i lys som kan føre til at det blir brann i hytta. Vi har mange eksempel på store brannskadar på grunn av at folk må lese med oljelamper eller anna form for lys. Det å innføre fornybar energi, eit ganske enkelt solcelleapparat som gjer at ein får lys og kokemoglegheiter, gir fantastisk livskvalitet og er fantastisk bra for miljøet.

**Svein Roald Hansen (A) [11:53:26]:** La meg, til representanten Myhre, bare slå fast at det er ingen uenighet om korrupsjonens nedbrytende kraft og at den må bekjempes – noe som gjøres – men jeg er redd oppskriften ikke er så enkel som Fremskrittspartiet foreskriver.

Jeg ba om ordet for å peke på et av de få punktene hvor det ser ut til å være en smule uenighet i innstillingen, og det er den merknaden som representanten Kjell Arvid Svendsen også tok opp, hvor Kristelig Folkeparti og Høyre peker på at når det gjelder bistandsfinansiering av kraftproduksjon, så må det legges føringer for at denne virksomheten skal komme landets fattige til gode.

Litt lenger oppe i innstillingen er det et flertall hvor også regjeringspartiene og de to samme partiene står sammen, hvor man peker på at i de retningslinjene som ligger for Norfunds og SN Powers arbeid, så er det slått fast at investeringene skal bidra til fattigdomsreduksjon og utvikling. Da blir det liksom en nyanseforskjell mellom de fattigste i landet og fattigdomsreduksjon og utvikling. Jeg vil advare mot å lage en motsetning mellom tenkningen på de områdene.

Vi møter ofte i høringene i komiteen om budsjettet at man ikke er imot at vi skal bidra til energiutvikling eller skaffe energi i utviklingslandene, men det blir liksom litt feil hvis man satser på litt større kraftproduksjon, som også næringslivet og de større byene er avhengige av. Det skal helst være ute på landsbygda. Det er selvsagt også behov for energi i disse hyttene – en annen måte å lage mat på som ikke er brannfarlig, som det ble nevnt her – men vi må ikke undervurdere betydningen av å få til en energi- og kraftproduksjon i utviklingslandene som kan være et fundament for en sterkere økonomisk utvikling. Komiteen var i Tanzania i september og opplevde at strømmen gikk flere ganger om dagen. Det er klart at det å få til noe industrielt produksjonsapparat med en strømforsyning som går ned flere ganger om dagen, er krevende. Man trenger altså begge deler.

Jeg mener Norge har stor kompetanse. Vi var og så på et kraftverk som Norge har bidratt til, hvor en norsk forsker også oppdaget en liten frosk. Om noen hadde sett den før, var litt usikkert, men man tok miljøhensyn nettopp for å ta vare på biotopen til den frosken. Det er et eksempel på at vi også ved litt større kraftutbygginger har kompetanse å bidra med som gjør at det blir bedre enn det ville vært uten norsk innsats.

Vi må ikke gjøre det ideelle til det godes motsetning. Vi vet hva kraftutviklingen har betydd for hele industrialiseringen og utviklingen i Norge. Vi må få til det samme også i utviklingslandene. Også de fattigste er avhengige av at det kommer i gang økonomisk vekst i disse landene.

**Statsråd Erik Solheim [11:56:38]:** La meg understreke det siste poenget som Svein Roald Hansen hadde: Det er viktig ved kraftutbygginger at det også gis strøm til fattige mennesker som bor i nærheten av kraftverkene, men det er ingen land som kan utvikle seg uten energi i større skala. Norge er et av verdens fremste eksempler på at man trenger mye energi hvis man skal utvikle industri og annet og ikke bare elektrisk strøm til hyttene.

Det er ingen motsetning mellom de to, man trenger begge deler.

Myhre forsøker å gi inntrykk av at Fremskrittspartiet er mer imot korrupsjon enn oss andre. Men det faller helt pladask til jorda – simpelthen fordi det ikke er noe grunnlag for det. Tvert imot er det sånn at den regjeringen som Fremskrittspartiet er imot, har gjennomført en serie korrupsjonsbekjempende tiltak som ikke var der da man hadde regjeringer som Fremskrittspartiet støttet. Så man må slutte å gi inntrykk av at Fremskrittspartiet er mer imot korrupsjon enn alle andre. Det vi trenger diskusjon om, er hva vi praktisk gjør.

Det å ta ut ett land, som Tanzania, og erklære at det er det mest korrupte, blir en upraktisk mulighet. Afghanistan ville ligget bedre til rette hvis man skulle tatt ett land. Les Wikileaks-rapportene hvor amerikanerne avslører korrupsjon i gigantskala i Afghanistan. Men det er pussig nok det landet hvor Fremskrittspartiet aldri kritiserer at vi bruker bistand.

Jeg har hørt Myhre være imot bistand i Uganda, jeg har hørt ham være imot bistand i Etiopia, og jeg har nå hørt ham være imot bistand i Tanzania, men jeg hører aldri hvor de 17 000 mill. kr som Fremskrittspartiet vil bruke på bistand, skal brukes. Det er et utrolig mye mer interessant spørsmål, for det må være noen land som kvalifiserer for å motta dem, siden så mye penger skal brukes. Jeg har spurt nå tre ganger i denne debatten, og jeg spør igjen. La oss få den lista.

Marianne Marthinsen tok opp Rio-konferansen. Der har Norge gjort et innspill, og vi forsøker nå å få en dialog med flest mulig andre land for å få tyngde i den konferansen. Det vi ønsker å få ut av den, er globale bærekraftsmål, i hvert fall starte en prosess mot det, parallelt til tusenårsmålene. Colombia har tatt en lederrolle der. Brasil er med. Vi forsøker å sette det på dagsordenen. Vi forsøker å bruke denne konferansen som en plattform for både energi og regnskog. Brasil er jo den mest suksessfylte regnskogsnasjonen, så det er veldig naturlig. Det vil bli et forum for grønn økonomi, men vi må unngå at det blir en motsetning mellom industriland og utviklingsland. Vi ønsker å være veldig, veldig aktive fram mot Rio-konferansen. Foreløpig har den mye preg av å være blanke ark der ingen riktig vet hva man skal tegne.

Så er jeg enig med Holmelid i at koblingen mellom en økonomisk krise og miljøkrisen er en avgjørende forutsetning for å komme framover.

La meg til slutt si at trass i noen uenigheter om mindre punkter er det slående med denne debatten hvilken bred enighet det er om det som legges fram i meldingen. Jeg er veldig, veldig glad for forankringen i et bredt, stort flertall i Stortinget for så sentrale utviklings- og miljøpolitiske mål.

**Presidenten:** Representanten Peter N. Myhre har hatt ordet to ganger tidligere i debatten og får i denne omgang ordet til en kort merknad begrenset til 1 minutt.

**Peter N. Myhre (FrP) [12:00:08]:** Er det så vanskelig å forstå dette? Vi har fra Fremskrittspartiets side antydnet

ett tiltak som kan være særdeles effektivt for å skape bedre vilkår for kampen mot korrupsjon: at man plukker ut ett land og gjennomfører straffetiltak overfor dette. Så spør altså statsråden tilbake: Hvilke land vil Fremskrittspartiet da gi bistand til? Norge gir i dag bistand til 115 land. Det er altså noen igjen, selv om man plukker ut ett, tar affære overfor det landet og gjennomfører straffetiltak, f.eks. ved å inndra budsjettstøtten.

Jeg vil bare si at dette er et forslag. Regjeringen får det helt gratis fra Fremskrittspartiet. De kan bruke det om de vil, men hvis de ikke får til resultater av anti-korrupsjonstiltakene, må de i hvert fall slutte å kritisere Fremskrittspartiet.

**Svein Roald Hansen (A) [12:01:30]:** Det er noe fascinerende med Fremskrittspartiets alltid enkle løsninger uansett hvor komplekse problemer vi står overfor. Representanten Myhre har reist – det vet jeg – mye i utviklingsland etter at han kom på Stortinget, og muligens før. Jeg er helt sikker på at han der har hørt det samme som vi har hørt – vi som har reist mindre – at korrupsjon er et fenomen som ikke bare eksisterer på toppen, slik at man kan innføre straffetiltak ved å trekke budsjettstøtte. Det er jo gjennomsyrende nedover i samfunnet. Vi vet at det mange steder gjøres tiltak, også fra lederne i disse landene, for å bekjempe korrupsjonen nedover i systemet, og at de sliter med det. Det å ta vekk budsjettstøtten tror jeg ikke gjør særlig inntrykk på den byråkraten som skal ha penger under bordet for å si ja eller nei til en søknad. Det gjør ikke inntrykk på den politimannen på gaten som stopper deg og tar imot penger for å gjøre jobben sin.

Da vi var i Tanzania, var vi ute og besøkte flere ting. Det vi bl.a. hørte der, var at hvis man skulle få tilgang på områder for å plante skog, måtte man bli enig med landsbyen i nærheten. Da besøker man høvdingen. Det er staten som sier ja eller nei, men man må være enig om visse tiltak, f.eks. å bygge skole, som vi så på. Det er tiltaket man kan gjøre for at landsbyen skal gi tillatelse. De skal ha noe igjen utover arbeidsplasser. Når man besøker høvdingen i landsbyen, skal man ha med seg en gave, og det er ofte en geit. Om man inviteres på den årlige festen i landsbyen, skal man også ha med seg en gave. Er det korrupsjon? Nei, ble det svart, det er kutyme. Dette er bare ett eksempel på tradisjoner, som også er en del av det som vi i våre begreper kaller korrupsjon.

Det å bekjempe korrupsjon er viktig. Det er satt i verk en rekke tiltak. Det er en komplisert jobb å få det til, også å bygge opp kontrollmekanismer, som vi gjør i mange land, ved hjelp av Riksrevisjonen. Det finnes ikke noen smart løsning – noe «quick fix» – på det, for hadde det funnes, hadde det vært løst for lenge siden. Det gjelder på dette området som på flere områder, hvor Fremskrittspartiet later som om det finnes en kvikk løsning, der vi andre står i veien for at den skal bli satt ut i livet.

Det er en komplisert virkelighet som står i veien for Fremskrittspartiets enkle løsninger. Heldigvis har de ikke fått mulighet til å bevise det ved å komme i regjering. Men den dagen de kommer dit, vil de møte virkeligheten for fullt.

Øyvind Korsberg hadde her overtatt presidentplassen.

**Presidenten:** Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3. (Votering, se side 539)

Sak nr. 4 [12:04:35]

*Interpellasjon fra representanten Trine Skei Grande til miljø- og utviklingsministeren:*

*«I dag finnes det flere kontroversielle saker som angår miljøtilstanden i norske fjorder. Flere av de akutte forurensningsproblemene som følge av giftutslipp fra industri er ryddet opp i, men nye utfordringer er kommet til overflaten: Rømming og lakselus fra havbruksnæringen, fare for oljeutslipp fra skip, økt skipstrafikk, utslipp fra jordbruk og ikke minst utslipp fra gruvedrift i eksempelvis Bøkfjorden og Førdefjorden. Bærekraftig bruk av norske fjorder er en forutsetning når vi tar i bruk fjordene våre.*

*Hvilken strategi har statsråden for å sikre en utvikling og bruk av norske fjorder som ivaretar naturmangfoldet og en bærekraftig utnyttelse, som også sikrer framtidige generasjoner?»*

**Trine Skei Grande (V) [12:05:36]:** Så lenge det har funnes turister, har turistene reist til Norge for å se på norsk natur. Hva er det som er spektakulært og spesielt med norsk natur? Det er ikke fjellene våre. De er ikke spesielt høye, de er ikke spesielt imponerende og forskjellig fra andre. Mange andre land kan skilte med høyere fjell enn våre. Det spesielle med våre fjell er at de kommer rett opp av vannet. Det spesielle med norsk natur er fjordene våre, på måten kysten har blitt laget av Vårherre, og på måten vi har klart å vise fram at norsk natur er spesiell. Det ene ordet som er med på å gjøre norsk natur spesiell, er «fjordene». Det er faktisk så spesielt at dette ordet er det internasjonale ordet, nemlig «fjords».

Jeg har merket meg at statsråden faktisk har vært på studietur før denne interpellasjonen. Det syns jeg er veldig positivt. Det er bra at statsråden gjør jobben sin ordentlig før han møter i Stortinget.

Mange steder er det gjort en stor jobb med å rydde opp etter miljøbrudd som er gjort tidligere i norsk historie, spesielt fra norsk industri. Vi har gjort en enorm jobb i Norge med å rydde opp etter industri som har forurenset rundt seg. Det har vært gjort veldig mange forbedringer. Det har også vært gjort forbedringer på norsk havbunn og i norske fjorder, men vi vet fortsatt så lite om tilstanden i norske fjorder at Artsdatabanken satte norske fjorder på rødlista, fordi vi mangler data. Vi mangler det store perspektivet på hvordan vi skal ta vare på dem, og veldig mye av situasjonen er ikke registrert.

Det har vært mange kilder til forurensning av norske fjorder, og det meste av det har skjedd de siste 50 årene. Sjøl om mye av utslippene ikke er noe som direkte kobles til mennesker, tas mye av utslippene rett inn i næringskjeden, noe som kan påvirke både formeringsv-

ne og immunsystem og føre til økt dødelighet for mange dyr.

TBT, et bunnstoff som tidligere ble brukt på båter, vet vi fortsatt fins i norsk natur i store mengder og påvirker norsk natur også i dag. Det samme gjelder PCB-ene og PAH-ene, som er østrogenhemmende, og som kan være kreftframkallende.

Mennesket har ikke direkte kontakt med alle sedimentene langt nede i fjorden, men vi ser at det vi tar opp i oss gjennom næringsystemet, kan påvirke både organer i mennesket, nervesystemet og immunforsvaret og kan føre til kreftdiagnoser. Derfor driver mange fortsatt en kamp for å få rensket opp i sine fjorder, slik som Venstre-folk f.eks. jobber for å få rensket Karmsundet, som er en byfjord, og som har hatt mange utslipp i seg over lang tid. Det er faktisk så ille at Mattilsynet fraråder folk å spise fisk fra bestemte områder, fraråder f.eks. å spise lever fra fisk, fordi PCB-ene blir tatt opp i næringskjeden, lagres i fett i fisken og gjør lever fra fisk farlig å spise. PAH-ene, som er med på å gjøre skjell uspiselig, gir oss ikke mulighet til å nyte naturens gleder. Dette har negativ påvirkning på både fiske, oppdrett og turisme – ja, også på skipstrafikken vår, for det at man skal hindre oppisking av sedimenter, fører til at man ikke kan bruke havnene så effektivt som man kunne gjort.

Så til dagens store utfordring, som er gruvedrift. Gruvedrift er både arealkrevende, krever store mengder ferskvann og produserer enorme mengder avfall. Vi kan klare å finne nye måter å utvinne på i framtida som gjør at vi kan gjøre det på bedre måter, men med dagens teknologi er det veldig få prosent av massen som faktisk brukes, og vi har mange sånne prosjekter.

Det mest kjente vi har hatt, er Titania Gruver, som har brukt Jøssingfjorden i Sokndal som deponi. Sydvaranger Gruve bruker Bøkfjorden ved Kirkenes, vi har Nussir og Rana Gruver, og vi har Nordic Mining i Førdefjorden. Felles for alle disse er at de har planer om – eller de har faktisk allerede satt i gang med – å dumpe avfallet i en nasjonal laksefjord. Disse fjordene skal i utgangspunktet være beskyttet mot forurensning.

Forutsetninga for søknad om ny gruvedrift i Repparfjorden i Finnmark og Engebøfjellet i Førdefjorden er at man skal få lov til å ha sjødumping av både masse og kjemikalier, som også var en forutsetning for jerngruva i Kirkenes, med utslipp til Bøkfjorden.

I de fleste land i verden er det forbud mot dumping av gruveavfall i hav og fjorder – i tråd med bl.a. London-konvensjonens viktige internasjonale forbud mot å dumpe industriavfall fra land i havet. Norge stiller seg da i den eminente rekken av følgende land som tillater denne typen deponi: Norge, Tyrkia, Filippinene, Indonesia og Papua Ny-Guinea. Alle andre land i verden har faktisk forbud mot dette.

Regjeringa satser på gruvedrift som en ny framtidsnæring i Norge. Det kan gi mange muligheter. Vi er ikke kritiske til det, men et ukritisk ja til norsk gruvesatsing betyr også at man skal ha en massiv dumping av gruveavfall med tilhørende giftige kjemikalier i norske fjorder. Både Havforskningsinstituttet og Noregs Fiskarlag har vært sterkt

kritiske til denne dumpinga. Og sjøl om næringsministeren har uttalt at norske fjorder og hav er veldig dype, så det er god plass, er det en tilnærming jeg håper ikke miljøvernministeren har, sjøl om en aldri vet med denne regjeringa hvilken statsråd som har hvilken tilnærming.

Effektene av gruveavfall i fjordøkosystemet kan være mange. Det legger seg på havbunnen, bunndyrene kveles, og man får en uproduktiv havbunn i mange år. I Bøkfjorden slippes f.eks. avfallet ut på veldig grunt vann under en sterk tidevannsstrøm, noe som gjør at finpartiklene spres over hele fjordsystemet.

For å få god økonomi i prosjektene krever gruvedrift at man bruker kjemikalier for å få den beste kvaliteten på produktet, som Magnafloc av ulike typer og Lilafloc. Forskere vet ikke hvilke store følger dette kan ha, men det har kommet mange bekymringsmeldinger når det gjelder bruken av disse stoffgruppene. Man er bekymret for at de ikke brytes ned, og at de vil finnes i naturen i rikelige mengder framover.

På statsrådets bord ligger det nå planer fra Sydvaranger Gruve om å komme i gang med produksjonen, og de slipper allerede ut store mengder kjemikalier og gruveavfall til Bøkfjorden. Selskapet Nordic Mining ønsker å få tilgang til å deponere i Førdefjorden og Nussir i Repparfjorden.

I Førdefjorden i Sogn og Fjordane har det vært innsigelser fra Fiskeridirektoratet, noe som foreløpig har stoppet utslippssøknaden. Kvalsund kommune behandler for tida en reguleringsplan for Nussir ASA. Bedriften vil slippe ut giftig kobberavfall i Repparfjorden i Vest-Finnmark.

I utgangspunktet har de norske fjordene et nasjonalt og internasjonalt vern mot forurensning. Av nasjonale lover skal Grunnloven § 110 b, havressursloven, naturmangfoldloven og forurensningsloven verne det ytre miljø mot forurensning, begrense forurensning og sikre miljøkvalitet for alle – også for dem som kommer etter oss. De nasjonale laksefjordene har et særskilt vern, fordi det er et internasjonalt ansvar å ta vare på den transatlantiske laksestammen. Men i dette tilfellet holder det åpenbart ikke. Vi i Venstre mener at Klif bør lage retningslinjer for gruveindustrien for hvordan kjemikalier skal miljøtestes. Hvis man ikke har nok dokumentasjon til å miljøkarakterisere kjemikaliene, må føre-var-prinsippet gjelde – og kjemikaliene ikke brukes.

I en ny utredning fra Miljødepartementet som heter «Et Norge uten miljøgifter», NOU 2010:9, kan det meldes om disse kriteriene og hvordan «en mer slagkraftig kjemikalieforvaltning» – som det heter – skal oppfylle regjeringas ønske om at utslipp av miljøutgifter skal stanses innen 2020.

Det må være kontakt mellom liv og lære. Vi mener at fjordene våre ikke skal være en avfallsplass for gruveindustrien. Fjordene skal være bærekraftige – brukes av fellesskapet etter gode marine økosystemer.

**Statsråd Erik Solheim [12:15:57]:** Det er bare å slutte seg til interpellanten når hun starter sitt innlegg med å si at fjordene er det mest spesielle i norsk natur. Vi har også mye annet å by på, men vi har ingen annen attraksjon med en sånn internasjonal oppmerksomhet og som er så

særegen for Norge. Vi er dessuten et av få land i verden som har slike fjorder, og dermed har vi selvsagt et helt særlig ansvar for å ta vare på dem på en god måte. Hvor sterkt de står globalt, kom fram i National Geographics undersøkelse for ikke lenge siden. Norske fjorder var i tet-sjiktet – på linje med den kinesiske mur, Grand Canyon, Galápagos og pyramidene i Egypt, altså en av ultraattraksjonene på jordkloden. Så dette er noe av det flotteste som finnes.

Det finnes 1 190 navngitte fjorder i Norge, fra grensen til Russland i Varangerfjorden til grensen til Sverige med Ringdalfjorden ved Halden. Kyststrekningen måles til 83 000 km. Det er to ganger rundt jorda ved ekvator. Ikke bare er fjordene vakre – de har også vært helt sentrale i norsk identitet og bevissthet. Nasjonalromantikken, f.eks., har jo mye av sitt opphav i fjordene. Tenk bare på Tidemand og Gudes maleri «Brudeferden i Hardanger».

Jeg tror ikke det vil være noen uenighet i Stortinget om fjordenes plass, verken globalt eller når det gjelder deres turistmulighet eller deres betydning for norsk identitet og selvfølelse.

Så etterspør interpellanten en strategi for å ta vare på fjordene. Den strategien må nødvendigvis bestå av en serie enkeltelementer, fordi fjordene er utsatt for press og trusler fra ulike hold. Jeg skal prøve å gå igjennom de viktigste av dem.

Det området der vi har hatt stor suksess, er når det gjelder å begrense industriforurensning. Går man noen tiår tilbake, var det klart den viktigste påvirkningen på norske fjorder. Nå er den drastisk redusert. Jeg mener det er mye å lære også fra den prosessen hvis man går tilbake og ser: Hva var det som faktisk skjedde da man på 1960- og 1970-tallet reduserte og etter hvert nærmest stoppet industriforurensningen? Slik jeg ser det, var det tre ting. Det var sterk politisk styring. Politikerne gikk inn og styrte industrien, satte klare mål. Industrien sluttet å finne unnskyldninger for hvorfor de ikke skulle gjøre noe, men brukte isteden sin skaperkraft og kreativitet på å utvikle teknologi som løste problemet. Og det var en opinion som krevde av både politikere og næringsliv at de handlet – med Frederic Hauge hengende i pipene og mange andre gode innslag i så måte. Det var kombinasjonen av dette som løste det problemet. Jeg tror det samme vil gjelde på de fleste andre miljøområder også i framtiden. Man trenger offentlig regulering, kreativiteten fra privat sektor og en sterk opinion.

Selv om det i dag ikke er nye, store industriforurensningskilder, er det fortsatt et stort arbeid med opprydding i gamle synder. I havnene i Kristiansand, Oslo og Stam-sund har det vært gjort mye. Oppryddingen i Tromsø havn fullføres i år. Men arbeidet med å rydde opp i de betydelige industriforurensninger som ligger fra tidligere i norske fjorder og langs kysten ellers, vil fortsette.

Så er lakselus og rømming fra oppdrettsnæringen vesentlige påvirkningsfaktorer og trusler mot norske fjorder. På dette området har det også skjedd mye positivt. Det er jo en dramatisk redusert rømming fra norske anlegg, men samtidig har biomassen økt så mye at antall fisk som faktisk rømmer, likevel har holdt seg høyt, selv om prosent-

andelen stadig går ned. Men målet her må være å komme ned i null når det gjelder rømming, og også fjerne påvirkningen fra oppdrettsanlegg når det gjelder lakselus. Ny luseforskrift med strengere krav til telling, hyppigere rapportering og en grense for maksimalt tillatt antall lakselus er viktige tiltak i så måte. Situasjonen er bekymringsfull på dette området.

Så er skipsfarten en viktig påvirkningskilde, ikke minst de to grunnstøtingene i Oslofjorden, med «Full City» utenfor Langesund og «Godafoss» på Hvaler. Selv om oljemengden som kom fra begge, var relativt begrenset, var det betydelige skader, og det var en svær jobb å rydde opp i det. Ikke minst viste «Godafoss» vanskelighetene med oppryddingsarbeid i islagte farvann. Så det er en påminnelse om hvor alvorlig oljeutslipp vil være i arktiske strøk.

Statens oljeverndepoter er oppgradert, og flere kystvaktfartøy er utrustet med oljevernmateriell. Men vi kan aldri ha nok oppmerksomhet – tror jeg – på faren for skipsuhell og grunnstøtinger, og dermed oljeutslipp.

Et viktig positivt tiltak her, som kom i den første forvaltningsplanen for Barentshavet og Lofoten i 2007, var etablering av seilingsleder mellom Vardø og Røst, som er godkjent av FNs internasjonale skipsfartsorganisasjon, International Maritime Organization, og som bringer seilingen lenger ut, og dermed gir mindre påvirkningsfare for fjordene. Slike seilingsleder er også på plass utenfor Vestlandet og Sørlandet, og det tvinger de store fartøyene lenger vekk fra kysten.

Jordbruk er også nevnt av interpellanten. Vår vurdering er at det i dag ikke generelt er et stort problem for vannkvaliteten i fjordene, men at jordbruket også bidrar til den samlede påvirkning. Derfor er det også viktig å få ned den påvirkningsfaktoren. Regjeringen legger fram en stortingsmelding ganske snart, der avrenning og tiltak på det området vil bli omtalt.

Så er interpellanten opptatt av gruvedrift. Det er jeg også. Jeg var i Sogn og Fjordane for to dager siden – jeg kan gjerne se det som en studietur i forkant av denne interpellasjonen – og fikk presentert Nordic Minings prosjekt med et stort depot i Førdefjorden. Dette er nå til behandling i Miljødepartementet, så jeg kan ikke si noe om det utover det generelle: Selvsagt må alle andre alternativer enn fjorddeponi utredes på en skikkelig måte. Det må vurderes, og det må være helt sikkert at det ikke er mulig å ha landdeponi. Det må også være helt sikkert at det ikke er mulig å føre massen tilbake til der den tas ut. Interpellanten sier at det er bare en liten prosent som brukes, og – slik jeg oppfattet det – i Engebøfjellet vil det være 4 pst. av massen som vil bli brukt. 96 pst., i maksimale tilfeller, vil i så fall gå i fjorden, med mindre man finner annen anvendelse for den massen, i byggeprosjekter eller på et annet område.

Det er også riktig, som interpellanten sier, at det er ganske få land i dag som praktiserer deponi til havs eller i fjorder. Det er ikke så mange land som har et eksplisitt forbud mot det, men det er et lite antall land som har et eksplisitt forbud mot fjorddeponi. Men det er veldig mange flere land som ikke praktiserer det. Vi har hatt en

gjennomgang ved hjelp av våre ambassader, slik at vi har full oversikt over den globale situasjonen, som jeg selvsagt gjerne deler med Stortinget, med hensyn til hvor utbredt fjorddeponi er. Men hovedbildet er at det er få land som faktisk bruker fjorddeponi i dag. Norge har, som Stortinget vel vet, brukt det i betydelig skala tidligere, og en viktig del av erfaringsgrunnlaget for en beslutning om Førdefjorden må også være å se på hvordan disse fjorddeponiene har fungert. Er de f.eks. stabile, eller må man regne med at mye av massen, når det kommer til stykket, blir virvlet opp i vannet?

Strategien er å ta tak i alle disse enkeltfaktorene som påvirker norske fjorder. Men vi har også fått en modernisert plan- og bygningslov, vi har fått naturmangfoldloven og vannforskriften. Alt dette er store, vesentlige grep som påvirker situasjonen i fjordene. Gjennom naturmangfoldloven har vi definert kystlynghei som en naturtype som skal gis særlig beskyttelse. Vi har satt i gang arbeidet med den undersjøiske naturen. 17 områder er det sendt ut oppstartsmelding for med hensyn til nasjonal marin verneplan.

Når det gjelder vannforskriften, er den en iverksettelse av EUs vanddirektiv. Vi er allerede i gang med å beskrive tilstanden for alt vann i Norge. Det arbeidet skal være ferdig i 2012. Da får vi en sammenstilt kunnskap om miljøtilstanden, selvfølgelig ikke bare i fjordene, men om vannkvaliteten i Norge totalt sett. Det vil i den sammenheng bli utarbeidet vannforvaltningsplaner i alle våre elleve vannregioner, slik at vi skal være sikre på at det i 2015 foreligger planer for alle vannforekomstene.

Selv om dette kan være litt abstrakte administrative tiltak, har det, når det kommer til stykket, en veldig stor praktisk betydning for den faktiske vannkvaliteten i fjorder og ellers.

Jeg må til slutt si at både Trondheimsfjorden og indre Oslofjord er områder hvor vannkvaliteten er blitt vesentlig mye bedre. Trondheimsfjorden er, sammen med Tanafjorden, den viktigste laksefjorden i Norge. Jeg vil i forbifarten også nevne at jeg var i Finland i forrige uke og nå er blitt enig med finnene om forhandlinger om en overenskomst om Tana og en forvaltning av laksen i Tana. Dette har selvfølgelig også betydning for fjordene. Men Trondheimsfjorden har fått en vesentlig bedre vannkvalitet, bl.a. ved opprydding av sedimentene i Killingdal-området. Når det gjelder Oslofjorden, som jeg personlig selvfølgelig kjenner enda bedre, selv om jeg en gang representerte Sør-Trøndelag på Stortinget, er det en dramatisk forbedring. Da jeg var guttunge, var ikke situasjonen noe i nærheten av hva den er nå. Det har over tid vært en dramatisk forbedring av vannsituasjonen i Oslofjorden. Det er mye mer attraktivt å bade og bruke fjorden nå enn hva det en gang var.

**Trine Skei Grande (V) [12:26:24]:** Jeg vil takke statsråden for svaret.

Så vil jeg si at jeg tror nok at vi har en lik tilnærming til fjorder og identitet. Man kan tenke seg hvor mange nordmenn det er som definerer sin geografiske tilhørighet ut fra hvilken fjord man tilhører, så det er en ganske stor del

av den norske identiteten. Og det er helt klart at veldig mye har blitt bedre mange steder. Spesielt som Oslo-borger ser man at den jobben som er gjort med Oslofjorden, er betydelig.

Men jeg har noen utfordringer til statsråden som er konkrete. Jeg hadde ikke ventet at han skulle konkludere når det gjaldt gruvetillatelsene i dag, men noen prinsipper kan vi diskutere.

Den ene utfordringen er å bruke føre-var-prinsippet når det gjelder kjemikaliebruken. Én ting er å plassere store masser nede i fjordene. Noe annet er å tilføre de samme fjordene store mengder kjemikalier – også kjemikalier vi har lite kunnskap om. Det er den første utfordringen.

Den andre går på om ikke laksefjordene våre skal ha et spesielt vern, at de skal vernes ekstra når man skal vurdere dette opp mot gravedrift.

Den tredje er om statsråden deler næringsministerens syn om at fjordene våre er så dype. Dette ligner litt på – jeg tror jeg diskuterte det med statssekretæren til statsråden her om dagen – 1960-tallets syn om at man kunne slippe ut hvor mye man ville gjennom pipene, bare pipene var høye nok. Det er litt av den samme holdninga næringsministeren har til fjordene – så lenge de er dype nok.

Til slutt: Jeg må si at når man jobber med disse prosjektene, blir man litt deprimert over tilnærminga og når det gjelder hva distriktsutvikling er, for det er nærmest det å sprengne fjell, legge dem i fjorder og ødelegge naturgrunnlaget mange steder som blir sett på som den store frelsen for arbeidsplasser og distriktsutvikling. Men vi vet i dag at dette er en litt gammeldags måte å se på distriktsutvikling på. Varig bygging og varige arbeidsplasser – det varige framover – dreier seg nettopp om å bygge på de naturressursene man har, og de naturlige fortrinnene man har. Hvis man ikke klarer å utnytte noe på et sted, f.eks. naturlige mineraler, på en måte som på lang sikt også kan ta vare på stedet på en bærekraftig måte, er det en ganske kortvarig måte å tenke arbeidsplasser på, en kortvarig måte å tenke vekst på. SV og Venstre har i hvert fall hatt tradisjon for å tenke at distriktsutvikling er noe langsiktig, noe man bygger over tid, og der man tenker på bærekraftig utvikling som et grunnlag for å tro at man skal klare å bygge en framtid sammen.

**Statsråd Erik Solheim [12:29:30]:** Vi forenes utvilsomt i vår kjærlighet til norske fjorder.

Så kommer interpellanten med tre konkrete utfordringer. Den ene er føre-var-prinsippet. Føre-var-prinsippet er en etablert del av norsk naturforvaltning og vil selvfølgelig være en del av behandlingen av Engebøfjellet-saken, slik det er en del av behandlingen av alle andre saker.

Så spør hun om laksefjord. Det at en fjord er en laksefjord, er et ekstra moment i enhver sak, men jeg tror utgangspunktet vårt er at alle norske fjorder skal tas godt vare på. De har alle sammen fiskebestander av forskjellige slag, så la oss ta godt vare på alle fjordene. Men selvfølgelig er det et ekstra moment hvis en fjord er laksefjord.

Interpellanten siterer min gode kollega, Trond Giske, som har sagt at alle norske fjorder er dype. Til det må

jeg si at som geografikunnskap står det vel til en sekser. Jeg tror det er korrekt geografikunnskap – Trond har fulgt godt med i geografitimene – fjordene er dype. Så er det det politiske spørsmål: Hvilken konklusjon trekker man av at fjordene er dype? Jeg vil bare legge til: Ja, fjordene er dype, men havbunnen er viktig, uansett om det er dypt eller grunt.

Vi har mange viktige havområder i Norge også, på store dyp. Mariano-programmet har vist oss hvilken enorm rikdom og fantastisk skjønnhet – kunstverk nærmest – som finnes på havbunnen, så havbunnen skal vi ta vare på. Det mest omstridte temaet i Førdefjorden er jo hvorvidt de massene som eventuelt blir plassert der, vil ligge stabilt der eller kunne komme i bevegelse i vannet. Det spørsmålet avklares ikke ved dybden alene.

**Marianne Marthinsen (A) [12:31:36]:** Som oppvokst på tjukkeste Østlandet var jeg faktisk ganske voksen før jeg kom til Vestlandet og fikk oppleve det spektakulære fjordlandskapet vi har her i landet. Det kan ta pusten fra noen hver, og jeg skjønnte plutselig hvorfor f.eks. Geirangerfjorden er en av de mest besøkte turistattraksjonene vi har. Jeg gjorde meg kanskje også noen tanker om hvorfor jeg hadde besøkt så mange andre land før jeg oppsøkte dette.

Det å holde fjordene våre i miljømessig stand er selvfølgelig et stort ansvar, så jeg vil takke interpellanten fordi hun tar opp en rekke av de forholdene som potensielt kan true miljøet i våre fjorder.

Forholdet til oppdrettsnæringen, med det som følger av rømningsfare, lakselus og genetisk utvanning, har jeg tenkt å la ligge i akkurat denne debatten, utover å påpeke at vi har et helt spesielt ansvar for å ta vare på den nord-atlantiske villaksen gjennom internasjonale konvensjoner vi har signert. Det er et ansvar vi tar, og som vi må ta, alvorlig, og de innstrammingene som har skjedd overfor oppdrettsnæringen, har vært helt nødvendige. Men dette er ting som vi til stadighet er innom i egne stortingsdebatter, som går på det temaet, så jeg tenkte derfor å si noe om et par av de andre temaene som interpellanten tar opp.

Heldigvis er det slutt på den tiden da man kunne bruke fjordene som søppelkasse. Det er helt riktig, som interpellanten påpeker, at det er tatt grep både for å regulere utslipp fra industrien og for å rydde opp i gamle synder.

Vi har historisk sett hatt en tendens til å lokalisere tungindustri helt innerst i norske fjorder. Det gjør at vi fortsatt sliter med altfor høye verdier av tungmetaller i flere fjorder. Smelteverk, båtbyggerier og skipsverft har tradisjonelt hatt store utslipp, og jeg mener at vi har god grunn til å være stolte i Norge over at vi relativt tidlig, sammenliknet med andre land, begynte å regulere næringen vår og begynte å stille miljøkrav. Forurensningsloven er fortsatt en av de viktigste lovene vi har.

I dag er det sjønære deponier og utlekking av sedimenter som bidrar mest til metallforurensningen i norske fjorder. Opprydding av sedimenter er i gang. Det er veldig viktig.

Den siste tiden har spørsmål rundt gruvedrift blitt aktuelle igjen. Det er ingen tvil om at gruvedrift vil gi verdi-

skapning og arbeidsplasser, og at det er noe vi ønsker. Regjeringen har til og med lagt fram en egen mineralstrategi.

Så er det heller ikke forbudt i Norge med fjorddeponi – det er riktig. Men man må ha tillatelse, og vi må vite hva vi gjør. Vi må vite at det er miljømessig forsvarlig, hvis vi gjør det. Det er ikke bare lett når ulike fagmiljøer sier ulike ting, så jeg er opptatt av at vi nå får riktig kunnskap på bordet. All den tid det er usikkerhet, må føre-var-prinsippet ligge til grunn. Der er naturmangfoldloven klar.

Det er uansett en forutsetning for gruvedrift at man kan få lønnsomhet i prosjektene, uten at fjordene våre blir alvorlig skadelidende. Det tror jeg vi kan slå fast at det er brei enighet om.

Interpellanten spør om en strategi for bærekraftig bruk av fjordene. De siste årene har det skjedd et veldig tydelig skifte i norsk naturforvaltning – bort fra forvaltningen av en enkelt art eller ett enkelt verneområde til en mye mer økosystembasert tilnærming. En alge, en fiskesort eller en spesiell bunnplante er ikke nødvendigvis veldig interessant i seg selv – i hvert fall ikke hvis man ikke er biolog, og det er ikke jeg. Det er først og fremst interessant fordi disse artene fyller en rolle i en helhet.

Ministeren sa en del om utviklingen som har skjedd på lovsiden de siste årene. Det er det all grunn til å framheve. Norge har nå et av de mest oppdaterte og moderne lovverk i verden på biomangfoldsområdet. Med naturmangfoldloven ble den økosystembaserte måten å tenke på en bærebjelke i lovverket vårt, og det er veldig bra. Vi fikk nye virkemidler gjennom prioriterte arter og utvalgte naturtyper. Det er altså tiltakets effekt på et helt økosystem som skal vurderes etter naturmangfoldloven.

Det er også denne type helhetstankegang som skal ligge til grunn for de vannforvaltningsplanene som nå jobbes fram, og som skal være klare i 2015.

Jeg er veldig glad for at denne type helhetstankegang også har sterke støttespillere i andre partier i Stortinget, og at vi dermed får debatter som denne i stortingssalen. Så takk for det!

**Oskar J. Grimstad (FrP) [12:36:25]:** Interpellanten har rett i at det i dag finst fleire kontroversielle saker som angår miljøstandarden i norske fjorder. Fleire av dei akutte forureiningsproblema som følgje av giftutslipp frå industri har vi begynt å rydde opp i, men nye utfordringar er også komne fram.

Samtidig er det også slik at nye tiltaksmetodar er tekne i bruk, og det blir forska for å løyse problema knytte til dei tidlegare uheldige utsleppa. Som eksempel på dette kan nemnast at eit sterkt forureina område utafor Fiskerstrand Verft, på 11 000 m<sup>2</sup>, blei dekt med suspendert biokalk frå Hustadmarmor og i tillegg med aktivt kol. Biokol frå Hustadmarmor blir i dag brukt bl.a. til vassreinsing og kalking av vassdrag, der det er problem med forsuring. Prosjektet OPTICAP er eit spennande prosjekt som kan bidra til løysingar på mange utfordrande forureiningar av sjøbotnen.

Når utgangspunktet er å gi utsleppsløyve til f.eks. gruvedrift, må ein kunne gå inn og eksplisitt sjå på kor eigna den enkelte fjorden er for å kunne deponere slam. Etter Fram-

stegspartiets mening blir det feil på eit generelt grunnlag å drive passivt arealvern framfor aktivt artsvern, noko vi også åtvara mot då naturmangfaldlova blei vedteken.

Der det er mogleg, bør vi seie ja takk til begge delar – næringsaktivitet basert på berekraft som tek vare på den spesifikke arten som kan vere utfordra, samtidig som ein seier ja til aktivitet som skapar nye arbeidsplassar og gir distrikta ny, sårt påkravd verdiskaping, som også må prioriterast. Vi veltar oss i dag i ein oljerikdom i ein slik grad at vi ikkje nyttar det som kunne gitt velferd og alternative arbeidsplassar i distrikta.

Når det gjeld utslipp frå jordbruk og ikkje minst utslipp frå gruvedrift, f.eks. i Bøkfjorden og Førdefjorden, er det eksempel på at ein må gå inn og sjå om ein kan leggje til rette for denne typen aktivitet. Det er eit faktum at norske fjordar er spesielle, og vi har mange av dei profilert i reiselivssamanheng. Det er vi svært stolte av. Sjølv bur eg i ein del av inngangen til Storfjorden, som endar opp nettopp i Geiranger. Ingen har jo tankar om å øydeleggje ein slik fjord basert på ikkje-berekraftig aktivitet anten han er knytt til bergverk eller noko anna.

Men vi har altså 1 190 fjordar frå Finnmark til Østfold. Då må vi kunne gå inn og konkret vurdere den enkelte søknaden. Av dei eksempla interpellanten nemnde i sitt innlegg, er fleire i distrikt der moglegheitene til alternativ verdiskaping er få – om nokon i det heile. Fjorddeponi er veleigna enkelte stader grunna svært djupe fjordar.

Spesielt når det gjeld gruvedrift, veit vi at utslappa raskt legg seg på botnen, og dei treng ikkje i seg sjølve å vere skadelege for livet i fjorden, anna enn akkurat i det området der dei blir deponerte. Endåtil kan ein gi utslappsøyve for delar av året, unnateke den tida då yngel trekkjer ut i havet i desse viktige laksefjordane.

Moglegheitene er mange, men etter Framstegspartiets mening blir det feil å gå inn for passivt arealvern som verkemiddel der ein kunne setje i verk tiltak som er areal- og artsspesifikke for å oppnå same resultat.

**Nikolai Astrup (H) [12:40:27]:** I likhet med forrige taler bor jeg også innerst i en fjord, Oslofjorden. Den er heldigvis ryddet opp i, takket være bl.a. et byråd som tar miljøutfordringene alvorlig.

La meg først få lov til å takke interpellanten for at hun har reist viktige tema som mange av oss er opptatt av.

Interpellanten er innoen flere viktige poeng. Det er mange ulike aktiviteter som bidrar til å forurense hav og fjorder.

Ta f.eks. cruistrafikken: Utslipp av partikler til luft er en kjent problemstilling, som først og fremst må løses ved å legge til rette for landstrøm. Men også havet blir forurenset. Gråvann fra dusj, vask og oppvask slippes rett ut i fjordene. Studier har vist at gråvannet fra cruiseskip inneholder de farligste miljøgiftene, deriblant bromoform, cyanid, naftalen, fluorantren, karbontetraklorid og toluen – presidenten holdt følge med det? – i vann og luft. Noen av disse stoffene er svært kreftfremkallende.

Kloakk er en annen forurener. I våre vakreste vestlandsfjorder går kloakken fra 20 000 mennesker, hele 67 anlegg, nærmest urensset ut i fjorden og har ikke blitt

revidert av myndighetene på flere år. Ti anlegg slipper kloakken urensset ut i fjorden, to renser kloakken biologisk, og 55 separerer slammet fra resten av kloakken. I Flåm, med rundt 600 000 besøkende turister, blir kun slammet filtrert, resten slippes urensset ut i fjorden. Samtidig vet vi at kloakk er en av de største kildene for tungmetaller i ikke-industrialiserte omgivelser og innebærer utslipp av sulfater, nitrater og en ukjent mengde miljøgifter som tungmetaller i havnebassenget. Avløpsvannet fører til nedslamming og overgjødning av fjordene. Flåm-bassenget har tidligere vært et eldorado for kveitefiske, noe som ikke er sett på flere år. En mulig årsak kan være avløpsvannet. Så hvilke krav vil statsråden stille til norske kommuner for å få bukt med denne utfordringen?

Alle i denne salen er sikkert enige om viktigheten av å opprettholde og styrke naturkvaliteten i norske fjorder og havnebasseng. Men vi skal ikke måles på enighet i ord, men på hva vi gjør i praksis.

Sannheten er at miljøvernministeren har nedprioritert dette området år for år.

I 2008 foreslo regjeringen en betydelig reduksjon i bevilgningen til opprydningstiltak i norske fjorder og havnebasseng. 70 mill. kr – eller to tredjedeler av det opprinnelige budsjettforslaget for 2008 – forsvant.

Begrunnelsen var i og for seg god nok. Det ville ta tid å kartlegge omfanget av opprydningen og kvalitets-sikre kostnadene før vedtak om tiltak kunne fattes, men det ble forsikret om at bevilgningene ville trappes kraftig opp i 2010/2011. Det ble da gjentatt i budsjettene for 2009 og 2010 at innsatsen skulle settes inn fra 2011, og da ville man måtte legge til grunn betydelige kostnader for opprydningen.

Har så statsråden fulgt opp sine egne anbefalinger i budsjettene for 2011 og 2012? Tvert om – det kan virke som om statsråden har resignert fullstendig i dette spørsmålet.

I 2010 bevilget regjeringen 111 mill. kr til opprydningstiltak. I 2011 ble posten kuttet til 83 mill. kr. Den store satsingen ble til kraftig kutt. I 2012 fortsatte nedtrappingen – eller avviklingen – av bevilgningene til opprydning i giftige sedimenter i fjorder og havnebasseng.

Som et foreløpig bunnivå – ved siden av en halvering av bevilgningen til vern av skog i Norge – er dette et godt eksempel på at statsråden ikke er opptatt av det klassiske naturvernet i Norge.

Statsråden svarer gjerne på kritikk med at han blir hyllet i utlandet. Her vet vi bedre.

**Line Henriette Hjemdal (KrF) [12:44:40]:** Først vil jeg takke interpellanten Skei Grande for å sette en viktig sak på dagsordenen – en viktig og dagsaktuell debatt.

Fjordene våre er våre fremste reklameplakater, og dem må vi ta vare på. Vi har en lang kystlinje i Norge. Vi vet at kysten og fjordene våre påvirkes av fiske, overgjødning eller biologisk endring, som introduksjon av nye arter.

Vi ser også at vi har et problem med overgjødning langs Skagerrakkysten og i enkelte fjorder på Sørvestlandet. Vi får høyere sjøtemperatur, og sammen med overgjødningen har det ført til at sukkertaren er i ferd med å forsvinne



mange steder. Dette vil igjen få konsekvenser for fisk og andre dyr som lever og gjemmer seg blant sukkertaren.

Den siste tiden har vi fått et større fokus på mineralutvinning i landet. Dette kan gi verdiskaping gjennom arbeidsplasser, og det er en viktig debatt å ta. Men mineralutvinning kan også gi noen miljøutfordringer hvis ikke vi legger til grunn at miljøhensyn skal veie tungt når ulike hensyn skal avveies.

I går fikk jeg svar på et skriftlig spørsmål fra statsråd Giske. Det dreier seg om villakselver og gruvedrift. Han skriver:

«Tillatelse til gruvedrift skal bare gis dersom nytten av tiltaket vurderes som større enn ulempene.»

Han skriver videre:

«For utvinning av mineralressurser ved kysten, vil sjødeponi være et aktuelt alternativ, da det normalt er mindre kostnadskrevende enn deponering på land.»

På den ene siden skal nytte være høyere, og på den andre er det kostnadene. Jeg er i alle fall glad for at representanten for Arbeiderpartiet – det samme partiet som undertegnende statsråd i dette brev – så tydelig i sitt innlegg sier at det er et føre-var-prinsipp som må legges til grunn for de avveiningene som skal tas innenfor dette området. Kristelig Folkeparti deler den bekymringen som interpellanten tar opp, knyttet til fjorddeponiene både i Bøkfjorden og i Førdefjorden.

Statsråden sa i sitt innlegg til interpellanten at han er bekymret for rømming av oppdrettsfisk og lakselus. Det er en bekymring jeg deler. Vi har et lakseoppdrett som er i sterk vekst her i landet. Det er en ønsket vekst, men den er bare ønskelig hvis den kan være bærekraftig – og det må være en forutsetning for at vi skal klare å ta vare på fjordene våre. Da må det utvikles ny kunnskap. Vi må få forbedring i teknologien, og vi må ha mer robuste operasjoner for å mestre lusesituasjonen i framtiden bedre enn det vi gjør i dag.

Statsråden sa videre i sitt innlegg til interpellanten at vi har en suksesshistorie fra 1960- og 1970-tallet når det gjaldt å begrense forurensning fra industrien. Ja, det er og var en suksesshistorie, for vi klarte å gjøre noe. Men vi har en stor oppryddingsjobb når det gjelder de gamle syndene som ligger der. Representanten Astrup har nå dratt gjennom budsjettene fra 2008, men det er ikke noen tvil om at det i budsjettet som vi om noen uker skal vedta her i salen, foreløpig er en manko på om lag 20 mill. kr i årets bevilgning til opprydding av gift. Det er en utfordring som denne sal bør ta mer på alvor hvis vi skal klare å rydde opp i de gamle syndene, som noen tidligere har gitt oss i gave.

Statsråden var så vidt inne på vanddirektivet. Det er gjeldende for Norge, og målet er jo at vi skal ha en god økologisk og kjemisk tilstand innen 2021. Det er da nokså krevende å få det til når vi heller ikke der fra regjeringens side klarer å få en oppfølging av det et samlet storting har sagt, at de årlige bevilgningene til oppfølging av vanddirektivene skulle legges fram i de ulike budsjettforslagene, og at vi skulle følge den opptrappingsplanen som vi var enige om i 2009. Dette har ikke skjedd, og det gjør noe med vannkvaliteten også i fjordene våre.

**Trine Skei Grande (V) [12:50:03]:** Først vil jeg takke for at så mange deltok med så grundige og ordentlige bemerkninger. Jeg må si at jeg beundrer dem som kan jobbe med dette temaet litt bredere enn oss som er en stortingsgruppe på to. Men snart får vi gjort noe med det!

Jeg vil begynne med å si at Venstre ikke er mot å hogge i stein. Jeg er heller ikke mot å hogge i stein – jeg kommer fra en gammel gruvearbeiderslekt på Røros, så det er det intet grunnlag for. Det vi må være oppmerksomme på, er at fjordene våre er unike og ulike, og at noen av de prosjektene vi her snakker om, er viktige laksefjorder, der vi har et internasjonalt ansvar. Noen av de fjordene vi snakker om, er veldig grunne fjorder med store strømminger, der ting ikke blir liggende i ro med en gang vi slipper dem ut. Jeg mener at vi skal vurdere fjordene våre ut fra det.

Det andre poenget er at det her brukes en rekke kjemikalier som vi ikke kjenner nok til virkningen av. De virkningene vi kjenner til, er ikke hyggelig lesing. Så vi må også være sikre på at det som slippes ut, er rent.

Så sier statsråden i svar til Kristelig Folkeparti at nytte skal være større enn ulempe ved innføring av sånne prosjekter. Da lurer jeg på om man velger nytte og ulempe over kort eller lang tid. Hvor langt perspektiv man har på det, betyr jo også noe for hvilken konklusjon det blir.

Til slutt har jeg lyst til å komme med en utfordring til statsråden: Vi har noe som heter London-protokollen, som sier at vi ikke skal dumpe avfall på åpent hav. Det har vært viktig, og det har vært viktig for Norge som sjønasjon. Nå diskuteres det om man også skal ha med dumping fra land i denne protokollen – altså ikke det man har ment med protokollen foreløpig, nemlig det at skip ikke skal slippe ut ting når de er til havs, men her er det også snakk om at man ikke skal få lov til å dumpe fra land. Hvis London-protokollen blir utstedt på den måten, vil det sette en stopper for det som Norge her har planer om. Så spørsmålet mitt er: Vil Norge stoppe en sånn utvidelse av London-protokollen? Og: Vil Norge, sammen med Papua Ny-Guinea og et par til, være blant dem som kjemper for at vi skal bruke fjordene som søppeldynger? Det er jo litt rart å være i en situasjon der vi opplever at land som USA og Kina er lenger framme når det gjelder miljøgrep, enn det Norge er.

**Statsråd Erik Solheim [12:53:04]:** Jeg må eventuelt få komme tilbake med svar på spørsmålet, for jeg er ikke kjent med den problemstillingen som Trine Skei Grande tar opp. Jeg gjentar det jeg sa i mitt tidligere innlegg, at det ikke er mange land som praktiserer dumping i fjorder, men la oss ikke bruke navnene på disse landene nærmest som skjellsord. Vi snakker om Indonesia og Filippinene, land i rask økonomisk, sosial og politisk utvikling – demokratiske land. La oss ikke bruke utviklingsland som skjellsord i den norske debatten. Så er det sagt.

Jeg takker for en veldig god debatt – god interpellasjon, spennende debatt og også bred enighet. Vi hadde det egentlig riktig hyggelig inntil Astrup tok ordet og hevdet at regjeringen gir blaffen i det klassiske naturvern. Her har jeg mistanke om at han prøver å dra fram en gammel kjepphest fra valgkampen, at jeg trakk fram alle de

områdene der Høyre har forsøkt å begrense naturvernet i Norge i de senere år. La meg nevne dem igjen. Det gjelder rovdyrspørsmål, det gjelder de såkalt inngrepsfrie naturområdene, det gjelder overføring av makt fra Miljøverndepartementet til andre departementer for å svekke vernet, og det gjelder strandsonen – altså en serie naturvernsaker der Høyre har forsøkt å ta et skritt tilbake. Det har jeg tillatt meg å påpeke, og det har åpenbart gjort sånn inntrykk på Astrup at han prøver å slå tilbake uansett hva debatten gjelder.

La meg bare nevne at denne regjeringen har gjennomført naturmangfoldloven – den viktigste naturlov i Norge kanskje noen gang, i hvert fall på veldig, veldig lenge. Denne regjeringen har gjennomført markaloven, og denne regjeringen har stått for den største utvidelse av nasjonalparker noensinne i Norge. Det ble også gjort mye godt arbeid under Børge Brende, la meg få lov til å si det, men det er denne regjeringen som har gjennomført det meste på dette området. Denne regjeringen har nær doblet budsjettet til Miljøverndepartementet og drastisk økt budsjettene til nær sagt alle naturformål, og denne regjeringen har gjennomført mye godt skogvern, inkludert Trillemarka. Jeg tror at vi på det området står ganske stødig sammenlignet med Høyre.

Så har Kristelig Folkeparti og Høyre forslag til områder der det burde brukes mer penger, enten det gjelder opprydding i havnene eller en bedre situasjon for vandirektivet. Dette er områder som absolutt fortjener en innsats. Jeg møter så gjerne forslag fra disse partiene om mer penger til disse områdene, under forutsetning av at man ikke kutter på andre miljøområder. Da får vi i hvert fall en spennende og viktig politisk debatt.

La meg til slutt si at jeg kom til å si noe feil i mitt forrige innlegg, som jeg gjerne vil korrigere overfor Stortinget. Jeg sa at kystlynghei var tatt fram som en utvalgt naturtype under naturmangfoldloven. Det er et arbeid som pågår. Beslutning er ikke tatt, slik at det ikke blir feil i referatet.

Helt til slutt: Både Astrup og Trine Skei Grande tok opp vesentlige spørsmål om miljøgifter. Selvsagt må det være en veldig grundig vurdering av alle kjemikalier før man tillater at de blir sluppet ut i en fjord.

**Presidenten:** Presidenten vil bemerke at «gi blaffen» er et uparlamentarisk uttrykk i denne sal, og den type utslipp og forurensing bør vi ikke ha.

Debatten i sak nr. 4 er avsluttet.

Sak nr. 5 [12:56:27]

*Interpellasjon fra representanten Laila Gustavsen til kommunal- og regionalministeren:*

*«Lav valgdeltakelse har stor konsekvens for demokratiet. Mange hadde håpet på en høy valgdeltakelse ved lokalvalget i år. Men dessverre valgte 4 av 10 ikke å delta i form av å gå å stemme. Valgdeltakelsen ved lokalvalg kan deles inn i to perioder fra 1900 – først oppadgående i 60 år, så nedadgående i 50 år. Demokratiet vårt er avhengig*

*av at innbyggerne har kompetanse, lyst og evne til å bidra både gjennom etablerte politiske partier, organisasjoner og ved valg. Hvis politikken ikke evner å mobilisere i stor nok grad, er det viktig å se om en kan legge bedre til rette for demokratisk deltakelse på ulike måter. Samtidig kan vi kanskje lære noe av de 6 av 10 som gikk for å stemme. Større bevissthet om hva som virker mobiliserende og øker valgdeltakelsen, er viktig kunnskap.*

*Hvordan ser statsråden på utfordringen rundt valgdeltakelsen og hva som kan gjøres for å øke den?»*

**Laila Gustavsen (A) [12:57:55]:** Valgdeltakelsen i høstens lokalvalg var på 64,5 pst. Det var en gledelig økning med 2,8 pst. i forhold til 2007. 245 000 flere stemte i 2011 enn i 2007. På landsbasis har faktisk 530 000 valgt å forhåndsstemme, en økning på hele 41,7 pst. fra siste valg. I Oslo har nesten en av fem forhåndsstemt, og godt og vel 10 000 av disse er folkeregistrert i andre kommuner enn Oslo.

Selv om vi skal glede oss over framgang i år, kan vi definitivt ikke være fornøyd. Det er mange måter å bruke engasjementet sitt på, men det er kun én måte som gir innbyggerne direkte rett til å delta, og det er retten til å stemme. I Norge har vi ikke stemmeplikt – det er det heller ikke aktuelt å innføre. Men hvis vi vil ha et pulserende demokrati også i framtiden, må vi klare å vedlikeholde det. Det er en utfordring som er bredere enn bare deltakelse i valg, og det er en felles utfordring for både myndigheter, partier, medier, de frivillige organisasjoner og ikke minst innbyggerne selv.

Undersøkelser viser at de færreste sitter hjemme to valg på rad. Faktisk er det kun en av ti med stemmerett som ikke deltar to ganger på rad. Hele ni av ti deltar. Min påstand er derfor at det er håp for det norske demokratiet. Men for å vite hva vi bør gjøre, bør vi ta utgangspunkt i hva som engasjerer, mobiliserer og som faktisk får folk til lokalet for å stemme. Her trenger vi en kunnskapsoppdatering i tråd med at samfunnet forandrer seg.

Valgundersøkelser viser at det i hovedsak er to grunner til at folk går og stemmer ved lokalvalg: følelsen av borgerplikt og behov for å gi uttrykk for hva en mener. De som ser det som en borgerplikt å gå og stemme, går i stor grad til valgurnene. De som ser valgkampen og valget som en offentlig debatt, og får lyst til å komme med sitt syn, deltar også ved valg. Valgdeltakelse oppleves – viser undersøkelser – derfor i liten grad som en handling der en tror at en ved å delta faktisk vil påvirke den politikken som blir ført, eller for å ivareta sine egne interesser. Kanskje er vi her ved noe av kjernen av problemet, at mange føler at det ikke betyr noe som helst verken å stemme eller å delta. Avmakt kalles det.

Spør du dem som ikke deltok i år, vil mange si at valget hadde «liten eller ingen betydning» for hva som vil skje i kommunen de neste fire årene. Partiene framstår som like, og det er vanskelig å velge. Undersøkelser dokumenterer også at valgdeltakelsen har sunket spesielt mye blant dem som oppfatter valget som uviktig. Mange av disse er forholdsvis unge. Min påstand er at vi blir færre og færre som tenker ordet «borgerplikt» når vi skal begrunne hvorfor vi

stemmer. «Borgerlyst» er et mer passende ord for mange i dag.

Som folkevalgte må vi ta inn over oss at flere og flere velgere ser på det å gå og stemme som en ting de skal gjøre fordi de synes det er verdt å bruke tid på det. Litt spisst kan man si at enkelte forholder seg til valg som de forholder seg til Idol, Robinson eller Skal vi danse. Er det feil? Ja, jeg vil mene at vi er enige i denne sal om at politikken aldri skal bli som Idol, samtidig tror jeg vi må forstå endringene for å kunne møte utfordringen med riktig tilnærming.

Det er i kommuner som har et aktivt religiøst liv, er store bidragsytere til nasjonale innsamlingsaksjoner for humanitære forhold, som har en lav skilsmisseprosent og med en aldrende befolkning – altså kommuner der tradisjonelle verdier synes å stå sterkt – vi finner den høyeste valgdeltakelsen. En studie av 324 demokratiske valg i 91 forskjellige land bekrefter det. Både økonomisk utviklingsnivå, graden av lese- og skriveferdighet, befolkningsstørrelse og tetthet, stemmeplikt, stemmerettsalder, valg-system, hvor jevnt valget er, hvor mange partier som stiller til valg, har betydning for hvor mange som deltar i valget. I tillegg blir selvfølgelig valgdeltakelsen påvirket av hvor interessert man er i lokalpolitikk, og om man synes det er vanskelig å finne ut hvilket parti en skal stemme på.

I Norge er interessen for lokalpolitikk – og politikk generelt – høy, likevel er valgdeltakelsen ved lokalvalg lav. Trenden er også at lojaliteten til og følelsen av å tilhøre et bestemt parti svekkes. Samtidig er et verdibasert budskap fraværende i mange debatter. Mange har problemer med å velge parti fordi partiene framstår som like.

Politikkens innhold og form må mobilisere. Det samme må saker gjøre. Konflikter og tydelige standpunkter engasjerer velgere og mobiliserer velgere. Samtidig er valg-systemet viktig – et system som er kandidatsentrert kontra et system som er partisentrert, påvirker. Hvordan bidrar ulike organisasjoner og teknologiske løsninger til politisk mobilisering? Hvilke stridsspørsmål blir diskutert i valgkampen?

De ulike politiske partier har ulike nominasjonsprosesser. Antall forhåndskumulerte bestemmer også hvilken mulighet folk har til å endre rekkefølgen. Vi må tilrettelegge for valg på en god måte – forenkle stemmegivningen, øke tilgjengeligheten til forhåndsstemming og gi større mulighet til å avgi stemme ved offentlige institusjoner som sykehus, omsorgsboliger, høyere utdanningsinstitusjoner og videregående skoler. Kanskje bør også valgpersonell ut på kjøpesentre og på arrangementer? Alt dette kan være viktige faktorer for å fange opp folk som ellers ville valgt sofaen.

Humoristen Are Kalvø skriver at en gang i framtiden kommer vi til å le av at folk sto i kø foran samfunnshus og gymsaler for å stemme. Det kan hende han får rett, men ikke helt enda. Forsøkene rundt elektroniske valg i år viser høyere deltakelse. Alle kommunene som deltok, har økning i antall forhåndsstemmer. Likevel har ordningen svakheter, og det er enda ikke konkludert med tanke på hvordan man skal følge den opp videre. Det største problemet er at det ikke er innbruddssikkert, og at en ikke

vet hvem som avgir stemmen. Men jeg er faktisk overbevist om at ingeniørene en dag overvinner denne teknologiutfordringen. Den dagen man gjør det, og elektroniske valg er sikre nok, må Are Kalvø få rett.

Det er for tidlig å si hvordan førstegangsvelgerne oppførte seg i år. Det vi vet, er at kun en tredjedel av dem – fram til nå – stemmer. Mange av førstegangsvelgerne, tror jeg, er usikre på hvordan de skal gjøre det. Jeg tror en kunne fått opp graden av førstegangsvelgere gjennom bedre opplæring i skolen. I tillegg er det også en veldig spennende debatt hvordan vi skal følge opp forsøkene med stemmerett for 16-åringer.

Til slutt har jeg lyst til å si litt om felles valgdag. Personlig er jeg for det. Erfaringen fra Sverige viser at en felles valgdag øker valgdeltakelsen også i lokalvalget, den styrker valgdeltakelsen og øker den politiske interessen. Samtidig har felles valgdag noen ulemper, og det kan gi mindre rom for synliggjøring av lokale saker, samtidig som vi tydeligere får fram sammenhengene mellom riks- og lokalpolitikk ved felles valgdag.

Jeg mener vi skal gjøre hva vi kan for at den økte valgdeltakelsen i år blir en varig trend. Derfor ønsker jeg meg en omfattende undersøkelse og en oppdatering av kunnskapsstatus, der vi faktisk spør dem som gikk og stemte: Hva var det som gjorde at du gikk til lokalet? Og kanskje også stille spørsmålet: Hva skal til for at du stemmer også neste gang?

Jeg ser fram til debatten. Dette er en debatt som gir oss alle muligheten til å luften noen tanker og ideer. Jeg ser fram til statsrådets syn på utfordringene ved valgdeltakelsen.

**Statsråd Liv Signe Navarsete [13:06:40]:** Eg vil takke interpellanten for at ho tek opp spørsmålet om kva som kan gjerast for å auke valdeltakinga.

Som interpellanten heilt rett peikar på, var valdeltakinga ved siste kommunestyre- og fylkestingsval ikkje så høg som mange av oss hadde håpa på. Likevel viser tal frå Statistisk sentralbyrå at valdeltakinga ved siste kommunestyreval var den høgaste sidan 1991. Den gongen var valdeltakinga til kommunestyrevalet 66 pst.

Tal frå dei siste tre vala kan vise teikn på at den negative utviklinga interpellanten viser til, er snudd. For medan valdeltakinga ved kommunestyrevala i 2003 var 59 pst. og i 2007 61,2 pst., var valdeltakinga ved dette kommunestyrevalet 64,2 pst. Dette betyr at valdeltakinga auka med dryge 5 prosentpoeng i denne perioden. Nær 400 000 fleire personar røysta ved kommunestyrevalet i 2011 enn ved valet i 2003. Ved fylkestingsvala har det òg vore ei positiv utvikling det er verd å merke seg. Valdeltakinga i 2003 var 55,6 pst., i 2007 hadde ho auka til 57,5 pst. Tala frå Statistisk sentralbyrå syner ei valdeltaking ved årets fylkestingsval på 59,9 pst. Dette er ein auke på over 4 prosentpoeng sidan 2003.

Interpellanten viser til at demokratiet er avhengig av at innbyggjarane har kompetanse, lyst og evne til deltaking gjennom etablerte politiske parti, organisasjonar og ved val. Dette er eg heilt samd i.

Når det gjeld veljarane sin kunnskap om val, er eg svært oppteken av å nå alle veljarar, og eg vil i denne saman-

hengen vise til at departementet i forkant av kvart val brukar ei rekkje verkemiddel for å auke kunnskapen hjå den enkelte veljar og hjå dei ulike veljargruppene. Eg vil m.a. vise til at departementet før siste val informerte gjennom

- kunngjeringar i alle store aviser
- på nettstaden valg.no – eller valportalen, som me kallar han i daglegspråket
- ein brosjyre til alle husstandane i landet, som òg var omsett til ei rekkje språk
- eigen informasjonskampanje, som m.a. inneheldt tv-, kino- og radiospottar, nettannonsar, nettspel, informasjonsfilm til bruk i vidaregåande skular, informasjon på tekst-tv og bruk av sosiale medium som Facebook, Twitter og YouTube

Eg vil i tillegg framheve at departementet òg hadde tiltak retta mot fyrstegongsveljarane, veljarar med innvandrarbakgrunn, veljarar med spesielle behov, som blinde, svaksynte, høyrselshemma mv., og mot veljarar busette i utlandet. Det er også viktig å hugse på at ei rekkje frivillige organisasjonar aktivt medverkar til å auke forståinga av valordninga mellom sine medlemmer. Gjennom ei eiga tilskotsordning støttar departementet frivillige organisasjonar og lag. Desse gjennomfører ulike tiltak, som gjer at ulike målgrupper får betre forståing av den norske valordninga og kvifor det er viktig å bruke røysteretten.

Kommunane driv òg eit breitt informasjonsarbeid. Særleg vil eg peike på at valstyra i den einskilte kommunen sender valkort til alle veljarar som er manntalsførde. Eg er òg kjend med at valstyra i mange kommunar i tillegg til valkortutsendinga driv mykje godt arbeid for å få innbyggjarane til valurnene.

Ved valet i haust fekk også 16-åringane i 20 utvalde kommunar lov til å røyste. Dette var ei forsøksordning, og dei førebelse tala viser at 16-åringane hadde langt høgare valdeltaking enn det som er vanleg for fyrstegongsveljarane. Dette er interessant. Forsøket skal no evaluerast breitt. Når evalueringa ligg føre, ynskjer eg ein brei samfunnsdebatt om saka. For eigen del er eg meir positiv til valdeltaking for 16- og 17-åringane enn eg var før forsøket starta, ikkje minst etter dialog med svært oppegåande ungdomar.

Når det gjeld veljarane si evne til å kunne røyste, er eg svært oppteken av at me i tillegg til god informasjon om valet òg legg til rette for at alle veljarar skal kunne nytte røysteretten sin. For at me skal kunne klare dette, er det naudsynt at det er godt tilgjenge for alle. Dette gjeld fysisk tilgjenge, men òg at veljarane har tilstrekkeleg tid til å få røyste. Røystegivinga skal vere tilrettelagd på ein måte som gjer at alle veljarar i størst mogleg grad kan røyste utan hjelp frå andre.

Samanlikna med andre land er perioden for førehandsrøystinga svært lang her i landet, og veljarane har stor fleksibilitet når det gjeld tidspunkt for når han eller ho ynskjer å røyste. Før førre stortingsval vart det vedteke ei ordning med tidlegrøystegiving, noko som medfører at veljarane kan førehandsrøyste frå 1. juli og heilt fram til fredagen før valdagen.

Utforminga av vallokala vert også stadig betre. Ei undersøking frå årets val syner at 80 pst. av dei rørslehem-

ma og 86 pst. av dei med synshemmingar ikkje opplevde nokon fysiske hindringar ved inngangen til vallokalet. Heile 93 pst. av dei rørslehemma og 92 pst. av dei med synshemmingar seier at dei ikkje opplevde nokon fysiske hindringar inne i vallokalet. Om lag 87 pst. var nøgd med assistansen dei fekk frå valfunksjonærane. Det store fleirtalet opplevde difor at vallokala var godt tilrettelagde, men det er mi målsetjing at kommunane før komande stortingsval må verte endå betre enn dette.

For å bidra til at vallokala i større grad kan verte universelt utforma, slik at alle kan nytte dei, har departementet utvikla ein ny type valurne, valavlukke og skiltprogram. I forkant av vala i seinare år har departementet rådd kommunane til å sjå nærare på kor dei plasserer vallokala, og på opningstidene i vallokala. Målet er at veljarane skal kunne røyste på stader der dei ofte ferdast, og at opningstidene gir moglegheit for at veljarane òg kan røyste utanfor vanleg arbeidstid. Tilgjenge til vallokala vert nøyse evaluert etter kvart val. Eg har hatt dialog med studentane sin organisasjon, og eg veit at det er sterkt ynske om at me legg til rette på studiestaden, ikkje minst fordi mange av dei som studerer der, eigentleg har tilhøyrse i andre kommunar enn der studiestaden ligg.

Eg trur ikkje kunnskap og tilgjenge i seg sjølv er nok for å få veljarane til å røyste, dei må, som interpellanten seier, òg ha lyst til å røyste.

For å stimulere til auka valdeltaking er det viktig å kjene til kvifor folk lèt vere å bruke røysteretten sin. Her er det fleire faktorar som spelar inn. Det kan kome av individuelle tilhøve. Til dømes kan lågare deltaking kome av at veljarane sine haldningar til dei representative institusjonane har endra seg. Kanskje er kjensla av borgarplikt mindre no enn før? Mange veljarar røystar fordi dei oppfattar slike handlingar som nær ei plikt. Det er gjort forskning som tyder på at denne kjensla av borgarplikt er vorten mindre utbreidd, særleg blant dei unge.

Valdeltakinga kan òg gå ned som følgje av endringar i samfunnsutviklinga og i politikken. Eg veit at mange oppfattar det som mindre attraktivt å røyste fordi dei oppfattar dei politiske skiljelinene mellom partia lokalt som meir uklære enn tidlegare. Dette kan kome av at politikarar ikkje godt nok evnar å få budskapet fram til veljarane på ein måte som gjer at dei skjønar dei politiske skilnadene mellom partia.

Eg trur at redusert kommunalt handlingsrom òg kan trekkjast fram som forklaring på redusert valdeltaking ved kommune- og fylkestingsvala. Om handlingsrommet til lokalpolitikarane vert innsnevra, kan dette gjere veljarane mindre opptekne av kva parti som sit i kommunestyret og styrer kommunen.

Erfaringane frå Sverige viser at ved å slå saman lokalval og riksdagsval er det fleire som òg røystar ved lokalvalet. Difor er det også enkelte som går inn for felles valdag i Noreg. Eg trur det er ei for lettvinns løyning. Me vil få eit lokalval der dei lokale sakene forsvinn i riksvalet. Kommunane og fylkeskommunane vil verte mindre synlege som eigne politiske organ. Dessutan vil det generelle demokratiet i landet verte svekt når me berre har val kvart fjerde år. Me får sjeldna-

re mobilisering av politisk debatt som følger med kvar valkamp.

Interpellanten framhevar at me kanskje kan lære noko av dei som valde å røyste. Eg synest det er ein god idé. Samstundes må me stille spørsmål ved kvifor me ikkje greier å engasjere fleire i lokalsamfunnet når me veit kor viktig valresultatet er for kommunane. Det er stor variasjon i valdeltakinga mellom kommunane i dag. Fedje hadde ved valet 12. september ei valdeltaking på 86,6 pst, og i alle dei ti kommunane med den høgaste valdeltakinga var det over 78 pst. som røysta, medan den lågaste valdeltakinga i ein kommune var 54,6 pst. Dei ti kommunane som hadde lågast valdeltaking, hadde alle ei deltaking på under 58 pst. Dette er interessante skilnader, og eg har difor allereie bestemt at departementet skal gjennomføre ei undersøking der me ser på kva som kjenneteiknar kommunar som har høg valdeltaking, og dei som har låg valdeltaking. Eg håpar dette kan gi oss ytterlegare kunnskap og forståing, og at dette kan nyttast i det vidare arbeidet med å auke valdeltakinga.

Me hadde òg ved dette valet eit forsøk med elektronisk røystegiving. Som Are Kalvø trur eg at om nokre år vil det vere regelen meir enn unntaket. I denne sal var det sterk meiningsbryting då det forsøket vart innført, og den tvilen som Stortinget sine medlemmer hadde, må ein take på høgste alvor. Det skal vere hemmeleg røystegiving, og dei teknologiske løysingane må vere gode nok. Det forsøket skal til liks med røysterett for 16- og 17-åringar no evaluerast, og då får Stortinget òg sjølv sagt høve seinare til å diskutere kvar vegen skal gå vidare på det området.

Det er likevel avgrensa kva eg som statsråd og departementet kan gjere for å få opp valdeltakinga. Det viktigaste er at lokale parti og lokalpolitikarane tek fatt i viktige lokale saker, skaper eit lokalt engasjement og gir innbyggjarane lyst til og behov for å røyste. Eg vil òg be ungdomspartia om å kome med innspel om kva dei meiner kan medverke til å auke valdeltakinga.

Media spelar ei viktig rolle, og eg vil gi ros til media ved dette lokalvalet for at ein i større grad sette lokale kandidatar og lokale saker på dagsordenen òg i den rikspolitiske debatten.

**Laila Gustavsen (A) [13:16:45]:** Jeg vil gjerne takke kommunal- og regionalministeren for et godt og fyldig svar, og for så vidt for en offensiv holdning som drar opp et bredt bilde for denne debatten.

Jeg har lyst til å kommentere et par ting. Det ene er det som statsråden sier om tilrettelegging av valglokaler og universell utforming. Der har det vært gjort et godt arbeid de siste årene. Det skulle egentlig også bare mangle, men denne regjeringen har satset betydelig på et lovverk som forhindrer diskriminering av funksjonshemmede, og som også gir rett til universell utforming, og det gir også resultater i form av bedre tilrettelagte valglokaler og at det blir enklere for funksjonshemmede å stemme. Det er veldig, veldig viktig, og jeg synes det er gledelig det arbeidet som har vært gjort.

Så var statsråden inne på det med informasjon: Der har det også vært gjort veldig mye bra arbeid, og «valg.no» er

en god nettside jeg selv har brukt mye, og et enkelt sted å skaffe seg oversikt over valget. Samtidig tror jeg at vi fortsatt har et stort potensial i det å lære opp både innvandrergupper og førstegangsvelgere i hvordan man faktisk skal gjennomføre et valg. Det har blitt enklere og enklere å gå og stemme, men jeg tror det er en myte hos mange at det fortsatt er ganske vanskelig. Der har vi en jobb å gjøre, og jeg tror skolen kunne ha hatt en rolle i det, spesielt når det gjelder førstegangsvelgere.

Så har jeg lyst til å introdusere et par ting. Når det gjelder det å mobilisere og engasjere, har vi bak oss en valgkamp der sosiale medier, Internett, har hatt en mye større betydning enn tidligere. Både sosiale nettsteder som Twitter, bindeleddet mellom mange politikere og journalister og organisasjoner, har vært viktig, og kanskje til og med Facebook har spilt en rolle i denne lokalvalgkampen. Og da kan jeg ta på meg arbeiderpartihatten, som jeg alltid har på: Min erfaring er at de kanalene er veldig, veldig viktig for å nå ut, spesielt til unge mennesker, men de kan aldri erstatte det personlige møtet. Noe av det som vi har bygd mye av vår valgkamp på i Arbeiderpartiet, er å banke på dører og treffe folk og mobilisere gjennom det, altså gjennom å møte våre egne ute i gata. Det setter veldig mange pris på, det personlige møtet med en politiker. Mange har kanskje aldri møtt en politiker eller snakket skikkelig med en politiker. Vi må aldri glemme i forhold til teknologi at det er ikke enten det ene eller det andre, det er begge deler.

Så ser jeg fram til debatten og kan kommentere litt mer mot slutten.

**Statsråd Liv Signe Navarsete [13:20:19]:** Eg takkar for gode ord om det arbeidet som er gjort både med universell utforming og informasjon, og eg er veldig glad for at me stadig kjem lenger på universell utforming, det å gjere samfunnet tilgjengeleg. Det gjeld på mange område, men er ikkje minst viktig for at folk kan nytte seg av dei rettane dei har, og i dette tilfellet røysteretten.

Når det gjeld informasjon, snakka eg mykje med 16- og 17-åringar før valet, og den merksemda som vart knytt til det forsøket, trur eg er medverkande til at valdeltakinga der var godt opp mot 60 pst., altså meir i samsvar med valdeltakinga elles blant folk, i forhold til dei andre førstegongsveljarane, 18-åringane. Valdeltakinga for dei veit ein ikkje heilt enno, men iallfall ved tidlegare eller førre val har det lege på rundt 33 pst., og det er sjølv sagt altfor lågt. Det som mange ungdommar har sagt til meg, er at dei ynskjer seg meir aktivitet, meir informasjon, at kommunane og skulane er meir aktive inn mot den gruppa. Då er iallfall dei tilbakemeldingane eg har fått, at ein tenkjer at valdeltakinga òg vil verte høgare.

Så er det nokre positive ting med å ha lågare røystelaldar, for då bur ein i sin eigen kommune. Når ein er 18, er det mange som flyttar ut og bur på hybel, og det kan vere eit litt lengre steg å bruke røysteretten. Samstundes er det desto viktigare å leggje til rette for at det skal vere enkelt å gjere det, ved studiestader og andre plassar, og at ein òg der får merksemd knytt til valet.

Sosiale medium og Internett kan aldri erstatte det per-

sonlege møtet – det er eg heilt einig i. Men me ser jo at ved kvart val vert dei debattane som går på dei sosiale media, stadig viktigare.

Så er det òg viktig når me diskuterer val og valkamp, at ein evnar å få opp diskusjonane om dei politiske sakene, at me ikkje går endå lenger i å personifisere valet til nokre få personar, men at det faktisk er innhaldet i politikken som vert sett under debatt. Det er minst like viktig i lokalval som i stortingsval. Det er for min del ei hovudårsak til å vere skeptisk til å ha ein felles valdag.

Eg meiner at det er viktig å synleggjere lokaldemokratiet. Lokaldemokratiet i Noreg har alltid gått føre det store demokratiet. Ulike reformer har alltid kome først i lokaldemokratiet, anten det var røysterett for kvinner eller andre viktige omveltingar. Det ser me òg no knytt til diskusjonen om røysterett for 16- og 17-åringar. Fellesval vil gjere det endå vanskelegare for veljarane å stille lokalpolitikarane til ansvar for valet, og det er òg ein viktig bit av det å ha val.

**Ingalill Olsen (A) [13:23:44]:** Det å diskutere valgdeltakelse og drøfte hvordan den kan økes, er svært viktig. Demokrati og demokratiutvikling hviler på deltakelse. Det er ikke uten grunn at det heter «stemmerett». Det er en rettighet vi som innbyggere har. Ikke alle benytter seg av denne retten. Det er betimelig å drøfte hvorfor de ikke gjør det.

Når man ser at mennesker står i kø i dagevis for å stemme i nye demokratier, mens vårt veletablerte demokrati ikke i like stor grad rekrutterer til valgkøer, må man undres. Bildet er selvfølgelig ikke sammenlignbart, men kan gi grobunn for ettertanke. Det er lett å forstå at det folk har kjempet for å få til, settes pris på og blir tatt i bruk. Men det kan også fortone seg slik at der demokratiet er godt etablert, tas det som en selvfølge. Lav valgdeltakelse kan bety at det meste går bra, eller at det er lite engasjement. Det kan også bety at enkeltmennesket ikke føler at deres stemme er noe verdt, at det å stemme ikke betyr noe. Men hver eneste stemme betyr noe.

Vi har akkurat hatt kommunevalg i Norge. I noen kommuner ble valget avgjort av noen få stemmer. Det finnes mange eksempler på at hver eneste stemme teller, og at nettopp den ene stemmen tipper utfallet i enten den ene eller den andre retningen. Et valgresultat er jo nettopp summen av alle stemmer som legges sammen, og som bestemmer sammensetningen i eksempelvis kommunestyre, fylkesting eller på Stortinget.

I høstens kommunevalg ble valget i Ski kommune avgjort med mindre enn én stemme. Arbeiderpartiet tapte ett mandat, og det ble borgerlig flertall. Ski er en kommune på over 28 000 innbyggere, og dette viser tydelig at alle stemmer teller.

Vi har flere eksempler på at slengere som oppføres på listene, teller, og avgjør valgresultat. I Steigen kommune i Nordland berget SV ett mandat på bekostning av Fremskrittspartiet, med én slengers overvekt. Det avgjorde valget i Steigen. Det hører med til historien at kommunen gjennomførte tre tellinger for å være helt sikker. Ski talte fem ganger, ifølge media. Små marginer kan gi

store utslag. Det er både Steigen og Ski gode eksempler på.

Jeg mener at vi skal ta på alvor at noen sier at de føler at deres stemme ikke betyr noe. Det kan være en avmaktssreaksjon mot maktkonsentrasjon, eller det kan være mangel på kunnskap om systemet. Det kan også være et uttrykk for liten eller ingen interesse for politikk – det er også en demokratisk rett.

Et annet argument som framføres, er at det er så små skiller i norsk politikk. Det er vi vel neppe enige om i denne salen, men hvis vi ser litt større på det, tror jeg at vi må kunne si at i mange andre land er det større meningsforskjeller mellom ulike partier. Nå er det ikke et poeng å dyrke uenighet for uenighetens skyld, men jeg tror at deltakelsen kan øke dersom vi tydeliggjør skillelinjer og ulike standpunkt. Det blir lettere å orientere seg i det politiske landskapet, og det blir enklere for velgerne å finne det partiet som samsvarer mest med egne oppfatninger.

Jeg mener at vi som er politikere, uansett på hvilket nivå, har en oppgave på demokratets vegne med å mål-bære og øke bevisstheten knyttet til deltakelse – ikke bare i politiske spørsmål, men også i samfunnslivet generelt. Mer deltakelse betyr et mer demokratisk samfunn, og det er av det gode.

**Trond Helleland (H) [13:28:34]:** La meg først si at det er gledelig at det var en økning i valgdeltakelsen ved årets valg. Som kommunalministeren også sa, har det vært et lokalvalg med god deltakelse. Det er 20 år siden sist vi hadde den samme deltakelsen.

Så er spørsmålet, som Laila Gustavsen er inne på: Hva kan vi gjøre for å øke valgdeltakelsen? Jo, det er mange ting en kan gjøre ved å legge bedre til rette, ved enklere forhåndstemmegivning osv. Men det er ett poeng som kanskje er altoverskyggende, og det er at velgerne faktisk har en grunn til å gå til urnene, at det er interessant å stemme, at det er en politisk debatt mellom ulike alternativ der velgerne vet at hvis de stemmer på det ene alternativet, får de en slik løsning, stemmer de på det andre, får de en sånn løsning. Da kommer spørsmålet som vi – dessverre, kommunalminister – stadig vender tilbake til: Forholdet mellom stat og kommune vil jo også være et viktig element for dette med valgdeltakelse. For hvis kommunene har større selvråderett, hvis de har mer de skulle sagt, hvis det er større mulighet for å påvirke utfallet av en sak, og at det faktisk kan avgjøres i kommunen, så skaper det økt engasjement. Det kan vi se rundt om i norske kommuner i dag. Der det har vært klare alternativer, der det har stått og vippet, der det har vært interessante dueller mellom ulike ordfører kandidater, ser vi også at det kan gi seg utslag i valgdeltakelsen.

Jeg tror den politiske debatten – det politiske ordskiftet – er det som avgjør om det blir økt valgdeltakelse. Det kan vi også se på en annen parameter, nemlig fylkestingsvalgdeltakelsen kontra kommunevalgdeltakelsen. Det er de samme velgerne som legger stemmeseddelen sin i kommunevalgurnen som kan legge den i fylkestingsvalgurnen. Likevel er det nesten 4,5–4,7 pst. forskjell i valgdeltakelsen mellom kommunevalg og fylkestingsvalg. Så når

du allerede er i valglokalet og har muligheten til å putte to stemmesedler i urnen, velger du kun å putte den ene oppi. Det er ganske mange som gjør det. 4–5 pst. er mange velgere. Hva er det et uttrykk for? Jo, det er vel et uttrykk for at de ikke synes det er så spennende og interessant å stemme ved fylkestingsvalget – kanskje fordi de ikke kjenner noen kandidater, kanskje fordi de ikke har barn i videregående skole eller har noen særlige interesser. Alle har vel en vei de skal kjøre på, men det er ikke sikkert de tenker på fylkeskommunen som veieier.

Så hvor interessant det er å stemme, tror jeg har veldig mye å gjøre med hvilke politiske oppgaver de ulike forvaltningsnivåene skal utføre. Det kan en også se ved å sammenligne stortingsvalgdeltagelse med fylkestings- og kommunevalgdeltagelse. Den er betydelig høyere når det gjelder stortingsvalget. Det er fordi velgerne vet at her i denne sal – i hvert fall i normale tider – blir mange spennende saker avgjort, og uansett om det er flertallsregjering eller mindretallsregjering, er det her makten ligger når det gjelder de store beslutningene.

Når det gjelder kommunevalget, vil velgerne når en kommune f.eks. har en diskusjon om å innføre eiendoms-skatt, vite at da har en to klare alternativer. Men i en del andre saker vet de ikke det, for de vet ikke om staten, ved fylkesmannen eller andre, overprøver de beslutningene kommunen fatter, f.eks. i en arealsak. Det kan føre til at mange føler at her er det jo ingen som avgjør dette likevel, så det er ikke så interessant å stemme. Så jeg tror at det å revitalisere kommunen – gi kommunen større mulighet til å fatte egne beslutninger, ha større handlefrihet, slippe litt opp på de statlige retningslinjene og overstyringen – også vil kunne bidra til økt deltagelse.

Så er det gjort en del eksperimenter – holdt jeg på å si – denne gangen: E-valg har vi diskutert før. Jeg konstaterer i hvert fall at valgdeltagelsen i de ti kommunene som hadde e-valg, er marginalt lavere enn i de kommunene som ikke hadde e-valg. Valgdeltagelsen gikk altså litt opp i e-valgkommunene, men den gikk mer opp i de andre kommunene. Så noen kjempesuksess i forhold til økt valgdeltagelse var vel ikke dette prosjektet. Og når vi vet at forskere ved Norsk Regnesentral også har brutt seg inn i systemet og hacket det, er vel kanskje det et prosjekt som var litt prematurt. Som statsråd Navarsete sa, er det helt avhengig av at vi kan ha hemmelige valg.

Jeg tror, som Laila Gustavsen, at for å nå ungdom er sosiale medier viktig. Vi hadde i denne valgkampen voldsomme treff på våre hjemmesider når det var interessante saker. Det viktigste er naturligvis det personlige møte med velgeren. Det er og blir det viktigste.

**Heidi Greni (Sp) [13:33:56]:** Først vil jeg takke interpellanten for å ta opp et viktig spørsmål.

Statistikken viser en jevn nedgang i valgdeltagelse, fra 81 pst. i 1963 til 59 pst. i 2003. De to siste valgene viser en positiv trend, med en valgdeltagelse på vel 62 pst. ved årets valg. Det er gledelig at den negative utviklingen har snudd, men vi kan ikke si oss fornøyd med at nesten fire av ti velger å sitte hjemme valgdagen. Lav valgdeltagelse er ingen styrke for demokratiet.

Valgdeltagelse avhenger etter min mening av tre forhold. Det er informasjon, det er tilgjengelighet, og det er interesse.

Jeg tror informasjonsbiten er godt ivaretatt. Alle stemmeberettigede mottar valginformasjon i posten, alle kommuner har nettsider med nødvendig informasjon, åpningstider i stemmelokalene blir annonsert både via nettsidene og i avisene. Som statsråden redegjorde for, er det gjennomført målrettede tiltak – både i offentlig regi og fra frivillige organisasjoner – for å informere f.eks. førstegangselgere og velgere med innvandrerbakgrunn om hvordan de kan stemme, og hvor viktig det er at de benytter stemmeretten sin.

Tilgjengeligheten er også god. Kravet til universell utforming gjelder selvfølgelig også valglokalene. Hvis noen valglokaler ikke tilfredsstiller kravet, plikter de som sitter i stemmelokalet, å motta stemmen på utsiden av lokalet. Mange kommuner åpner for forhåndsstemming i hjemmet for eldre og andre som har problemer med å ta seg til valglokalet, og mange organiserer forhåndsstemming på helseinstitusjonene. Norge har en lengre periode for forhåndsstemming enn mange andre land. Jeg opplever også at åpningstidene i stemmelokalene er romslige – at alle har mulighet til å oppsøke stemmelokalet enten før eller etter arbeidstid.

På tross av kommentarer i lokalmiljøet fra ihuga jege-re som lurer på hvem som kan finne på å legge valgdagen til første uka i rypejakta, tror jeg verken tidspunkt eller tilgjengelighet er til hinder for større valgdeltagelse.

Da står vi igjen med manglende interesse og engasjement.

Jeg tror interessen for politikk generelt har vært dalende. Nedgang i medlemstall i politiske partier, i alle fall fram til 22. juli, tyder på det.

Hvorfor har vi fått denne utviklinga? Har vi det for godt her i landet? Tar vi velferdsgodene som en selvfølge? På tross av presseoppslag om hvor dårlig det står til på enkelte områder, er Norge i en særklasse når det gjelder levestandard og velferdstilbud.

Er det sånn at velgerne oppfatter at kommunene i for stor grad er underlagt statlig styring, og at lokalpolitikkerne har for liten innflytelse? Når statlige sektormyndigheter begrenser næringsutvikling i kommunene, når fylkesmannen som statens representant påklager enstemmige kommunestyrevedtak, gir vi kanskje et signal til velgerne våre om at det er mindre viktig hvem som sitter i kommunestyret?

Eller er det sånn at de politiske partiene blir mer og mer lik hverandre, slik at velgerne ikke tror det betyr noe hvem det er som styrer kommunen?

Er det fortsatt slik at sentrale politikere og nasjonale saker får for stor plass i valgkampen på bekostning av lokale saker? Å slå sammen lokalvalg med stortingsvalg er iallfall ikke noen god idé. Da vil all oppmerksomhet rettes mot sentrale saker, og lokale politikere vil få enda større problemer med å komme fram i media. Lokalvalg sammen med stortingsvalg vil svekke interessen for og oppmerksomheten rundt lokalpolitikken, ikke øke den.

Valgdeltagelsen er veldig ulik fra kommune til kommu-

ne. Derfor er jeg glad for at departementet skal gjennomføre en kartlegging av hva som kjennetegner kommuner med høy valgdeltakelse, og hva vi kan lære av dem.

Selv kommer jeg fra Holtålen, en liten kommune med 2 000 innbyggere, en kommune der valgdeltakelsen bestandig har ligget langt over landsgjennomsnittet – med 77 pst. i 2007, 76 nå i år – uten at jeg kan forklare hvorfor. Det skyldes iallfall ikke en veldig engasjerende valgkamp, den var nesten fraværende på grunn av unntakstilstand etter flommen som rammet oss 16. august. Kan det være fordi vi er et lite lokalsamfunn der alle kjenner alle? Velgerne kjenner kommunestyrekandidatene og vet hva de står for. Avstanden mellom innbyggerne og politikerne er liten, og hvem som helst kan stikke innom ordførerkontoret hvis det er noe de har på hjertet.

Jeg tror det er viktig å involvere velgerne også utenom valgkampen. (Presidenten klubber.) Vi må bli flinkere til å arrangere folkemøter gjennom hele kommunestyreperioden. (Presidenten klubber igjen.)

**Håkon Haugli (A) [13:39:27]:** Å la være å stemme er en grunnleggende demokratisk rettighet. Men det innebærer samtidig at man overlater til andre å bestemme. Vi fikk ikke rekordhøy valgdeltakelse ved høstens valg. Med reaksjonene etter 22. juli som bakteppe kan vi slå fast at folk ikke går til valgurnene i solidaritet med demokratiet, fordi politikere oppfordrer til det, eller fordi de føler det er en moralsk plikt. Det handler om noe annet. Jeg tror ikke det handler om latskap eller ulyst, om manglende kunnskaper eller kommunenes forhold til fylkesmannen. Jeg tror det handler om avmakt og utenforskap.

Jeg vil takke representanten Laila Gustavsen for at hun gir oss denne anledningen til å diskutere et viktig spørsmål. Internasjonale undersøkelser viser sammenheng mellom sosioøkonomiske forhold og valgdeltakelse. Det samme ser vi i Norge.

Blant folk med høy utdanning, høy inntekt og høy yrkesstatus er det høyere valgdeltakelse enn blant andre. Samtidig oppgir mange hjemmesittere at de ikke stoler på politikere, eller at det ikke betyr noe fra eller til. Enkelte velger å ikke bruke stemmeretten som en bevisst protest, men mange gjør det ikke. Jeg er sikker på at mange som opplever maktesløshet ellers i livet, opplever politikken som en forlengelse av den maktesløsheten, ikke som et hjelpemiddel til å få det bedre. Det er et tankekors.

Den kommunen i landet som hadde lavest valgdeltakelse, hadde et frammøte på 54 pst. Men ser vi kun på kommuner og kommunegrenser, og er opptatt av at kommunene kan lære av hverandre, får vi bare med oss én del av et større bilde. Landets aller laveste valgdeltakelse skjules i et gjennomsnittstall for Oslo kommune.

I Oslo-bydelene Grünerløkka og Grorud – som har henholdsvis 46 000 og 26 000 innbyggere – stemte bare 52 pst. I bydel Alna stemte 53 pst., og i Stovner bydel og i Gamle Oslo bydel var tallet 54. Disse fem østlige bydelene i Oslo er ikke små valgkretser. Det bor til sammen 200 000 mennesker der. Og de hadde altså lavere valgdeltakelse enn samtlige norske kommuner.

Det hevdes at avmakten øker med avstand til der be-

slutningene tas. Om lav valgdeltakelse er et uttrykk for avmakt – og det tror jeg – er ikke avstand i kilometer avgjørende. Men om vi med avstand mener opplevelse av avstand kulturelt og sosioøkonomisk, er det kanskje riktig. Områdene med landets aller laveste valgdeltakelse ligger bare en kort spasertur fra denne talerstolen, og til de øvrige kan man ta T-banen.

De aktuelle bydelene er forskjellige. De er f.eks. ikke de bydelene i Oslo med de største levekårsutfordringene. Bydel Sagene, som har landets laveste levealder, har høyere valgdeltakelse. Men noe har bydelene med lav valgdeltakelse felles: store forskjeller innenfor bydelsgrensene, mange unge innbyggere og mange innbyggere med innvandrerbakgrunn. Både førstegangsvelere og minoriteter bruker stemmeretten i mindre grad enn andre.

I Sør-Europa ser vi nå at folk går ut i gatene i protest mot arbeidsledighet og budsjettkutt, mot finanselite og mot politikere som ikke evner å løse problemer.

I Spania har både det regjerende sosialistpartiet og opposisjonen invitert protestantene, de såkalte «los indignados» – de indignerte – til å melde seg inn i partier og delta i demokratiet. Det har de ikke fått til. De indignerte protesterer ikke bare mot de politikerne som tilfeldigvis har makta, de protesterer mot selve det politiske systemet.

Folkestyret forvirrer ikke om folk ikke rekker å komme seg til valglokalet, men det forvirrer om folk ikke bryr seg om å komme dit. I det store kjennetegnes det norske samfunn av sterk fellesskapsfølelse. Lav valgdeltakelse er et signal om at mange opplever at de ikke er en del av dette fellesskapet – om at de står utenfor. Målet om et samfunn der alle er med, er viktig av mange, mange grunner. Lav valgdeltakelse er en del av et større bilde. Begrepet «to tredjedelssamfunn» er et bilde på utenforskap, et bilde på et delt samfunn. Ved høstens valg landet vi akkurat der –  $\frac{2}{3}$  stemte,  $\frac{1}{3}$  lot være.

**Michael Tetzschner (H) [13:43:48]:** Jeg vil begynne innlegget med en påstand, og det er at et demokrati får akkurat den valgdeltakelsen det fortjener – verken en stemme for mye eller en stemme for lite. Å beklage seg over valgdeltakelsen er grunnleggende å beklage seg over at befolkningen ikke lever opp til en standard. Jeg vil også si at det er ikke velgernes oppgave å oppfylle sine representanters ambisjoner eller forhåpninger – noen av oss ville faktisk være av den oppfatning at det burde forholde seg omvendt.

Da jeg lyttet til debatten, tenkte jeg litt på Bertolt Brechts ironiske omtale av myndighetene i Øst-Tyskland, som i 1953 måtte slå ned en oppstand blant arbeiderne – paradoksalt nok en oppstand i den selverklærte arbeider- og bondestat. Brecht, som ellers var positiv til systemet, la følgende utsagn i munnen på statsledelsen: Da folket har sviktet sentralkomiteens tillit, har sentralkomiteen nå valgt seg et nytt folk.

Heldigvis er vi langt fra slike holdninger, og i dag er de såkalte folkedemokratiene, som også hadde en viss støtte i Norge, erstattet av reelle demokratier.

Men det som er interessant med denne interpellasjonen, er at den gir grunnlag for en reflekterende samtale selv



i vårt funksjonsdyktige og slitesterke og velutviklede demokrati om hva som kan ligge bak en lavere valgdeltagelse. Så la meg gjenta utgangspunktet, at det er faktisk ikke Stortinget som er statens øverste organ, det er velgerne i valg. Grunnloven bruker faktisk formuleringen «Valgthinget» – altså det største overhuset. I et demokrati er det nemlig velgerne som har rett. Det er altså ikke velgernes adferd som skal påvirkes av deres representanter – ikke gjennom opplysningskampanjer, ikke ved at presse eller NRK går utover sin formidlings- og rapporteringsoppgave ved å mobilisere velgerne, ikke gjennom Flaxlodd for dem som møter frem og stemmer, slik det ble foreslått i en kommune, og slett ikke ved stemmeplikt, som noen tok til orde for under kommunevalget tidligere i høst. Slike utvendige overflatetiltak vil bare tildekke det problemet som det er viktigere at vi adresserer.

Så har jeg også lyst til å minne om at lav valgdeltagelse nødvendigvis ikke behøver å være et uttrykk for at demokratiet står foran et snarlig sammenbrudd. Lav deltagelse kan også være uttrykk for at det generelle konfliktnivået i samfunnet er lavere, og at for mange mennesker – det er helt uforståelig for oss som lever og ånder for politikk – er politikk av den grunn det markedsførerne kaller et lavinvolveringsprodukt. Så kan det være at de engasjerer seg den dagen de føler at noe virkelig står på spill, og de virkelig må slåss for sin eksistens. Men heldigvis kan man også si at det kan være et tegn på et ganske godt samfunn at folk ikke føler sin eksistens truet ved et spesielt valgutfall. Dette vil i sin tur også kunne bidra til at det ikke blir den mobiliseringen ved valgene.

Men hvis vi skal være selvkritiske og litt reflekterende, tror jeg at velgeroppslutningen ved kommunevalg, som ligger langt under oppslutningen ved stortingsvalg, kan ses i sammenheng med at lokaldemokratiet er under press, at i virkeligheten er det statens prioriteringer, penger og ukoordinerte særinteresser som begrenser lokal handlefrihet, og at velgerne for lengst har oppdaget det.

Jeg mener også at velgerne bør gis større innflytelse over hvilke personer som faktisk velges inn i et kommunestyre. Et første steg kan være å gjeninnføre muligheten, som Stortinget her har fratatt velgere ved lokalvalg, til å stryke kandidater på valglistene. Jeg mener også at ved stortingsvalg bør velgerne få større innflytelse når det gjelder å velge mellom personer og ikke bare mellom partilister, og at det for den saks skyld også kunne bli enkle å få oppstilling utenom partisystemet hvis det var noen som skulle savne seg selv i politikken.

Foruten slike endringer som går på valgordning, lokalt ansvar og spilleregler for å utvikle demokratiet ytterligere, er det også grunn til å ta varslene om lavere valgdeltagelse alvorlig. Hvis det skyldes avstand mellom velgernes egne oppfatninger av hvordan man skal respektere folkeskikk, og hvordan de opplever det politiske spill, med taktikkeri og mange spillsituasjoner, kan også det skape en avstandsfølelse i tillegg til den avmaktsfølelsen som representanten Haugli var inne på.

Dessverre bør vi ikke gå lenger tilbake enn til spørre-timen i går for å illustrere en annen grunn til at folk føler avstand til det politiske liv. Da viste det seg at en garan-

ti avgitt under valgkampen om 20 dagers behandling for kreftpasienter viste seg å være en målformulering som ikke hadde noen rot i virkeligheten. Det skaper også om ikke avmakt, så i hvert fall matthet hos velgerne.

**Roald Aga Haug (A) [13:49:26]:** Valdeltakinga ved kommunestyrevalet og fylkestingsvalet i haust var den høgaste på ei god stund. Det som blir betre, er alltid bra. Etter 22. juli har vi fokusert mykje på kor viktig eit demokrati er, og vi har oppfordra veljarane til å slå ring om folkestyret ved å bruka stemmeretten. Vi hadde nok derfor forventningar om ei større forbetring i valdeltakinga enn det vi no har sett.

Mange av oss synest det er høgtideleg å stemma på valdagen. Samtidig viser fleksibilitet seg å vera viktig for å nå flest mogleg veljarar. Talet på førehandsstemmer har gått opp med 5,5 prosentpoeng sidan 2007 og 10,3 prosentpoeng sidan 2003. Dette viser at stadig fleire nyttar seg av moglegheita til å stemma på førehand. Dette gjer seg gjeldande over heile landet. Det er bra og kan vera ein av fleire viktige faktorar for å halda valdeltakinga oppe framover. Vidare viser spennande forsøk med e-val at ein her oppnår ekstra høg grad av førehandsstemmer. Dette er ordningar som det bør arbeidast vidare med.

Vi er stolte av det norske demokratiet. Likevel er ikkje valdeltakinga blant dei høgaste samanlikna med andre land. Til dømes har Sverige, Danmark og Island høgare valdeltaking enn oss. Det norske samfunnet er kjenneteikna av stor fellesskapsfølelse og einigheit om breie politiske linjer. Skilnadene mellom partia blir rekna for å vera mindre her enn i mange andre land. Dette kan vera noko av forklaringa på at veljarane ikkje prioriterer å stemma. Dei politiske partia og media har eit ansvar for å visa viktige skilnader mellom partia. Det kan vera vanskeleg for veljarane å sjå konsekvensane av å velja det eine eller det andre.

Dei politiske blokkene har i valkampen eit ansvar for å vera klare på kven som vil samarbeida med kven. Dei raud-grøne partia er eit godt døme på at veljarane veit kva konstellasjon og eventuell framtidig regjering dei stemmer på. Her har det vore langt meir forvirring på borgarleg side. Klare, styringsdyktige regjeringsalternativ er viktige for å motivera veljarane til å gå til valurnene. Ofte viser det seg at det er få stemmer som avgjer om eit parti får inn ni eller ti representantar i eit kommunestyre. Med andre ord: Kvar stemme tel – som fleire har vore inne på. Vidare er, som nemnt, fokus på klare styringsalternativ viktig å visa veljarane.

Vi ønskjer at valet skal vera så representativt som mogleg. Låg valdeltaking kan såleis svekkja demokratiet. Når ca. 40 pst. av veljarane er heimesitjarar, er det absolutt på tide å setja deltaking på dagsordenen, slik interpellanten på ein god måte har gjort. Heimesitjarane har politiske interesser som blir underrepresenterte når dei ikkje nyttar stemmeretten. Dette kan vera med på å bidra til at styrande politiske organ ikkje i stor nok grad er representative for den befolkninga som skal representerast. Folkestyre er sjølv sagt avhengig av at folket engasjerer seg, og at breiast mogleg lag av

folket ser dette som viktig nok til å nytta stemmeretten.

Det er relativt låg valdeltaking blant innvandrarak med norsk statsborgarskap. SSB har gjennomført undersøkingar om bruk av stemmeretten blant innvandrarak med norsk statsborgarskap ved vala i 2001 og 2005. Berre i overkant av 50 pst. av desse nytta stemmeretten. Vi kan vanskeleg konkludera med kva som er grunnane til dette, men det bør framover leitast etter årsaker. Med ei valdeltaking på rundt 50 pst. er det grunn til å tenkja at enkelte ikkje opplever at valet angår dei. Potensialet for å endra på dette «utanforskapet» er stort. Det er nødvendig å finna gode verkemiddel for å engasjera heile folket i kommune-, fylkestings- og stortingsval. Det bør avklarast og setjast i verk målretta tiltak for å sikra at valdeltakinga aukar, ikkje minst hos dei gruppene i samfunnet som har låg valdeltaking.

**Eirik Sivertsen (A) [13:54:24]:** Legitimiteten til folkestyret er avhengig av oppslutningen i valg. Det går en grense for hvor liten oppslutning ved deltakelse vi kan ha i valgene, før de mister sin legitimitet. Jeg skal ikke ta på meg den oppgaven i dag og avgjøre hvor den grensen går, men for undertegnede er iallfall det den viktigste grunnen til å være opptatt av valgdeltakelsen.

Statsministeren sa etter 22. juli at valghandlingen er selve grunnsteinen i demokratiet vrt. Det er den anledningen alle myndige har til å delta direkte i demokratiet gjennom en konkret handling. For oss som er politisk aktive, og som på daglig basis opererer i denne salen, er det kanskje vanskelig å forstå at noen kan velge å unnlate å delta i valget.

Jeg er enig med interpellanten i at vi kan lære noe av dem som gikk og stemte ved valget. Samtidig synes jeg det er grunn til å påpeke at vi kanskje kan lære vel så mye av dem som unnlot å stemme ved valget. Utfordringen er kanskje å få dem i tale.

Representanten Helleland var opptatt av at det skulle være tydelige konfliktlinjer og klare valg, og at det kunne virke mobiliserende. Jeg tror at for noen velgere kan det virke mobiliserende. Men jeg tror også det vil være mange i de kommunene som hadde relativt lav valgdeltakelse, som ville være uenig med representanten Helleland i at det ikke var viktige spørsmål som var oppe til debatt, og som velgerne måtte ta stilling til også ved årets valg.

Ved årets kommunevalg var det to interessante forsøk. Det ene handlet om forsøket med å gi 16-åringar stemmerett. Det andre handlet om muligheten til å avgi sin stemme elektronisk via Internett. Uten å konkludere bastant ser det heller ikke ut til at disse forsøkene er noen kjapp løsning på den lave valgdeltakelsen. Jeg imøteser evalueringen med stor interesse. Selv om det er svakheter ved begge forsøkene, kan det ikke være slik at vår demokratiske ordning er hugd i stein og er uforanderlig. Skal demokratiet overleve over tid, må det endres og tilpasses verden slik den er til enhver tid.

Til tross for at det synes som om disse to forsøkene ikke er det eneste svaret på lav valgdeltakelse, er det likevel interessante erfaringer å hente ut av dem. Én interessant erfaring fra min egen hjemkommune, Bodø, som

var forskskommune for e-valg, var den store andelen forhåndsstemmer der. Cirka 40 pst. av velgerne valgte faktisk å forhåndsstemme, og to tredjedeler av dem var avgitt elektronisk. Til tross for det var det ikke spesielt høy valgdeltakelse. Dog gikk den forsiktig fram, men resultatet var bare 65,9 pst. frammøtte i Bodø. Det synes altså som om den nye ordningen ble foretrukket av dem som uansett ville stemt ved valget. Kanskje forhndsstemte noen flere enn de ellers ville ha gjort. Det er ikke sikkert det var slik i de andre kommunene som forsøkte e-valg, men den endelige analysen vil være interessant for å avgjøre om e-valg er en nyttig fornyelse av demokratiet. Så har flere representanter i Stortinget vært opptatt av sikkerheten. Det er en utfordring vi må løse hvis vi skal beholde denne forsøksordningen.

Tilsvarende er det sikkert mange interessante funn og resultater av forsøkene med stemmerett for 16-åringene. Personlig har jeg ikke noen prinsipielle motforestillinger mot en slik ordning, men jeg registrerer at det er mange som har sterke motforestillinger, også blant 16- og 17-åringene selv. Jeg er enig med statsråden i at vi skal lytte til dem. Jeg gleder meg til å høre hva resultatet blir av den evalueringen som gjøres.

Poenget er uansett at det valgssystemet vi har, må ha legitimitet hos velgerne, både med hensyn til valgdeltakelse og tilliten velgerne har til at valget gjennomføres på en riktig måte.

Jeg håper statsråden har rett når hun sier at det ser ut til at trenden i valgdeltakelsen har snudd til en positiv utvikling. Jeg tror likevel at vi er enige om at en oppslutning på 64 pst. er for lavt i forhold til hva vi ønsker oss. Jeg er derfor glad for det fokuset statsråden har på universell tilrettelegging for valghandlingene.

Lokaldemokratikommisjonen pekte på spørsmålet om representativitet i politiske organ som et virkemiddel for å sikre legitimitet og økt valgdeltakelse, bl.a. ved å styrke kvinner og andre underrepresenterte grupper på valglistene.

Dette tiltaket, sammen med mange andre tiltak som er løftet fram i denne debatten, vil det være grunnlag for å ta med seg videre og debattere. Jeg håper at statsråden fortsatt vil ha et framoverlent forhold til utfordringen, selv om det er begrenset hva kommunalministeren kan løse fra kontoret sitt i Oslo.

**Svein Roald Hansen (A) [13:59:29]:** Det fine med disse debattene er at det gir grunnlag, som representanten Tetzschner sa, for en reflekterende samtale. Jeg gjorde noen refleksjoner da han innledet sitt innlegg. Jeg fikk nesten en opplevelse av at dette var en debatt vi kanskje ikke skulle ha, fordi velgerne har rett også til å sitte hjemme. Og det har de – det er helt opplagt. Men demokratiet er jo den eneste styringsform som har det i seg at det kan avskaffe seg selv på demokratisk vis. Det tror jeg ikke vi ville like å sitte og se på. Så hvis det blir for få som deltar, bør vi gjøre noe med det. For dette husets oppgave kan aldri bli bare å summere alle ønsker og så gi folk det de ønsker. Det er ikke slik demokratiet kan fungere i dagens situasjon, selv ikke på vår grønne eng her oppe. De-

mokratiet hviler på flere pilarer enn å gjøre som flertallet ønsker. Det hviler også på den pilar at det skal tas behørig hensyn til mindretallet, altså en avveining av ulike – ofte motstridende – hensyn.

Det bringer meg til et tema som flere har vært innom, men som jeg vil gå litt dypere inn i, nemlig samfunnsdebattens betydning for valgdeltakelse og engasjement. Statsråden advarte mot personifiseringen; hun ville ha en debatt om sakene. Det er en betimelig påpekning. Jeg vil si at vi har to hovedtrender når det gjelder samfunnsdebatten, som har utviklet seg over en viss tid, og som bidrar til at skillene mellom partiene viskes ut, slik også undersøkelser viser at folk oppfatter det. Den ene trenden er at vi alle lover å ta godt vare på våre velgere fra vugge til kanten av graven. Nå er gravferdsstøtten avskaffet, så derfra og ut må man i grunnen hjelpe seg selv. Det nye er at staten skal betale. Dermed blir debatten mer en debatt om veien til målet enn om målsettingen. Debatten om offentlig sektors ansvar og størrelse, som er en viktig historisk skillelinje mellom høyre og venstre side av aksene, er visket ut.

Den andre trenden er det jeg vil kalle individualiseringen av manglene i vårt velferdssamfunn. Media – for så vidt også folk selv – vil alltid kunne finne eksempler på den eldre som ikke får den sykehjemsplassen som han eller hun skulle hatt så fort som ønskelig, eller en operasjon som er blitt utsatt, til tross for at man politisk har lovet at dette området skal løftes fram og prioriteres, eller et svømmebasseng som ble fylt med grus i stedet for med vann.

Slike mangler hører også hjemme i samfunnsdebatten, jeg mener ikke noe annet, men spesielt vi som politikere burde kanskje påta oss et ansvar for å få fram det bredere bildet, dilemmaene, de motstridende hensynene som må avveies. Der tror jeg vi alle og enhver har mye å gå på. Kort sagt: få fram kompleksiteten i det moderne velferdssamfunnet, få fram alle de dilemmaene vi må avveie, på område etter område. Gir vi folk inntrykk av at det finnes en «quick fix», selv på det mest komplekse forhold, vil vi måtte møte skuffede velgere. Det ble ikke slik vi sa, så fort som de mener vi har lovet det. Dermed yter vi et bidrag til at folk får opplevelsen av at politikk ikke nytter, og da er det også liten vits i å bruke stemmeretten.

Statsråden viste til at man skal se på om det kan finnes noen felles faktorer mellom kommuner med høy og kommuner med lav valgdeltakelse. Det blir interessant å se om man finner slike felles faktorer, og også å se om de kommunene som ligger mellom disse ytterpunktene, kan ha noe å lære av det. Men vi vet at én ting er et sikkert virkemiddel for å få opp engasjementet, og det er saker som engasjerer, enten nasjonalt eller lokalt. Vi kan gjøre mye, og vi skal gjøre mye – jeg mener ikke at vi skal la være å gjøre alle de mange ulike tingene som både har vært forsøkt og bør forsøkes om igjen – men det viktigste er å bidra til at det blir en debatt om de politiske sakene, om det politiske innholdet, og ikke så mye om hvordan vi sminker hverandre, positivt eller negativt, i den politiske debatten.

Per-Kristian Foss hadde her overtatt presidentplassen.

**Laila Gustavsen (A) [14:04:28]:** Tusen takk for en fin debatt. Jeg har lyst til å kommentere noe av det som har vært framme, og la meg starte med Michael Tetzschers poenger. Han sa at velgerne er overhuset, og refererte til Grunnloven. Det er jeg hjertens enig i. Samtidig er det da viktig for underhuset å diskutere hvordan vi skal få overhuset til å delta og diskutere. Jeg synes at svarene fra Michael Tetzschner er, på en måte, den destruktive veien – å tillate strykninger, å gjeninnføre adgangen til det. Jeg er uenig i det. Jeg mener at den valgordningen vi har nå, der du kumulerer, er den rette veien å gå, men jeg er helt enig i at hvordan velgerne kan påvirke sammensetningen av et kommunestyre, er en viktig debatt. Jeg tror også at ordningen med direkte ordførervalg er en debatt som ikke nødvendigvis er landet for godt. Det er viktig å ha en kontinuerlig diskusjon om hvordan man kan gjøre det enklere for velgere å delta og å påvirke sammensetningen av kommunestyret.

Så er jeg opptatt av sakene. Jeg tror at det som gjør at førstegangselgere ikke går til valgurnene, til dels er fravær av ungdomssaker i valgkampen. Det er ikke alltid at ungdomssakene slår igjennom. De får liten plass. Det er en utfordring til oss, men også til mediene, å prøve å sette ungdomssaker høyere opp på agendaen.

Jeg synes representanten Håkon Haugli hadde noen gode poenger. Han snakket om kulturell og sosioøkonomisk avstand. Ja, det er jeg enig i, men jeg tror ikke at alle de 40 prosentene – eller nå 35 prosentene – opplever det slik. Jeg tror heller det er de én av ti som *aldri* går og stemmer, som kanskje opplever en slik type avstand. Da snakker vi om snitt-tall. Min tese er at de andre kan mobiliseres, og det er en tese jeg absolutt ikke har lyst til å gi slipp på, i hvert fall ikke før den er motbevist gjennom forskning. Det er da jeg kommer inn på dette med borgerplikt kontra borgerlyst. Jeg tror at flere og flere befinner seg i den delen av skalaen der de må mobiliseres og forstå hvorfor i all verden de skal delta, eller synes det er viktig å bli mobilisert gjennom saker. Det er en utfordring som er bredere enn bare valgdeltakelse i seg selv, men det var utgangspunktet for at jeg reiste denne debatten. Tusen takk for at dere har deltatt!

**Statsråd Liv Signe Navarsete [14:07:51]:** Takk til interpellanten og deltakere i debatten for en god debatt. Det er rett, som det vart sagt fra talarstolen, at det er denne typen debatter som kan føre som en samtale, og som kan føre videre for å gi nokre refleksjonar knytte til at me har eit felles ansvar for å hegne om lokaldemokratiet vårt og demokratiet vårt, i stort. Deltaking er ein grunnpilar i demokratiet, retten til deltaking. Sjølv sagt er det òg ein rett å ikkje bruke røysteretten – men viss det er for mange som brukar den retten, vil ein uthole demokratiet, folkestyret vårt på sikt.

Eg trur det aller viktigaste me kan gjere, er å ha eit levande politisk ordsifte – å engasjere veljarar gjennom å setje politiske saker på dagsordenen som gjeld den enkelte,

og som gjer at den enkelte føler at det gir meining å bruke røysteretten sin. Kanskje ein då kan bruke lyst-omgrepet her: Ein gjer det fordi ein føler det er meningsfullt, og at det utgjer ein forskjell. Dømet som kom frå talarstolen i dag, viser at det òg i realiteten gjer ein forskjell, når ei stemme frå eller til kan velte eit fleirtal i den eine eller andre retninga.

Det er heilt klart at påpeikinga til representanten Trond Helleland av det å gi handlingsrom i kommunane er eit bidrag inn i den debatten, for viss veljarane føler avmakt – viss ein ser at dei politisk valde i kommunen kjenner avmakt – vil det heller ikkje engasjere til å røyste. Det vil òg viske ut kven som har ansvaret for dei vedtaka som vert gjorde, og ein kan få eit inntrykk av at det ikkje betyr noko kven som styrer lokalt, og korleis dei styrer. Så det er eit viktig moment å ta med vidare – å involvere folk. Det har òg vist seg gjennom undersøkingar som tidlegare har vore gjorde, m.a. ei frå 2001, der ein skilde mellom ulike aksar – den politiske, den liberalistiske og ein samfunnsakse. Undersøkinga viste at dei som følte deltaking, som i kommunar med høg sosial kapital, hadde òg høgast valdeltaking – i motsetning til i dei kommunane der det var meir fokus på enkeltindividet. Å inkludere, å syte for at folk har moglegheit og tilgjenge, og ikkje minst at vi alle tek ansvar både lokalt og sentralt for eit levande ordskifte som viser forskjellane, og at alternativa er klare, trur eg er grunnleggjande, i tillegg til alt anna av gode forslag som har kome fram her i dag.

**Presidenten:** Debatten i sak nr. 5 er dermed avsluttet.

Sak nr. 6 [14:10:57]

*Innstilling fra finanskomiteen om samtykke til at Noreg sluttar seg til reform av styresamansetjing, kvotar og røysterett i IMF* (Innst. 40 S (2011–2012), jf. Prop. 142 S (2010–2011))

**Dag Ole Teigen (A) [14:11:30]** (ordfører for saken): Det er en enstemmig komité som tilrår Stortinget å slutte seg til reformen av styresammensetning, kvoter og stemmerett i IMF. Jeg vil nøye meg med noen få korte betraktninger.

For det første synes jeg det er viktig å si, som det også framkommer i innstillingen, at reform av internasjonale organisasjoner med mange medlemsland er svært krevende å få til. Til tross for det har IMF-styret kommet til enighet om denne reformen. Det er finanskomiteen positiv til. Som vi skriver, har Norge tatt til orde for reformer innenfor IMF og støtter reformviljen og forandringene som foreslås. For det andre vil det ofte være slik at for å få til en reform som kan ratifiseres, og få oppslutning i medlemslandene må ulike hensyn balanseres i retning av et kompromiss. I denne reformen har balansen mellom landenes BNP og den fastsatte kvotereformelen blitt diskutert. Det endelige resultatet er et kompromiss Norge

bør støtte, selv om ikke alt er hundre prosent i tråd med primærstandpunktet til vår valgkrets, som er den nordisk-baltiske.

Regjeringen har tidligere skrevet at den er positiv til at utviklingsland og framvoksende økonomier får en sterkere rolle i IMF og større kvote- og stemmevekt, at det er viktig at organisasjonen har et styresett som sikrer global relevans og legitimitet, og at kompromisset man nå er enig om, bidrar til dette. Det er en vurdering komiteen har sluttet seg til.

**Presidenten:** Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 6. (Votering, se side 540)

Sak nr. 7 [14:13:03]

*Interpellasjon fra representanten Gunnar Gundersen til finansministeren:*

«Trygghet for den framtidige velferden skapes gjennom konkurransekraft. Norsk økonomi er sterk, men får samtidig stadig sterkere preg av avhengighet av oljeinntekter og aktivitet avledet av oljevirkksomhet. Kostnadsnivået stiger langt raskere enn hos våre handelspartnere og produktivitetsveksten har de siste 5 årene vært svak. Resultatet er at det blir stadig vanskeligere for annen næringsvirksomhet å overleve og utvikle nye konkurranseutsatte arbeidsplasser. Siden 2008 er det nedgang i sysselsettingen i privat sektor, mens det er kompensert gjennom nye jobber i offentlig sektor. På sikt er ikke dette bærekraftig, og det undergraver utviklingsmulighetene for store deler av landet når en ser langsiktig på utviklingen.

Bekymrer dette statsråden, og hvilke langsiktige virkemidler og prioriteringer mener han det er viktig å vektlegge for å møte utfordringen?»

**Gunnar Gundersen (H) [14:14:19]:** Det er uro i Europa og verden. Mange land har forspist seg på gjeld og bygd opp forpliktelser investorer og markeder ikke tror de kan bære. Dette vil påvirke Norge, om ikke vekst og velferdskraft gjenopprettes i Europa og USA. Norge er ikke der. Vår økonomi er bunnsolid, vi har «pæng på bok», som finansministeren både med rette og stor stolthet kan reise rundt i Europa og berette om. Arbeidsledigheten er lav, og mye kan synes å være på stell.

Norge har egentlig vært igjennom en fantastisk reise siden oljealderen begynte å ta tak i oss. Vår råvarerikdom har i en tid med muligheter for stadig billigere import av ferdigvarer fra fremadstormende utviklingsland tjent oss godt. Framtidsscenarioer forutså ikke at råvarer skulle stå for velstandsveksten for 20–30 år siden.

Jeg mener det er viktig å fastslå at Norge er et godt land å bo i, der vi alle kan føle en viss stolthet over hva vi har oppnådd – det er utfordringene framover jeg vil rette fokus mot. Forbereder vi oss på utfordringene?

Norge har en liten og åpen økonomi. Det er lite vi kan få gjort med våre handelspartneres utfordringer, men de vil komme til å påvirke oss. Derfor vil jeg ha fokus på de in-

terne utfordringene vår tilsynelatende ubekymrede situasjon gir grunn til å ha fokus på. Vår konkurransekraft med utlandet har vært tema i mange kanaler den siste tiden. Eksportrettet næringsliv er alvorlig bekymret. Nasjonalbudsjettet viser at lønnskostnadene i industrien i Norge i 2010 lå på drøye 150 pst. av nivået hos våre handelspartnere. Vi har sett en eksplosiv økning fra drøye 120 pst. siden 2005, og regjeringens prognose er at økningen skal fortsette i 2011 og 2012.

Dette er isolert sett positivt. Vi jobber alle for å øke egen velferd og betaling. Men budsjettet viser også at Norges produktivitsvekst har falt kraftig. I perioden 2000–2005 hadde vi raskere produktivitsvekst enn våre handelspartnere. En sterkere utvikling i lønnskostnader hos oss enn hos våre handelspartnere kunne dermed forsvares med høyere produktivitet. I perioden 2006–2010 endret dette bildet seg dramatisk. Produktivitsveksten er nå lav og lavere enn hos våre handelspartnere. Produktivitet er til dels konjunkturavhengig, men så sterkt fall som vi har sett, og det faktum at den nå er lavere enn hos våre handelspartnere, bør mer enn bekymre en finansminister. Alarmklokkene bør ringe kraftig.

Økte lønnskostnader og lavere produktivitsvekst enn hos våre handelspartnere over noen år er å anse som et dobbelt giftpille for eksportrettede og konkurranseutsatte arbeidsplasser og bedrifter. Utviklingen hos våre handelspartnere kan vi gjøre lite med, men vi kan ta tak i våre egne utfordringer. Jeg kan ikke se tegn til at prioriteringene i politikken gjenspeiler utfordringens dimensjon. Men jeg merker meg jo at periodeinndelingen i de data som regjeringen selv presenterer, og som viser en ganske dramatisk forverret konkurranse situasjon for konkurranseutsatt sektor, sammenfaller med periodene til to forskjellige regjeringer i Norge. Det ligger altså politikk bak!

Dette poenget illustreres svært godt av et sitat fra nasjonalbudsjettet på side 107. Der sier regjeringen:

«Et timeverk» – i industrien: mitt tillegg – «i 2005 ga en verdiskaping i industrien som var om lag en firedel høyere enn i 2000. Produktivitsveksten var vesentlig høyere enn hos våre handelspartnere i denne perioden. En høy produktivitsvekst på bred basis, uten redusert sysselsetting, indikerer at reformene gjennom 1990-årene la grunnlag for en vellykket omstilling og fornying av næringslivet.»

Økt produktivitet er helt sentralt. Det gjelder i særdeleshet i et land som Norge. Mens Europa diskuterer kutt i velferdsordninger og lønnsnedgang, fortsetter debatten i Norge om hvor store lønnsøkningene kan være. Igjen kan man si at vi har lyktes. Økt lønn gir økt velferd, og det er målet, men en fortsatt særnorsk kostnadsutvikling er ikke bærekraftig uten en særnorsk og høy produktivitsvekst. Vi risikerer en kraftig nedgang i konkurranseutsatt sektor. Jeg tror statsråden og jeg er enige om at vi ikke ønsker et land der oljeaktiviteten og offentlig sektor er de to eneste beina vi skal stå på. Skal vi kunne beholde en konkurranseutsatt sektor som ikke styres av oljeaktivitet og oljepris i Norge, må vi få et langt skarpere fokus på hva som skal til for at den skal kunne utvikle seg i Norge.

I dette bildet ligger også utfordringen med et todelt

Norge. Uten et helt annet fokus på konkurransekraft og produktivitet vil vi se store og økende regionale forskjeller i Norge avhengig av styrken i ringvirkningene fra oljevirksomheten lokalt. Både statsråden og jeg kommer fra et fylke der ringvirkningene av oljevirksomheten er liten og «skriften på veggen» er lett å observere.

Det ligger mye politikk i dette. Hvordan kan vi øke vår nasjonale produktivitsvekst? Vi har allerede en økonomi med høy yrkesdeltakelse både for menn og kvinner. De enkle ressursene er allerede utnyttet. Satset på utdanning, kompetanse og forskning har vi gjort i mange år. Det må fortsette, men utfordringen er kanskje like mye å få mer igjen for innsatsen enn bare å pøse mer penger inn.

Infrastrukturinvesteringer er helt sentrale. Uten rasjonell og tidsmessig infrastruktur i hele landet kommer heller ikke utvikling i hele landet. Dette er heller ikke en ukjent debatt for statsråden.

Det samme gjelder skattenivå og vekstfremmende skatteletter. Alt er helt sentralt for å sikre konkurransekraft og utvikling av høy produktivitet. Dette er løpende debatter i Norge, og her vil jeg kunne slå fast at NHO dokumenterte for et par år siden at under Bondevik II-regjeringen ble nær ni av ti nye oljekroner brukt til disse tre prioriterte produktivitsfokuserte områdene. Den rød-grønne regjeringen brukte kun en og en halv av hver tiende nye oljekrone. Når man skryter av å ha historisk høy satsing på disse områdene, sier det mer om hvilken oljepengeflom og hvilket økt handlingsrom denne regjeringen har fått, enn om dens evne til å prioritere.

Det har vært et markant skifte i det norske arbeidsmarkedet etter finanskrisen i 2008. I årene før 2008 var veksten i både den totale sysselsettingen og den private jobbskapingen sterk. I årene før finanskrisen fikk Norge en smakebit på hva som skjer i en økonomi der kapasitetsgrensen er nådd – økt pengebruk førte på flere områder til sterkt stigende kostnader, og vi fikk ikke mer igjen for økt ressursbruk. Etter 2008 har privat sektor tapt 57 000 årsverk, mens offentlig sektor har økt med 43 000. Krise eller ikke, en slik utvikling vil over tid ikke være bærekraftig – den forrykker balansen.

Vi har i en lang periode vært flinke i Norge. Vi har omstilt norsk økonomi kontinuerlig. Arbeidsplasser med lav verdiskapingsevne har forsvunnet og blitt erstattet med arbeidsplasser med høyere verdiskapingsevne og som kan bære norsk velferdsnivå. Nå flyttes imidlertid arbeidskraft fra privat over til offentlig sektor. Da blir det å følge produktivitsveksten i offentlig sektor viktigere. Under Bondevik II startet man opp arbeidet med å kartlegge produktivitet i offentlig sektor. Hvorfor har dette stoppet opp? På budsjettspørsmål fra Høyre svarer statsråden:

«For offentlig sektor derimot beregnes bruttoproduktet fra kostnadssiden, det vil si med utgangspunkt i bruken av arbeidskraft og realkapital. Tall for samlet produktivitet i offentlig sektor basert på bruttoprodukt per utførte timeverk har derfor begrenset informasjonsverdi.»

Offentlig sysselsetting og offentlig verdiskaping kommer til å bli viktigere. Velferdsoppgavene blir større, og sektoren må følges på samme måte som den private sektor.

I nasjonalbudsjettet sier man også hvor viktig den strukturpolitikken har vært som har ført arbeidsplasser over i mer produktive arbeidsplasser.

Jeg undrer meg på om dette er grunnen til det totale fraværet av nytenkning, omstillingsiver og nyutvikling i offentlig sektor under den rød-grønne regjeringen. Det håper jeg statsråden kommer til å kommentere. Hva vil statsråden gjøre for å unngå et todelt Norge og for at lokalsamfunn og regioner som er avhengige av annet konkurranseutsatt næringsliv enn oljenæringen, kan fortsette å utvikle seg? Vil han ta initiativ til å måle produktivitetsveksten i offentlig sektor – det fortjener den – og vil han ta initiativ til at vi igjen får økt nasjonal produktivitet?

**Statsråd Sighjorn Johnsen [14:24:51]:** Representanten Gundersen peker på viktige utfordringer for norsk økonomi. Vi vet alle at vi står framfor betydelige omstillingsbehov i fastlandsøkonomien i årene framover. Vi vet også at det er stort behov for helse- og omsorgstjenester som følge av aldringen i befolkningen. Vi vet at framtidig velferd i Norge er avhengig av en velfungerende og produktiv fastlandsøkonomi. Vi trenger et konkurransedyktig næringsliv og en sterk og effektiv offentlig sektor. Vi trenger fortsatt en økonomi som gir oss lav arbeidsledighet og høy yrkesdeltakelse. Det er også viktig at vi gleder oss over det vi får til, men at vi samtidig er ydmyke, for vi er avhengige av verden rundt oss, og vi er avhengige av at det går bra i den internasjonale økonomien. Det vi ser i bl.a. europeisk økonomi, forteller oss hva slags konsekvenser det kan få om vi ikke sørger for at statsfinansene er bærekraftige over tid. Vi ser også hvor viktig det er at det er tillit til at det politiske systemet har evne både til å ta og til å gjennomføre gode og ofte vanskelige beslutninger.

Det er flere grunner til at det går bra i norsk økonomi. Det ene er veksten i framvoksende økonomier, som har gitt prisoppgang på viktige varer som Norge eksporterer. Vi ser at det kan snu dersom veksten i verdensøkonomien blir lavere. Som et lite land er vi avhengige av samhandel med resten av verden, og vi vet at et tilbakeslag ute vil påvirke oss.

Det siste tiåret har, som representanten Gundersen peker på, lønnsveksten vært langt større i Norge enn hos handelspartnerne våre. Norske industrilønninger ligger nå godt over lønningene til konkurrentene i andre europeiske land. Det har vært mulig fordi vi har hatt et veldig positivt og godt bytteforhold for norsk økonomi og norsk eksport. Samtidig har vi sett – og der peker også representanten Gundersen på et viktig poeng – at den sterke lønnsveksten, f.eks. i oljenæringen, trolig har smittet over på lønninger i fastlandsbedriftene og det mer tradisjonelle, utekonkurrerende næringslivet. Dette er forhold som er viktige, og som vi må ha stor oppmerksomhet rundt i tiden som kommer.

Vi ser også tydelig at det høye lønnsnivået gjør norske bedrifter sårbare for en nedgang i etterspørsel og priser eller for en styrking av krona.

Derfor er det viktig at vi viderefører det inntektspolitiske samarbeidet. Derfor er det viktig at hensynet til konkurranseutsatte næringer blir tatt vare på i lønnsoppgjørene,

og den etablerte frontfagsmodellen er et av de viktigste virkemidlene i så måte.

Det vi også ser av det som skjer i internasjonal økonomi, er at lønnsveksten hos handelspartnerne kommer til å bli lav i lang tid framover. Det vil sette klare grenser for lønnsveksten her i Norge dersom den konkurransemessige kostnadsevnen ikke skal forverres ytterligere.

På møtet i kontaktutvalget som vi hadde 7. oktober, inviterte statsministeren til å gjøre neste års lønnsoppgjør til et solidaritetsoppgjør. Han pekte på at en sterk krone gjør det vesentlig vanskeligere å beholde konkurransekraften, og at hensynet til arbeidsplasser og konkurranseevne må stå sentralt i lønnsoppgjøret til neste vår. Både arbeidstakere og arbeidsgivere må bidra og vise solidaritet med dem som nå risikerer å miste arbeidet sitt som følge av krisen ute i Europa.

Rammeverket rundt den økonomiske politikken er viktig for stabiliteten i norsk økonomi – handlingsregelen, hvordan vi innretter ordningen rundt pensjonsfondet, pengepolitikken, regulerings- og tilsynsordninger i finansmarkedet er viktige hjørnesteiner i tillegg til det inntektspolitiske samarbeidet. Det må vi bygge videre på framover.

Budsjettet som ble lagt fram 6. oktober, og som vi skal diskutere her om en uke, er godt tilpasset den økonomiske situasjonen. Vi følger handlingsregelen, og vi er forutsigbare i bruken av oljeinntekter. I urolige tider er forutsigbarhet enda viktigere enn tidligere. Det bidrar til stabilitet i rente- og valutamarkedet og økonomien samlet sett. Det er svært viktig for konkurranseutsatt sektor.

Arbeidskraften er den viktigste ressursen vår. Vi har lav ledighet og høy yrkesaktivitet. Vi må videreutvikle arbeidskraften, slik at vi også i framtiden har en omstillingsdyktig, velkvalifisert og produktiv arbeidsstyrke. Samtidig ser vi også hvor viktig den sosiale tryggheten er for konkurransekraft, produktivitet og produksjonsevne i norsk økonomi. Pensjonsreformen er viktig – det som vi gjør i tilknytning til pensjonsreformen – for å sørge for at folk står lenger i arbeid, og for å sørge for at vi får enda større nytte av den gode arbeidskraften som bl.a. har passert 60 år.

Vi må investere i den framtidige arbeidskraften. Alt fra barnehage til gjennomføring av grunnutdanning og høyere utdanning må være høyt prioritert. Vi må sikre at ungdom kan gjennomføre videregående skole. Vi må ha et sterkere søkelys på læreplasser og yrkeserfaring som en del av dette.

Forskning og utvikling er et annet viktig felt for å fremme innovasjon og produktivitet. Derfor må vi holde oppe det høye nivået vi har på forskning. Vi ligger altså i øverste klasse når en ser på forskning per innbygger i Norge sammenlignet med andre land. Næringsrelevant FoU må få støtte gjennom en rekke ordninger. Jeg er enig med representanten Gundersen i at det også er viktig at vi – for å si det på den måten – får bedre og mer framtidsrettede forskningsresultater ut av de mange milliardene vi år om annet bruker på forskning. Vi må holde oppe det høye investeringsnivået i samferdsel og infrastruktur, ikke bare på veier og jernbane, men også på den elektroniske infrastrukturen og det som

gjør det lettere å drive næringsvirksomhet i alle deler av landet.

Vi vet at produktivitet og sysselsetting ofte svinger med de økonomiske konjunkturerne. Etter tilbakeslaget vi fikk i forbindelse med finanskrisen, har vi nå hatt en oppgang i sysselsettingen i fem kvartaler, både i økonomien som helhet og i privat sektor. Som en direkte følge av finanskrisen sank sysselsettingen med om lag 72 000 personer. Nå har vi hentet inn igjen store deler av dette, etter at bunnpunktet ble nådd i første kvartal 2010. Ser vi på de siste 20 årene, har vi hatt en vekst i verdiskapingen på Fastlands-Norge som har vært høyere enn veksten i Amerika, og klart over veksten i euroområdet og hos våre nordiske naboer.

Mye av denne veksten kan forklares med en god utvikling i produktiviteten. Det er også riktig, som representanten Gundersen sa, at vi har hatt en god produktivitetutvikling i Norge. Fra 2006 har den flatet ut, men det er ikke noe norsk fenomen. Vi ser også at det har vært en betydelig utflåting og en svekkelse av produktiviteten internasjonalt, men f.eks. i 2010 tok produktiviteten i industrisektoren seg betydelig opp. Konjunkturer påvirker produktiviteten, men det er en viktig oppgave å sørge for at produktiviteten er i første rekke. Noe av forklaringen på at vi har hatt en god utvikling i produktiviteten, er et høyt utdanningsnivå, god omstillingsevne og et godt rammeverk rundt den økonomiske politikken.

Til slutt vil jeg si at det er mange utfordringer framover. Det er viktig, som jeg sa innledningsvis, at vi er ydmyke når det gjelder den situasjonen Norge er i, for det er ikke gitt at vi skal være i den situasjonen. Vi vil bli påvirket av det som skjer rundt oss, men vi har et veldig godt grunnlag for å møte de utfordringer som vi nå ser i internasjonal økonomi, og det som vil slå innover norsk økonomi. Det vil stille krav til oss som politikere, det vil stille krav til fagbevegelsen, til arbeidsgivere og til næringslivet i sin helhet. Dette er en felles oppgave å ta tak i. Det er også et viktig hensyn bak den politikken regjeringen fører. Dette vil vi også ha med oss i framtiden.

Jeg takker for at dette temaet kom på dagsorden i denne interpellasjonen. Vi får to nye muligheter i neste uke til å diskutere dette, i forbindelse med både utenriksministerens redegjørelse og finansdebatten neste torsdag. Dette er ikke siste gangen vi diskuterer temaet, og det er bra.

**Gunnar Gundersen (H) [14:34:58]:** Jeg er veldig enig med finansministeren i at vi ikke skal ta det for gitt at Norge er det beste stedet i verden å bo. Jeg pleide å si til barna mine når ting ikke var rettferdig, at vi skal alle være glade for at verden kanskje ikke er rettferdig. Vi har det veldig bra i Norge, men det gjelder at vi tar vare på det. Jeg kan være enig i mye av det finansministeren sa om bærekraftige statsfinanser, at vi har orden på pensjonsfondet, at vi har det inntektspolitiske samarbeidet, og at vi har en frontfagmodell. Alt dette er riktig og viktig, men jeg tror ikke det er nok.

Statsråden sa at produktivitsveksten hadde falt. Den tok seg noe opp igjen i fjor – det er riktig – men den ligger fortsatt under den til våre handelspartnere. Det er det som er poenget: En særnorsk lønnsutvikling kan ikke på

sikt møtes på andre måter enn at vi også har høyere produktivitsvekst enn våre handelspartnere. Det jeg etterlyser, er: Hvor er grepene regjeringen skal sette i verk for at vi skal oppfylle den ambisjonen? For den er ganske tøff. Vi har et land med lav arbeidsledighet, og vi kan selvfølgelig snakke om inntektsmoderasjon og sånne ting, men jeg tror det er fryktelig vanskelig å snakke til nordmenn om at det er krise i Norge, og at man er nødt til å holde veldig mye igjen. Jeg tror man også skal være såpass realistisk på at når arbeidsledigheten ikke er der – det skal vi alle være glade for – vil det også være press på lønninger. Altså: Vi kommer til å leve med en høyere lønnsvekst i Norge enn det man har hos handelspartnerne, og det må faktisk myndighetene legge opp en politikk for.

Jeg noterte meg at finansministeren sa at vi levde etter handlingsregelen. Det gjør vi, etter 4-prosenten. Vi mener jo absolutt ikke at man lever etter handlingsregelen når det gjelder bruken av pengene. Vi ønsker en mye høyere prioritering av både infrastruktur, utdanning og forskning og også en masse tiltak som dreier seg om vekstfremmende skattelettelser. Her kommer også skattepolitikken inn. Det er uhyre viktig å bruke den målrettet for å styrke norsk næringsliv, for å bygge norsk eierskap og for å sette norsk næringsliv i stand til å kunne møte den utfordringen man faktisk møter.

Jeg etterlyste også hva man gjør i offentlig sektor. Etter hvert som vi flytter mer og mer arbeidskraft over i offentlig sektor, synes jeg faktisk de arbeidsplassene og offentlig sektor selv fortjener samme fokusering på og oppfølging av produktivitet som man har innenfor privat sektor. Det har noe med at vi også finner ut om vi utvikler de rasjonelle arbeidsplassene innenfor den sektoren. Det er minst like viktig som på privat side.

**Statsråd Sighjørn Johnsen [14:38:12]:** Det er flere ting en kan gripe tak i, men jeg har en to–tre viktige punkter.

Det ene er at konkurranseutsatt næringsliv er en mangslungen butikk, for å bruke det uttrykket. Noe av det vi så i forbindelse med finanskrisen, var hvor viktig det var at det er nettopp denne mangslungenheten i det konkurranseutsatte næringsliv, at vi har mange bein å stå på. Derfor er det, som både representanten Gundersen og jeg var inne på i hovedinnleggene, utrolig viktig at vi ser på dette, på både utfordringer og samspillet mellom skjermet og konkurranseutsatt sektor, men også på de to delene av det man kan kalle konkurranseutsatt sektor, som er knyttet opp mot oljenæring og den mer tradisjonelle industrien. Dette er én problemstilling, som det er viktig å ha med seg.

I det store bildet når det gjelder næringspolitikk og forholdet til konkurranseutsatt næringsliv, har vi som politikere – i hvert fall i denne salen – grep om noen store og viktige virkemidler. Det er statsbudsjettet, det er å sørge for at vi har en robust, god og solid finansnæring, og vi kan gjøre mye når det gjelder inntektsoppgjøret, selv om det er partenes ansvar. Men mange av de ytre rammebetingelser rundt inntektsoppgjøret er også en viktig del av den store politikken vi stiller med. Dette er tre viktige grep.

Så må vi heller ikke opp i dette glemme det lille bil-

det, som dreier seg om egen innovasjon i bedrifter, det lokale forholdet mellom arbeidsgiver og arbeidstaker og om den enkelte bedrift og den enkelte virksomhets evne og mulighet til å tiltrekke seg god arbeidskraft.

Et forhold som jeg har tenkt mer og mer på, og som jeg ser blir viktigere og viktigere, er det lokale samspillet mellom bedrifter og næringer, slik at man kan trekke det beste ut av hverandre for å kunne klare å møte sterkere internasjonal konkurranse.

Ja, offentlig sektor er utrolig viktig. Offentlig sektor er en premissleverandør til næringslivet gjennom utdanningspolitikken, som håndterer den framtidige og nåværende arbeidskraften. Effektivitet i offentlig sektor alene er også utrolig viktig. Derfor må vi også bevilge penger til nye IKT-systemer i Nav, i politiet og i andre deler av offentlig sektor for å ta i bruk ny teknologi for på en måte å sette større trykk på det vi kaller effektivisering i offentlig sektor. Her er regjeringen midt inne i et ganske omfattende arbeid, som vi setter stor lit til vil kunne gi gode resultater framover.

Det er i grunnen god musikk i en finansministers ører å høre at en skal rette søkelyset minst like mye mot hva en får ut av pengene, framfor å være veldig opptatt av hvor mye penger en skal bruke på alle gode tiltak.

**Gerd Janne Kristoffersen (A) [14:41:39]:** Det er en viktig problemstilling representanten Gundersen tar opp. Han har tatt den opp tidligere også, men med tanke på den økonomiske situasjonen som nå er i store deler av Europa, er den i aller høyeste grad viktig å debattere.

Finansministeren ga i sitt innlegg en svært god beskrivelse av utfordringene norsk økonomi står overfor, og har vært svært tydelig på viktigheten av at vi holder orden i egen økonomi, at vi ikke bruker mer oljepenger enn det handlingsregelen tilsier, og at vi er forutsigbare i den økonomiske politikken. Det er vårt viktigste bidrag i rente- og valutamarkedet, noe som er helt vesentlig for konkurranseutsatt sektor.

Et annet område som er særdeles viktig for å sikre norsk konkurranseevne i framtiden, er en systematisk utvikling av oppvekst- og utdanningssektoren, ikke minst bidra til at alle, uansett sosial og økonomisk bakgrunn, får utdanning, slik at de kan bidra i framtidig verdiskaping i både privat og offentlig sektor.

Siden 2005 har vi hatt stor innsats rettet mot utdanningssektoren. Vi har utvidet skoleuken på barnetrinnet, og hatt stor oppmerksomhet rettet mot tidlig innsats og utvikling av ferdigheter i grunnleggende fag. Vi har mange tiltak rettet mot frafall i videregående skole, og vi har fått en lærerutdanning der utdanningen retter seg mot hvilket trinn og hvilke fag en skal undervise ved og i. Dette er et systematisk og langsiktig arbeid for å sikre at flest mulig gjennomfører utdanning og skaffer seg kompetanse på noe nivå. Men det hjelper ikke med vedtak i Stortinget om ikke næringsliv og skoleeiere har den samme forståelsen av dette, for å sikre våre barn og unge gode voksenliv, samt sikre næringslivet konkurransekraft og det offentlige nødvendig kompetanse.

Rundt omkring i landet gjøres det da også en rekke

konkrete tiltak for nettopp å forbedre samhandlingen mellom næringsliv og skole. I mitt eget fylke har en egen oppvekstkommisjon vært i sving for å peke på hva som er viktig for at vi skal få en god skole tilpasset de utfordringene det framtidige næringsliv og offentlig sektor står overfor. I disse dager settes tiltak ut i livet for å heve kvaliteten i hele det 13-årige skoleløpet, og dette er i fylkeskommunal regi.

Universitets- og høyskolesektoren er også viktige bidragsytere i vekst og utvikling av næringslivet vårt. Det samme er også de statlige og regionale virkemidlene til forskning og utvikling. Vi må stadig fokusere mer på at de utdanningene som legges ikke minst til de regionale høyskolene, er med på å bygge opp under framtidig konkurransekraft. Det gjelder også det forsknings- og utviklingsarbeidet som gjøres der. Når jeg besøker bedrifter som er nyskapende, framtidsrettede og konkurransedyktige, vises det til at det er i samhandling med andre aktører de skaper resultatene. Det er derfor avgjørende at vi legger til rette for nettopp den typen samhandling mellom bedrifter og FoU-miljøene. Da lykkes vi kanskje også i å få opp ressursene avsatt til forskning i norsk næringsliv.

Representanten Gundersen sier i sitt innlegg at antallet ansatte i privat sektor går ned, samtidig som antallet ansatte i offentlig sektor vokser. Det er et utsagn jeg ikke kan gå god for. Siden 2005 har de aller fleste nye jobbene kommet i privat sektor, men vi har hatt en nødvendig vekst i offentlig sektor for å kunne ta imot nye oppgaver innenfor helse, omsorg, barnehage og barnevern – for å nevne noen sektorer. Fungerer ikke disse, vil også det bidra til å svekke vår konkurranseevne. Offentlig sektor er ingen utgiftsbyrde. Den bidrar til verdiskaping i landet vårt.

Offentlig sektor må i likhet med privat sektor hele tiden fornye seg. Innenfor industri og annet næringsliv har vi sett en rivende teknologisk utvikling. Industribedrifter bruker i dag langt færre timer på produksjon av sine produkter enn for få år siden. Dette er helt nødvendig for å være konkurransedyktig i et høykostland. I offentlig sektor har det også skjedd en rivende utvikling i måten en i dag benytter seg av moderne teknologi. Men vi må evne å sette av flere investeringsmidler i offentlig sektor, slik at vi kan bli enda bedre til å bruke de mulighetene de elektroniske løsningene som finnes, gir oss. Det er vanskelig i en hverdag der de løpende driftsoppgavene stadig krever mer økonomiske ressurser. Men skal offentlig sektor bidra til å bygge opp under vår verdiskaping, må den stadig forbedres, forsterkes og fornyes. Investering i ny teknologi er da nødvendig.

Det er en alvorlig økonomisk krise i Europa som lett kan ramme oss. Stødig økonomisk styring er avgjørende for å trygge norske bedrifter og folks arbeidsplasser. Samtidig er det viktig at vi bruker de enestående mulighetene vi har i dette landet, til fortsatt å bygge opp under vår konkurransekraft og velferd ved å utvikle den viktigste ressursen vi har, nemlig menneskene som bor her.

**Christian Tybring-Gjedde (FrP) [14:46:56]:** Jeg vil også benytte anledningen til å takke interpellanten for en viktig interpellasjon.



Svaret fra statsråden var kanskje ikke så overraskende: Det går strålende med Norge, det er en bekymringsløs hverdag. Det er alltid fremover det kan bli vanskeligere, men det er ikke noe vanskelig nå. Ifølge statsråden var det lav ledighet, høy sysselsetting og god produktivitetsvekst, selv om den har gått litt ned, og det var bærekraftig så det holdt, bare vi holdt handlingsregelen.

I gamle dager var det jo slik at konkurranseevne førte til arbeidsplasser, som igjen førte til vekst, som igjen førte til velstand, og som igjen førte til velferd. Fullt så enkel er ikke norsk økonomi lenger. Norge har de største inntektene sine fra råvarer, og det er en annen økonomisk hverdag.

Folk flest har en solid økonomi – det er ingen som bestrider det – og de aller fleste får litt bedre økonomi hvert eneste år, så lenge det eventuelt varer. De gjør det foreløpig – og det kan vare. Men det er ikke på grunn av norsk konkurranseevne – som vi diskuterer akkurat i dag – det er ikke derfor. Det skyldes ikke vår unike kompetanse, det skyldes ikke vår vilje til å jobbe lengre dager. Det er ikke fordi vi har færre fridager, ikke fordi vi har kortere ferier, ikke fordi vi har dårligere permisjonsordninger. Allikevel bevilger vi oss stadig høyere levestandard, samtidig som konkurranseevnen svekkes. Vi gjør det fordi vi har råd til det. Og det er akkurat det som er det store dilemmaet. Når vi har råvareavhengighet, har vi enorme inntekter. Vi får stadig bedre velferdsordninger, samtidig som stadig flere er permanent ute av arbeidslivet.

I dag er det slik at det er ca. 20 pst. av den voksne befolkningen som er ute av arbeidslivet av ulike årsaker. Enten er de det fordi de er syke og har sykepengene – og det er for så vidt greit nok – men det er også på grunn av at de er uføre, eller har andre former for trygdeordninger. Så skryter statsråden av lav ledighet! Ja, selvfølgelig har man lav ledighet hvis man har 20 pst. av befolkningen permanent ute av arbeidslivet – det skulle da bare mangle! Vi kunne ikke hatt det i tillegg. I Sverige har de halvparten så mange ute av arbeidslivet, og de har høyere ledighet, men er ikke i nærheten av å ha like mange ute av arbeidslivet som vi har i Norge. Det er bekymringsfullt.

Hva skal vi drive med i dette landet? Vil tradisjonell eksportindustri forsvinne? Kan vi se for oss at vi ikke har en eksportindustri i det hele tatt? Aftenposten skriver i dag at stadig flere bedrifter merker finansuroen, at etterspørselen innenfor møbler og trelast er dalende. Ja, det er etterspørselsstyrt. Det er ikke noe vi kan bevilge oss til at folk skal kjøpe møbler fra Ekornes! Men vi har en grunnleggende utfordring, nemlig vårt lønns- og kostnadsnivå.

Så skal man ha omstilling. Statsråden var også inne på at omstilling er viktig, vi må gjøre noe annet enn det vi gjorde før. Da nevnte statsråden offentlig sektor. Vi skal ha omstilling fordi man trenger folk innenfor eldreomsorgen. Nei, vi kan ikke leve av å klippe håret på hverandre, men vi kan heller ikke leve av å stille hverandre. Det er mulig vi kan leve av å stille hverandre hvis vi har så store og solide inntekter fra olje- og gassvirksomheten – at vi har så mye penger – at vi kan gjøre det. Men jeg tror ikke det er noen særlig fremtid for en nasjon, hvis det er sånn vi skal drive på. Da får vi en slags kuwaitisering av

økonomien, og det tror jeg ikke det er noen som egentlig ønsker. Så vi har kanskje et luksusproblem ved at vi stadig får flere offentlig ansatte, som vi har behov for å ha, men det er faktisk ikke der vi har verdiskaping. Hvis vi ønsker verdiskaping, må vi få vekst i privat virksomhet.

Så har vi et helt unikt utgangspunkt. Vi har en søkkrik stat. Og så har vi bedrifter uten finansielle muskler. Så utfordringen er: Hvordan får vi den søkkrike staten til å få noen av disse pengene over til private bedrifter, slik at de kan ansette flere folk? Det er det som er den grunnleggende utfordringen. Men hva gjorde vi da vi fikk alle disse pengene? Det første vi tenkte på, var å sikre pensjoner til dem som lever, og for fremtiden. For en tid tilbake sa statsråden at vi trengte 5 000 mrd. kr for å sikre pensjoner i fremtiden – avkastningen kunne finansiere pensjoner for all fremtid. Er det en offensiv måte å tenke på? Har andre land sikret sine pensjoner for evig fremtid – på bok? Nei, Norge er alene i verden om det. Hadde det kanskje vært mer offensivt å tenke på hva vi skal leve av – det denne debatten dreier seg om? Kan noen av disse pengene føres inn i private virksomheter, slik at vi kan klare å være konkurransedyktig i fremtiden? Det må jo være målet med de pengene vi har – å få overført noe fra en søkkrik stat til det private næringsliv. Da må man få lønnskostnadene ned. Og hvordan får man lønnskostnadene ned? Man får lønnskostnadene ned ved skattelette. Da tar man noen penger fra den søkkrike staten og gir til vanlige folk. Lønnskravene blir da litt lavere. Konkurranseevnen øker, du får solgt dine varer, og du kan ansette flere folk. Det er en måte å gjøre det på. Så fjerner man formuesskatten for både private bedrifter og totalt sett, slik at det blir lønnsomt å investere i Norge.

**Svein Flåtten (H) [14:52:24]:** Interpellanten skal ha ros for å ta opp en svært viktig problemstilling. Det har han også fått behørig ros for av flere her.

Jeg oppfatter at han og statsråden langt på vei er enig i problembeskrivelsen. Men der slutter også på mange vis enigheten. Finansministerens svar går veldig mye langs de linjene vi kjenner, nemlig at i Norge er statsfinansene i orden; vi har ansvarlige budsjetter som bidrar til en rente som er tilpasset omverdenen, slik at valutaen heller ikke får de altfor store problemene. Men ikke noe av dette kan vi påvirke selv.

Men så sier også statsråden, og det har han gjort nå en tid, at vi er avhengige av verden rundt oss. Han bruker ordet «ydmyk» med hensyn til det som skjer. Spørsmålet mitt er ofte hvor dypt det stikker. Veldig ofte brukes uttrykket at budsjettene er godt tilpasset den aktuelle situasjonen. Ja, det er de.

Men det spørsmålet som Gunnar Gundersen stiller, er om den politikken vi fører, er tilpasset morgendagens næringsliv, for det er nemlig morgendagens næringsliv, morgendagens inntjening, verdiskaping og grunnlag for velferdssamfunnet, som denne interpellasjonen dreier seg om.

Representanten Gundersen stiller opp noen problemstillinger som han ikke får svar på. Finansministeren bruker lang tid rundt dette med økte kostnader, det er jo lønns-

oppgjøret, det kan vi ikke gjøre så veldig mye med, selv om det selvfølgelig finnes innsatsmidler også der. Men den lavere produktiviteten er et stort problem i sammenheng med de økte kostnadene.

Når vi snakker om utviklingen av arbeidsplasser i offentlig kontra privat sektor, hører jeg også representanten Kristoffersen si noe om at hun ikke egentlig trodde at dette kunne være riktig. Men Finansdepartementet tror at det er riktig, og de forteller at det er riktig. Jeg tror at de rød-grønne må endre sine manus med tanke på at det har vært en kolossal utvikling av arbeidsplasser. Det er riktig, samlet sett fra 2005. Men hvis vi skal snakke om morgendagens næringsliv, må vi se hva som har skjedd i de siste to–tre årene. Det er jo den utviklingen som vi må ta inn over oss. Da synes jeg ikke at finansministeren besvarer dette godt.

Jeg tror produktiviteten er viktig, ikke minst i offentlig sektor. Hvis man kan bli mer effektiv, mer rasjonell, i offentlig sektor, vil jo budsjettene gi rom for prioriteringer som kan gå inn mot å stimulere de private arbeidsplassene, i form av bedre betingelser for næringslivet. Det er akkurat den samme virkningen som man ville få hvis merbruken av oljepenger hadde vært på den måten som man opprinnelig hadde tenkt, at man altså bruker en tredjedel på forskning og utvikling, en tredjedel på investeringer i infrastruktur og en tredjedel på vekstfremmende skattelettelser. Alt dette ville bidratt til at morgendagens næringsliv hadde fått bedre betingelser. Det ville lettet investeringene.

Representanten Gundersen snakket lite om skatt. Jeg skal heller ikke bruke mye tid på det, men det er jo ingen tvil om at f.eks. formuesskatten er svært tyngende for norsk næringsliv. Akkurat i øyeblikket er den ekstra tyngende, fordi vi befinner oss i en svak konjunktur – ordrenedgang, svakere resultater, bekymring hos bedriftseierne – men formuesskatten er akkurat på det samme nivået.

I tillegg vil jeg ta opp en spesiell sak, som ikke har vært omtalt. Den er viktig for næringslivet. Det er implementeringen av regelverk fra EU gjennom EØS i Norge. Det går utrolig sent, og grunnen er selvfølgelig at det er uenighet i regjeringen mange ganger, men ikke alltid. Ofte er det stor enighet i Norge om dette. Allikevel er det en stor tregheit i systemet. Jeg tror at hvis dette hadde gått raskere, ville det også vært veldig nyttig for norsk næringsliv.

**Alf Egil Holmelid (SV) [14:57:43]:** Det er eit utruleg viktig tema som representanten Gundersen tek opp her. Eg må seie at det er ei lise å høyre ein representant frå Høgre snakke om næringspolitikk utan å ha hovudfokus på skatt. Men det kan jo rett og slett kome av at også Høgre les Aftenposten av og til, for der er det grundig dokumentert at dersom vi ser på skattar og trygdeavgifter samla, ligg Noreg veldig lågt. Ein finn knapt noko land i Europa som har eit lågare skattenivå enn Noreg. Slik sett ser eg fram til at vi får ein diskusjon om næringspolitikk, utan at folk trur at skattepolitikk og næringspolitikk er to sider av same sak.

Så vil eg rose representanten Gundersen for at han set fingeren på eit veldig viktig tema i norsk næringspolitikk;

at vi har ein økonomi som er veldig sterkt dominert av oljeaktivitet. Eg ser det spesielt i den regionen som eg kjem frå. Vi har ein del aktørar som er inne i leverandørindustrien når det gjeld oljeaktiviteten, som er inne i ein skikkeleg oppkonjunktur. Dei har eit ekstremt stort behov for kompetent arbeidskraft på ulike nivå i organisasjonen. Dei må dei få tak i. Og det er ikkje tvil om at det pressar prisnivået på ein slik måte at resten av næringslivet i regionen – og for så vidt i landet – blir sterkt pressa. Eg har sagt det så sterkt at det presset som den veldig store oljeaktiviteten i norsk økonomi no utgjør, faktisk kan føre til at vi kjem i ein situasjon der vi har eit avindustrialisert Noreg når oljealderen er over. Dersom vi ikkje klarer å ta noko av den teknologiske kompetansen som i dag er i leverandørindustrien med omsyn til oljesektoren, over i annan aktivitet før det er for seint, altså før oljealderen er over, har vi eit problem med teknologibasert næringsutvikling i Noreg. Hovudsvaret på det er – det gjeld kunnskapsministeren, eller riktigast, næringsministeren – at det er kunnskap på alle nivå i organisasjonen som gjer at vi skal klare å ha ein kunnskap som er så generell at når oljealderen begynner å dabbe av, kan den kunnskapen brukast på andre ting.

Ei av dei store utfordringane i dag er at når vi snakkar om kompetansearbeidsplassar, så tenkjer folk på forskning og folk med tre doktorgradar. Kompetansearbeidsplassar er like mykje for folk med fagkunnskap, så det å få oppgradert statusen til fagutdanninga i Noreg er noko av det viktigaste vi kan gjere for å byggje eit land som klarer å ta teknologien over frå dagens næring til nye næringar.

Det andre vi må jobbe med, er å lage cluster mellom forskingsinstitusjonar og akademiske institusjonar og næringsliv. Det betyr at ein får nedfelt kompetansen i større miljø enn akkurat dei som er innafor ein bestemt sektor i ei bestemt næring, slik at omstillingsevna blir større. Eg har jobba mykje med å få til clusteret mellom universitet, høgskular og næringsliv. Derfor er eg litt overraska over at Høgre i sitt førre budsjett kutta midlar nettopp til denne typen samarbeid mellom akademiske institusjonar og næringsliv. Eg håper eg har sagt det så mange gonger her i salen at dei ikkje tek dei kutta i årets budsjett. Eg er spent på å sjå det, for eg har ikkje fått lese det enno.

Så er viktigheita av innovasjon i offentlig sektor blitt etterlyst. Noko av det viktigaste vi kan gjere i forhold til næringsutvikling, er å ha innovasjon i offentlig sektor, slik at det blir lagt til rette for gode omgjevnader for næringslivet å utvikle seg i.

Vi har også fått dokumentert i Aftenposten – som sikkert også Høgre har fått med seg – at Noreg ligg heilt på topp når det gjeld å ha eit behageleg næringsklima. Definisjonen på eit behageleg næringsklima i artikkelen i Aftenposten går nettopp på ein effektiv offentlig sektor, som gjer at ein treng å bruke mindre tid på skatteinnkrevinga enn i andre land osv. I Noreg har vi allereie fått til god innovasjon i offentlig sektor, nettopp for å gjere livet lettare for næringslivet. Det er ei form for offentlig innovasjon som det er veldig viktig å fortsetje med.

Så har eg berre lyst til å avslutte med å seie at det også er offentlig sektor som legg til rette for at vi har stort arbeidskraftstilfang i Noreg, bl.a. ved at vi har fått full bar-

nehagedekning. Eg har sikkert referert før til ein av dei kvinnelege gründerane som blei utfordra på kva som var den viktigaste årsaka til at ho hadde blitt gründer. Svaret var: Eg hadde barnehage til mine barn, så eg kunne vere gründer.

**Per Olaf Lundteigen (Sp) [15:02:55]:** Jeg vil også takke interpellanten for å ta opp et svært viktig tema. Konkurranseskraften er vår største utfordring, og vi er nå i en situasjon hvor den politiske moten, som tidligere, og også i Norge i dag, er preget av eiendomsutvikling og finansplasseringer, må avløses. Den politiske moten må avløses av et solid produksjonslivsperspektiv – altså at det er realøkonomien som skal stå i sentrum, og hvor finanssektoren er stillaset rundt realøkonomien, ikke sjølve byggverket.

Jeg skal ikke gå inn på forskning og utdanning, for det er helt grunnleggende og viktige områder, og som representanter fra regjeringspartiene tidligere har vært godt inne på.

Jeg vil ha fokus på to områder. Det er på kommunikasjon og på et sterkere og mer allsidig privat produksjonsliv med mer verdifulle produkter.

På kommunikasjonsområdet er det helt opplagt at det må investeres langt mer – ikke bare i havn, i bane og i vei, men sjølsagt også i datakommunikasjon ved at vi får en tilbudsstyrt kommunikasjonsutbygging – slik at det er tilbudet om det til hvert enkelt hjem som er styrende, ikke etterspørselen fra det enkelte hjem. Det vil måtte bety betydelige organisatoriske endringer. Tilsvarende på mobildekningen: Nodnettmastene må med fordel kunne utnyttes, slik at de private selskapene som er aktører på det området, kan dra nytt av den infrastrukturen.

Når det så gjelder det private næringsliv, er den store utfordringen at vi i dag har en så stor investering i olje- og gassektoren at det nærmest er en sovepute for resten av samfunnet. Jeg slutter meg fullt og helt til det. Det gjør at vi ikke får fokus på det som er Fastlands-Norges store framtid, nemlig å lage lange verdikjeder av våre enorme fornybare naturressurser – foredle våre naturressurser i lange verdikjeder med verdifulle produkter.

En av de sektorene som nå er, og kommer til å bli, enda hardere og raskere rammet i tida framover, er treforedlingssektoren vår. Vi er nødt til å ha en grunnleggende omstilling av treforedlingssektoren fra tidligere satsing på avisapir til mer høyverdige papirprodukter og biokjemi – mer høyverdige papirprodukter og biokjemi! Her er det enestående muligheter. Her er det da viktig at statsmakten gir klare signaler om at det skal satses. Der som det signalet gis, kan de private og de offentlige aktørene bygge opp den nødvendige kapasitet på det området, slik at det kan bli billigere enn ellers, fordi forutsigbarhet gir mulighet til å bygge opp en kapasitet på alle områder innenfor sektoren.

Treforedlingsnæringa har et satsingsbehov som er enormt. Det er en sektor som i dag har fire hovedeiere i Norge. Alle de fire eierne står overfor enorme utfordringer, og de har sjøl ikke økonomisk evne til å gjøre dette. Det må et samspill til mellom offentlig og privat sektor, og Stortingets oppgave må være å lage rammebetingelse-

ne. Stortinget har gått inn på virkemidler som investeringsstøtte til miljøteknologi for å realisere mulighetene for å kunne kommersialisere ny teknologi. Borregaard er et lyssende eksempel i så henseende. Det må en sterkere satsing til på dette området, slik at staten er en tilrettelegger for de bedrifter som her ønsker å komme inn i den nye tid. Tilsvarende kan ikke staten stille seg fremmed for også å være med på eiersida, og regjeringa må nødvendigvis være villig til å delta på eiersida innen treforedling – på samme måte som en er eksempelvis i Kongsbergindustrien eller i annen høyteknologisk verkstedindustri. Her er vi nødt til å være pragmatiske.

Disse virkemidlene må diskuteres. Analysen til representanten Gundersen var god, men den manglet tiltak. Det var veldig mye knyttet til lønnsnivå. Det betyr i hvert fall at lederlønningene må holdes nede, og at de bedrifter som gir høye lønninger, ikke urimelig kan pålegges en ekstra arbeidsgiveravgift, for dermed blir det mer kostbart å trekke lønnsnivået i Norge ytterligere opp. Da blir bedriften mer beskjeden med hensyn til å gå en slik vei – som er helt feilaktig i forhold til den tid vi nå kommer inn i.

**Borghild Tenden (V) [15:08:15]:** Det er en omfattende og viktig problemstilling interpellanten trekker opp: Hvordan skal vi sikre fremtidens velferd, hvordan skal vi frigjøre oss noe mer fra oljeøkonomien – og ikke minst – hvordan skal vi snu eller demme opp for den utvikling at vårt kostnadsnivå stiger og produktivitetsveksten svekkes?

Jeg tror at vi alle har et brennende ønske om å sikre et bærekraftig norsk velferdssystem også i fremtiden. Jeg tror alle ønsker at norske bedrifter skal lykkes i en stadig hardere internasjonal konkurranse, men faktum er at stadig flere nye land melder seg på der hvor vi til dels har vært enerådende eller hatt store internasjonale markedsandeler.

Skal vi lykkes i fremtiden, må vi gjøre ting annerledes. Vi må ikke minst møte utfordringene med en politikk for fremtiden og ikke for fortiden. Regjeringens og regjeringspartienes tilnærming er dessverre i litt for stor grad preget av det siste. Den politikk som føres – og som ikke minst vises igjen i de siste statsbudsjettene – medfører ingen nye signaler om en ny kurs eller noen politiske prioriteringer som viser en tydelig retning inn i fremtiden. Slik Venstre ser det, går det i feil retning når det gjelder avgjørende viktige områder, som satsing på kunnskap, miljø og verdiskaping.

Jeg vil peke på noen viktige områder:

1. Vi må satse målrettet på forskning og høyere utdanning. Flere har vært inne på det i dag. For Venstre er det å satse på forskning og høyere utdanning den viktigste investering vi kan gjøre for å møte nettopp fremtiden. Regjeringens svar er nedgang både i studieplasser og i satsing på forskning. Følgene blir at den samlede forskningsinnsatsen som andel av BNP går ned neste år, til tross for det jeg hører finansministeren si her i dag.
2. Vi må bruke skattesystemet mer målrettet. For meg og Venstre er det en gåte at ikke regjeringen bruker skattesystemet mye mer aktivt til å stimulere til ny-

skaping og miljøvennlig omstilling, og jeg vil gjerne utfordre finansministeren på nettopp dette. Her har man store muligheter som ikke benyttes. Jeg vil gjerne peke på Venstres alternative budsjett som ble lagt fram på fredag, hvor vi foretar et markant og betydelig skatteskifte, og hvor skattesystemet brukes aktivt for å møte morgendagens utfordringer.

3. Vi må gjøre omfattende og tydelige grep når det gjelder fornying og omstilling både av offentlig sektor, av virkemiddelapparat og av norsk næringsliv. Regjeringen og Finansdepartementets tilnærming til klimameldingen er illustrerende: Vi omstiller oss ikke i mer miljøvennlig retning, men kjøper oss fri ute. Det er mulig at det er billigere på kort sikt, men i det lange løp er det feil strategi – spesielt i det perspektivet vi i dag diskuterer.

I spørretimen i går utfordret jeg næringsministeren på hva han ville gjøre for å sikre dynamisk vekst, sikre at vi legger forholdene til rette for vekstselskaper og bedrifter med potensial for vekst. Siden 2008 har det ikke bare vært en nedgang i sysselsettingen i privat sektor, slik interpellanten peker på. Antallet gasellebedrifter og vekstbedrifter er halvert i samme tidsrom.

Næringsministerens svar var at regjeringen har gitt mer penger til Investinor. Det er etter mitt og Venstres syn en feilslått politisk strategi. Investinor har på langt nær investert den kapitalen de har til rådighet i dag, og har en svært snever og byråkratisk måte å bruke investeringskapitalen på.

Venstre er kjent med at SIVA har bedt regjeringen om en ny og forsterket inkubasjonssatsing fra 2012, spesielt fordi dagens FoU-inkubatorprogram går ut 31. desember i år. Regjeringens svar er nei. Dette er nok et eksempel på manglende vilje til å satse på nettopp samspill mellom forskning, næringsliv og utdanningsinstitusjoner. For Venstre er det åpenbart at mer inkubasjon vil gi flere vekstbedrifter i Norge. Selskaper som Opera Software, ProBio og Point Carbon er eksempler på selskaper som nettopp springer ut av denne typen satsing.

I stedet for å satse ensidig på Investinor har Venstre i sitt alternative budsjett en omfattende satsing på et bredt spekter av virkemidler for å sikre nyskaping og for å ha flere ben å stå på, bl.a. en videreføring og styrking av SIVAs inkubasjonsprogram.

Det vil være å møte fremtiden på en langt mer offensiv måte, slik Venstre ser det.

**Gunvor Eldegard (A) [15:13:27]:** Det beste målet for god konkurransekraft er om ein har konkurransedyktige bedrifter og lønsame arbeidsplassar. Me har faktisk over 250 000 fleire arbeidsplassar no enn då fleirtalsregjeringa overtok i 2005. To tredelar av desse har kome i privat sektor, trass i ei verdsomspennande finanskrisa. Me har Europas lågaste arbeidsløyse og høgaste sysselsetjing.

Fordelinga av jobbar mellom offentlig og privat sektor er den same som ho var i 2005 – med sju av ti som jobbar i privat sektor – sjølv etter finanskrisa. Så det er faktisk feil når Høgre seier at veksten i jobbar berre kjem av auke i offentlig sektor. Me veit at nedgangen i dei konjunktur-

utsette næringane faktisk snudde i 2010, og trenden har vore oppovergåande sidan det.

Fram til andre kvartal i år har privat sektor auka sysselsetjinga med 15 000 personar. Særleg bygg og anlegg er på veg opp, men industrien har òg vist ein moderat vekst det siste året. Tal for tredje kvartal i år tilseier ytterlegare vekst i desse næringane. Dette er veldig bra, og me er i ein utruleg heldig situasjon i forhold til land rundt oss. Det syner òg at orden i eigen økonomi er det beste forsvar mot kriser som kjem utanfrå, og at me i tøffe tider treng trygg økonomisk styring, ikkje kreative løysingar som set norsk konkurransekraft i fare.

I den uroa som me ser rundt oss, er det utruleg viktig at me har ein budsjettpolitikk der me følgjer handlingsregelen, sånn at me ikkje får press på kronekursen og renta. I tillegg er det viktig at våre lønningar ikkje stig for mykje i forhold til våre naboland. Me er avhengige av å selja våre varer og tenester til utlandet – 80 pst. av vår eksport går til Europa. Derfor er det inntektspolitiske samarbeidet og frontfagsmodellen spesielt viktig.

Auka globalisering, sterkare internasjonal konkurranse og lågare transportkostnader har medført at stadig større delar av norsk næringsliv vert utsette for konkurranse frå utlandet. For å imøtekoma desse utfordringane er satsing på innovasjon og nyskaping noko av det viktigaste me kan gjera, sånn at me kan laga framtidens arbeidsplassar. Da må me satsa der me er gode, og der Noreg har spesielle fortrinn. Derfor satsar me på energi og miljø, marin og maritim sektor og på reiseliv.

Noreg scorar høgt på Verdsbanken sine kåringer over kvar det er best både å starta, eiga og driva bedrifter – faktisk har me gått opp frå åttande til sjette plass – samstundes med at Noreg er på topp som verdas beste land å bu i. Det gjer oss unike, og det er òg eit godt utgangspunkt for innovasjon.

Budsjettet som me skal diskutera neste torsdag, underbyggjer satsing på innovasjon og nyskaping. Eg vil nemna Investinor, som er tilført ny kapital på 1,5 mrd. kr, satsing på entreprenørskap, satsing på brukarstyrt innovasjon og klima – grøne innovasjonar er jo noko av det viktigaste ein kan gjera for framtida, ikkje sant? 167 mill. kr er foreslått for 2012.

I tillegg er det viktig at me er med i internasjonal forskning, m.a. i Europa sine program. Noreg deltek no i EUs sjuande rammeprogram for forskning og teknologiutvikling og EUs rammeprogram for konkurranseevne og innovasjon. Det er òg veldig viktig for oss at me kan delta i og påverka arbeidet med EUs rammeprogram, som heiter Horisont 2020.

Forenklingar for næringslivet er òg viktig. Det har me diskutert mange gonger i denne salen, og det var veldig bra at me tidlegare i år vedtok å fjerna revisjonsplikta for små selskap. No skal me gjera nye historiske kutt, og me har sett oss eit mål om at me innan 2015 skal kutta næringslivets administrative byrder med 10 mrd. kr.

Eit anna viktig konkurransefortrinn som me har her i Noreg, er at så mange kvinner deltek i arbeidslivet. Det har me fått til gjennom systematisk arbeid for likestilling. Me er heldig stilte her i Noreg, men det kan òg verta ut-

fordringer framover. Derfor må me alltid jobba for å verta betre.

**Ingrid Heggø (A) [15:18:27]:** Eg deler synet til dei som seier at målet for god konkurransekraft er om ein har konkurransedyktige bedrifter og lønsame arbeidsplassar – og det har vi. Sjølv om det nok irriterer enkelte her i salen, vil eg gjenta det som mange har sagt før, at det er faktisk skapt flest nye arbeidsplassar i privat sektor. I overkant av 160 000 er komne i privat sektor, og i overkant av 80 000 er komne i offentlig sektor. Høgre bør i alle fall vera litt roa over at vekstraten i privat sektor er mykje høgare enn i offentlig sektor.

Så har det vore ei finanskrisa, og dei bedriftene som merka denne først og hardest, var sjølvsagt innan eksportretta industri. Det er vel eit faktum som òg Høgre er samd i. Det er sjølve kjernen når det gjeld verknaden av tilbakeslaget i internasjonal økonomi. I tillegg er det utvilsamt eit poeng, som fleire har sagt her, at fordelinga av jobbar mellom offentlig og privat sektor er den same i dag som ho var i 2007, nemleg at ca. sju av ti jobbar i privat sektor – sjølv etter finanskrisa.

Nedgangen i konjunkturutsette næringar snudde i 2010, og heldigvis har trenden vore aukande sidan. Alt dette understrekar at denne regjeringa har styrt Noreg godt og trygt gjennom finanskrisa, og tiltaka som er komne, er komne i rett tid.

Så vil eg seia meg einig med representanten Holmelid i at vi faktisk har to av dei viktigaste ministrane for næringslivet si framtid i salen i dag. Utdanning, nok kompetanse og orden i økonomien er alfa og omega for bedriftene våre i framtida. Men eg vil òg ha med næringsministeren i denne kabalen når vi snakkar om dei aller viktigaste for bedriftene våre.

Indeksar og kåringar bestemmer ikkje eit lands framtidige vekst. Dei fortel korleis det er og har vore – ikkje korleis framtida vil verta. Det er likevel heilt klart at Noreg gjer det utruleg bra på slike kåringar. Vi kom t.d. på sjette plass på Verdsbanken si kåring over kor det er best å driva business. Samtidig er vi på topp når vi måler eit lands samla velstand og lykke, og FN kårar oss til verdas beste land å bu i år etter år.

Alt dette viser at vi klarer å både skapa verdier og fordela dei på ein god måte, og det skal vi fortsetja med, fordi det gjev oss trygge menneske som vågar å satsa, og som er avgjerande for Noregs framtidige vekst og konkurransekraft. Vi konkurrerer ikkje på lågast mogleg skatte- og avgiftsnivå eller på låge lønningar.

For å skapa vekst er det òg viktig å fjerna unødvendige hindringar for næringslivet. Sjølv om det er bra å driva business i Noreg i dag, må vi fortsetja å forenkla kvardagen til bedriftene våre. Det vart nemnt her at først tok vi vekk revisjonsplikta. Det var både viktig og riktig. Vi har òg letta det å starta eit aksjeselskap, og ein får frigjort kapital når ein startar aksjeselskap. Det meiner eg òg var viktig og riktig, og vi har òg endra reglane. Det har vorte lettare med Altinn, og vi har kome med Altinn 2, som gjer det enklare for bedriftene våre. Men vi er langt frå i mål. Vi har sett oss eit mål om 10 mrd. kr, og det er noko strekkja

seg etter. Eg håper verkeleg vi skal koma i mål, for det er viktig for denne regjeringa at bedriftene skal bruka minst mogleg tid på administrative oppgåver som er pålagde gjennom lov og forskrifter, og mest mogleg tid til å driva og utvikla verksemda si. Dette styrkjer konkurranseevna.

Ein annan ting som styrkjer konkurranseevna, er at Noreg har høg evne til omstilling. Det er veldig viktig. Vedvarande solid vekst og låg arbeidsløyse finn vi gjerne nettopp i land eller regionar som kan visa til høg omstillingstakt og god evne til å ta i bruk ny teknologi og nye måtar å organisera produksjon.

Innovasjon i alle ledd er og vert viktig. Det skal sjølvsagt gjelda for både offentlig og privat sektor.

Så deler eg òg representanten Gundersens syn på at vi må sjå nøye på korleis vi skal bruka forskingsmidlane våre i framtida.

Det er nemnt av fleire at lønnskostnadene kan vera ei utfordring. Ja, respekt for at frontfaga set den øvre grensa, er og vert veldig viktig framover, og måtehald når det gjeld leiarlønningar likeins.

**Jørund Rytman (FrP) [15:23:41]:** Jeg må innrømme at jeg egentlig ikke hadde tenkt å ta ordet i denne debatten, men etter å ha hørt på forskjellige talere savner jeg med noen få unntak at man sammenligner Norge med andre land i verden. Noe som er vanlig, hvis vi skal inn i en konkurranse, er at vi må se på konkurrentene, og hva vi kan gjøre for å bli bedre.

Heldigvis var det noen som viste til Verdensbankens årlig kåring «Doing Business», som bl.a. ser på konkurransekraft. Blant landene i verden kommer Norge på sjetteplass. Man slår seg på brystet og synes det er veldig bra. Men hvorfor ikke se på hva vi kan gjøre for å bli nr. 1? Vi er sannsynligvis det landet i verden med de beste forutsetninger for å bli nr. 1 i og med de finansielle musklene Norge har.

Finanskomiteen hadde i forrige uke – var det vel – møte med Verdensbanken. Hvis man går litt dypere inn i listene til Verdensbanken, ser man at det ikke er så veldig bra på alle områder, noe som bl.a. beskriver hvorfor vi ikke er på femte plass, hvorfor vi ikke er på fjerde plass osv. Som man ser – og som jeg regner med at flere vet – er disse delt inn i flere kapitler. Det viser bl.a. at vi er på 60. plass på Verdensbankens liste, fordi vi har veldig rigide regler når det gjelder plan- og bygningsloven, at det er lang behandlingstid osv. Der er vi blant de dårligste, i hvert fall blant land vi bør sammenligne oss med.

Videre er vi på 41. plass når det gjelder «Starting a Business», og 48. plass på «Getting Credit». Man burde kanskje se på de momentene som faktisk gjør at vi ikke er på første, andre eller tredje plass. Nå skal finanskomiteen forhåpentligvis til Singapore i mars, som faktisk er nr. 1 i verden. Kanskje kan vi notere oss hva de gjør så bra. Men jeg håper at finansministeren og Finansdepartementet ser nærmere på dette og kanskje forteller litt om hvordan man skal nå målet om å bli best i verden – hvis regjeringspartiene ønsker det, da. Man får noen ganger inntrykk av at det ikke er så viktig. Det er det ene.

Det andre er at det er flere rangeringer som viser hvor

Norge står i forhold til andre land. Vi har jo The Heritage Foundation i USA, som i samarbeid med The Wall Street Journal har en årlig indeks som går på økonomisk frihet. Her når ikke Norge lenger opp enn til 30. plass. Hva har man tenkt å gjøre med det? Ønsker man ikke å være nr. 1 eller blant de ti beste når det gjelder økonomisk frihet? Det kunne vært interessant å vite. Her er jo sammenlignbare land som Danmark på åttende plass, Canada på sjette plass og selvfølgelig Hong Kong og Singapore på henholdsvis første og andre plass. Hva ønsker regjeringen å gjøre med det?

Så har vi World Economic Forum, som også har målinger av global konkurransekraft. Her innehar Norge en 16. plass, mens våre naboland er mye bedre. Sverige er på tredje plass, Finland på fjerde plass og Danmark på åttende plass.

Fremskrittspartiets løsninger for hvordan man skal klatre oppover på listene er selvfølgelig våre skatte- og avgiftslettelser, forenklingstiltak og satsing på forskning og skole. Men det kunne være interessant å høre hva regjeringen ønsker å gjøre for å klatre oppover på listene – hvis man ønsker det, da.

Videre hadde Aftenposten i forrige uke – var det vel – en oversikt som viste at Norge er dårligst når det gjelder handel med u-land. Det er jo en annen debatt, men vi burde kanskje ikke slå oss på brystet over at vi er dårligst til å handle med de fattigste landene i verden. Videre er det andre rangeringer som gjelder frafall i den videregående skolen, der vi gjør det veldig dårlig. Vi er på 26. plass av 33 land i Europa.

Det er også en skattekonkurranse i verden og i Europa. For to år siden kunne vi jo si at det ikke bare var private bedrifter som flagget utenlands for å spare skatt. Statkraft flyttet til Brussel for å spare skatt. Det må jo være litt pinlig at en statlig bedrift gjør det. Det kunne vært interessant å høre hva man ønsker å gjøre for å forhindre utflagging av bedrifter, slik at vi blir nr. 1 i verden på dette.

**Gunnar Gundersen (H) [15:28:56]:** Jeg vil takke for debatten. Jeg synes den har vært interessant. Det var et forsøk på å prøve å heve blikket litt og se hvordan vi skal utvikle landet framover. Til dem som var bekymret over at jeg ikke har snakket noe særlig om skatt, regner jeg med å bruke mye av innlegget neste uke til å snakke om det. Det betyr jo ikke at skatt ikke er viktig, særlig formuesskatten. Men jeg tror at vi er ganske enige her i salen om at en av styrkene i Norge faktisk er at vi har et godt skattesystem som ikke skaper altfor mange skjevheter. Så kan vi alltid diskutere nivået litt. Det er en av de tingene vi har diskutert.

Jeg synes vi har vært inne på mange gode momenter. En var inne på utenforskapet, og det å utvikle menneskene i landet er selvfølgelig vår kapital nr. 1. Det er jo ikke tilfeldig at det etterpå kommer to interpellasjoner som er knyttet til samme utfordring. Det er fordi Høyre setter utdanning veldig mye i fokus. Så her er det mye vi kan være enige om.

Jeg noterte meg at Lundteigen sa at analysen var god, men tiltakene mangler. Det er jo fordi vi rett og slett ikke

sitter i posisjon, men jeg har forsøkt å antyde noen tiltak. Vi mener at vi burde ha holdt oss mer til handlingsregelen enn det vi har klart å gjøre. Altså: Vi har ikke klart å prioritere ressurser inn i de tingene som teller.

Det som imidlertid har forundret meg litt i debatten, er at vi nok en gang gled litt inn i det å slå hverandre i hjel med tall, og vi bruker litt forskjellig tidsrom på å illustrere at vi faktisk har rett. Det som var mitt underliggende hovedfokus i interpellasjonen, var det misforhold vi har sett siden 2005–2006 i utvikling av lønnskostnader og produktivitsveksten. Det mener jeg er en meget stor utfordring – og dette kommer ikke momentant. Det vil ta tid. Men det er et misforhold som vi faktisk er nødt til å ta veldig på alvor dersom vi ikke skal miste veldig mange arbeidsplasser og bedrifter over tid. Jeg vil minne om at i perioden 2000–2005 økte altså produktiviteten i Norge med 25 pst., og vi lå høyere enn våre handelspartnere. I perioden 2006–2010 var produktivitsveksten nesten null, og vi ligger under våre handelspartnere. Det er den fundamentale utfordringen som jeg har ønsket å sette i fokus, og det har jeg egentlig ikke fått noe svar på.

Jeg er for øvrig veldig enig med finansministeren i at den beste måten å møte framtiden på er å sikre at vi har et variert og mangfoldig næringsliv. Alle mulige framtids-scenarioer kan man leke seg med, men det er faktisk et sunt og mangfoldig næringsliv som bygger framtiden.

**Statsråd Sigbjørn Johnsen [15:32:06]:** Jeg vil også takke for diskusjonen. Det er viktig – og det har jeg sagt før – at vi bruker litt tid på å diskutere de store linjer.

Nei, vi trenger ikke bruke mye tid på tall. Jeg tror vi fort kan bli enige om at hadde vi klart oss gjennom finanskrisen i 2008 uten nedgang i sysselsetting i privat sektor, hadde vi gjort det enda mye bedre enn det vi gjorde. Men det som er poenget, er at den netto nedgangen i sysselsettingen som vi så fra 2008 og fram til første kvartal 2010, på om lag 46 000, i all hovedsak nå er hentet inn igjen i perioden etterpå.

Så tror jeg det er viktig for debattens skyld å vise til at den veksten vi har hatt i sysselsetting i offentlig sektor, er knyttet opp mot to store sektorer som det er bred politisk enighet om at det skal satses på, det ene er barnehager og det andre er helse og omsorg.

Jeg har lyst til å peke på to ting. Oljen gir oss muligheter. Den gir oss store inntekter, den gir oss sterk handlefrihet i statsfinansene, men den har også gitt oss noe i tillegg, som ofte kommer litt i bakgrunn i diskusjonen. Denne sektoren har bidratt til en enorm teknologisk utvikling i norsk industri som ikke bare kommer oljevirk-somheten til gode, men som kommer hele norsk industri til gode. Vi er altså i fremste verdensklasse på en rekke områder. Så det er viktig at vi bruker den drivkraften som ligger i den teknologiske utviklingen i oljesektoren, over på andre sektorer i økonomien. Derfor er forholdet mellom oljevirk-somhet og oljerelatert virksomhet og resten av konkurranseutsatt sektor så viktig av mange grunner.

Så må vi forberede oss hjemme på det vi kan møte ute. Da er det viktig at vi bygger på det som er sterke sider i norsk økonomi og i norske bedrifter, at vi passer på det

som går bra, og at vi bruker det som et springbrett for å bli bedre på en lang rekke områder. Jeg tror det blir vanskelig å konkurrere med Singapore og Hongkong, det er litt mer komplisert å drifte Norge geografisk og på andre måter, men det er klart at vi skal bruke internasjonale sammenligninger til å strekke oss etter noe som er bedre på en rekke områder. Det er en viktig øvelse.

Så skal vi passe på, som jeg sa, det som går bra. Vi skal vedlikeholde det som går bra. Jeg avrunder med å vise til tidligere statsminister Jan P. Syse, som ofte sa i debatter i Stortinget at det er ikke nødvendig å reparere det som er i orden. Det er viktig å ha det med seg også, men en skal bygge på det som er i orden for å gå videre og ta tak i det som ikke fungerer.

**Presidenten:** Dermed er sak nr. 7 avsluttet.

Sak nr. 8 [15:35:05]

*Interpellasjon fra representanten Henning Warloe til forsknings- og høyere utdanningsministeren:*

*«Norge har en høyt utdannet befolkning og et høyt kostnadsnivå. Det er derfor bred enighet om at dersom norske bedrifter skal kunne være konkurransedyktige, må dette skje gjennom høy kvalitet på produkter og tjenester og en sterk satsing på forskning, innovasjon og produktutvikling. Det er derfor bekymringsfullt når Norge scorer under gjennomsnittet på European Innovation Scoreboard, og Norge ligger lavest i Norden når det gjelder FoU-utgifter målt i prosent av BNP, både totalt sett og særlig i næringslivet. Undersøkelser viser at norske universiteter har mindre forskningssamarbeid med næringslivet enn i mange andre land, og at vi lykkes dårligere med kommersialisering av forskningsresultater enn mange av våre konkurrenter.*

*Hvordan ser statsråden på denne situasjonen, og hva vil hun gjøre for å styrke forskningssamarbeidet mellom academia og bedriftene og for å bidra til økt forskningsinnsats i næringslivet?»*

**Henning Warloe (H) [15:36:18]:** De siste årene har det både internasjonalt og i Norge vært et økende fokus på hvordan forskningen kommer til nytte i samfunnet. Selv om enkelte innenfor academia har vært skeptiske til en slik vektlegging av nytte som målestokk på forskning, tror jeg de fleste vil være enig i at en slik diskusjon er både viktig og nødvendig, ja rett og slett nyttig. Det er flere grunner til det.

For det første er det slik at verdien av ny kunnskap først og fremst fremkommer når og hvis den anvendes. Slik anvending kan skje på mange måter, så vel samfunnsmessig som mer bedriftsøkonomisk avkastning er relevant. Det er gjennom å fokusere på ulike typer avkastning at vi kan slå fast hvorvidt samfunnets investeringer i forskning og ny kunnskap virkelig er lønnsom i bred forstand, og om vi lykkes med våre strategier for forskningsfeltet.

For det andre må også dette feltet finne seg i å bli vurdert opp mot andre områder hvor det er nødvendig å bruke ressurser. Det er altså slik at gode resultater av forsknings-

innsats er det beste argument for en fortsatt styrking av sektoren.

La meg i denne sammenheng understreke at vi i Høyre ikke ønsker noen enøyd måling av resultater basert på økonomiske kriterier. Ikke alt kan måles presist, og i mange tilfeller er verdien av ny kunnskap vanskelig å oppfatte før etter lang tid. Det sies at når det gjelder noe av den mest verdifulle grunnforskningen som har vært gjennomført i de siste tiårene, har det i noen tilfeller tatt så mye som 50 år før man har kunnet finne anvendelse for kunnskapen som er utviklet. Dette gjør det vanskelig både å fastlegge kortsiktige mål for satsing og å forvente at resultatene skal materialisere seg og kunne måles innen få år.

Dette har vært grunnlaget for vår kritikk av regjeringens iver etter å fastsette politiske mål og stadig øremerke mer av pengene til å nå disse målene. Det er også derfor Høyre de siste årene har prioritert å styrke midler til fri forskning og å øke basisbevilgningene til universiteter og høyskoler i våre alternative budsjetter. Og vi er tilfreds med at regjeringen har kommet etter når det gjelder styrking av de frie forskningsmidlene.

Når det gjelder de frie midlene innenfor universitets- og høyskolesektoren, har statsrådens eget handlingsrom-utvalg kategorisk fastslått at disse har skrumpet inn til bare 5 pst. av veksten i budsjettene under den rød-grønne regjeringen, sammenlignet med nesten 30 pst. av veksten under Bondevik II-regjeringen. Så her er det altså fortsatt mye å gjøre.

Et annet utvalg som statsråden nedsatte, det såkalte Fagerberg-utvalget, leverte før sommeren sin rapport med tittelen «Et åpnere forskningssystem». Utvalget skulle se på nytte av forskningen og om det er samsvar mellom mål og resultater av den offentlige forskningsinnsatsen. Fagerberg-utvalget bruker liten plass til å omtale offentlig finansiert forskning i næringslivet og også samarbeid mellom academia og bedriftene, og kanskje er det også symptomatisk at regjeringens første utgave av Forskningsbarometeret, som er ett av tiltakene Fagerberg-utvalget foreslo, kun inneholder to sider av i alt nesten 100 med omtale av resultater av forskningen. Fagerberg-utvalget peker imidlertid på viktige forhold og stiller kritiske spørsmål. Et lite sitat som er relevant for denne interpellasjonen, kan f.eks. være følgende:

«Næringslivets bruk av det offentlige forskningssystemet, målt gjennom hvor stor andel av FoU-utgiftene som dekkes i form av inntekter fra næringslivet og målt gjennom innovative bedrifters samarbeid, gir grunn til å stille spørsmål om koblingene mellom næringsliv og det offentlige forskningssystemet i Norge er for svake.

Etter utvalgets syn er det behov for tiltak som fører til (...) sterkere koblinger mellom det offentlige forskningssystemet og næringslivet.»

Dette synet støttes av en sammenligning med andre land, som det fremgår av årets utgave av «Det norske forsknings- og innovasjonssystemet, statistikk og indikatorer», utgitt av Forskningsrådet. Her fremgår det at universitets- og høyskolesektoren er stor i Norge sammenlignet med andre land, størst i Norden og nesten det dobbelte av

snittet i OECD. Samtidig er andelen finansiering fra næringslivet minst i Norden, og andelen har sunket de siste årene. I parentes bemerket fremgår det også at norsk universitets- og høyskolesektor har den laveste andelen finansiering fra utlandet av de nordiske land, noe som også er bekymringsfullt.

I sum fremstår altså vår universitets- og høyskolesektor som stor på forskning og lukket i den forstand at lite midler kommer fra kilder utover staten. Dette er det altså behov for å gjøre noe med, ifølge Fagerberg-utvalget. Dessverre kommer ikke utvalget med forslag til tiltak. Desto viktigere blir det da å høre hvilke tiltak statsråden kan tenke seg å iverksette.

Det er også interessant å høre hvilke tiltak statsråden vil vurdere for å øke resultatene av norsk forskning i det offentlige forskningssystemet, gjennom kommersialiseringsarbeid, utvikling av produkter og etablering av bedrifter basert på forskningsresultater. Det er et av målene i gjeldende forskningsmelding at Norge minst skal opp på nivå med sammenlignbare land når det gjelder kommersialisering. Høyre har til behandling her i Stortinget et representantforslag med ulike tiltak for å styrke kommersialiseringsarbeidet. Ingen av våre forslag har så langt fått regjeringspartiernes støtte. Dersom statsråden fortsatt mener det er nødvendig med tiltak, blir det interessant å høre hennes forslag til tiltak når vi om et par uker skal debattere Høyres forslag her i salen.

Til slutt er det relevant å sette søkelyset på næringslivets andel av den samlede norske forskningsinnsatsen. Regjeringen har valgt å opprettholde målet om 3 pst. av BNP til forskning, men har droppet å tidfeste når målet skal nås. I Soria Moria-erklæringen fra 2005 ble det slått fast at målet skulle nås i 2010. Slik gikk det jo ikke, for å si det svært forsiktig. Men målet står der, og jeg forventer jo at statsråden har noen tanker om hvordan det kan nås. Nå er det den private delen av forskningen som er utfordringen, altså forskning finansiert av bedrifter og i regi av næringslivet. I runde tall utgjør denne ca. 0,7 pst. av BNP i dag, med andre ord et langt stykke unna målet på 2 pst., som skal være næringslivets andel av de 3 prosentene. Et viktig tiltak for å få fart på forskningen i næringslivet kom på plass da Bondevik II-regjeringen innførte ordningen SkatteFUNN i 2002. Ordningen er vellykket og har gitt resultater, og Høyre ønsker å utvide og forsterke denne, slik vi også jevnlig har foreslått. Dessverre har regjeringen så langt ikke hørt på Høyres forslag.

Det kan naturligvis tenkes andre tiltak som stimulerer til økt forskningsinnsats i næringslivet enn skatteincentiver, men i så fall hvilke? Og hva vil regjeringen foreta seg når forskningen skal løftes opp til nesten tre ganger så mye som i dag, i tillegg til å holde tritt med BNP-veksten? Jeg snakker altså om forskningen i næringslivet fortsatt. Når et ambisiøst mål fastsettes, må det finnes en noenlunde realistisk vei til målet. Min ærlige oppfatning er at regjeringen ikke har «sjans i havet», som det vel heter, til å nå dette målet uansett hvor lenge den sitter. Men jeg overbevises mer enn gjerne av statsråden når hun nå skal ha ordet.

**Statsråd Tora Aasland [15:44:11]:** Jeg er selvsagt glad for at representanten Warloe er opptatt av framtidig kunnskapsbasert verdiskaping i Norge, og det var med interesse jeg lyttet til hans innlegg. Dette er jo noe som både jeg og regjeringen også er opptatt av.

Norge har i dag et konkurransedyktig næringsliv med betydelig omstillingsevne. Vi har et høyt BNP og god vekst, stort eksportoverskudd og lav arbeidsledighet. Til tross for et høyt kostnadsnivå og en åpen økonomi har norsk næringsliv klart seg godt så langt.

Det er viktig at vi sammenligner oss med andre land for å få fram hvor vi gjør det godt, og på hvilke områder vi har utfordringer. Samtidig er det avgjørende å ha en god forståelse av hva indikatorer måler og ikke måler, og hvilke premisser de bygger på. Indikatorer må derfor alltid forstås i den konkrete sammenhengen de inngår i, og en må evne å sette spørsmålsteget ved hvor representative de underliggende modellene er.

Nå beveget Warloe seg i innlegget sitt bort fra det interpellasjonen i utgangspunktet handlet om, nemlig Norges score på European Innovation Scoreboard, men det står faktisk en utfordring om det i interpellasjonen, så jeg ønsker å forholde meg også til det.

Det er grunn til å stille spørsmål ved – akkurat som Warloe for så vidt gjorde ved eksakte målinger – om Innovation Union Scoreboard gir et godt grunnlag for å vurdere den norske konteksten, og da viser jeg til Forskningsbarometeret 2011. Statistisk sentralbyrå setter spørsmålsteget ved relevansen og nytten av nettopp Innovation Union Scoreboard, og OECD sier at Scoreboard ikke fanger opp alle faktorer som påvirker Norges innovasjonsevne. Videre peker OECD på at viktige faktorer som påvirker innovasjonsevnen, ikke fanges opp i denne type målinger. Og der kommer vi til litt av sakens kjerne, som også Warloe utfordrer meg og regjeringen på, nemlig forholdet vårt til bruttonasjonalprodukt og hvordan vi måler ulike former for innsats.

Det er en kjent sak at norsk næringsliv forsker noe mindre i forhold til BNP enn næringslivet i andre nordiske land. Det er også en kjent sak at det primært skyldes et høyt BNP og næringsstrukturen i Norge. I Norge er de råvarebaserte bedriftene ofte svært kunnskapsintensive. Denne kompetansen bygges opp på andre måter enn ved direkte investeringer i forskning. Kunnskap hentes inn fra leverandører, fra krevende kunder, gjennom ansettelser av folk med forskerkompetanse osv. Et kunnskapssamfunn basert på kunnskapsintensive, råvarebaserte næringer med relativt lav grad av patentering kommer dermed dårlig ut på de vanlige internasjonale indikatorene. Selv forskningsintensive bedrifter som Statoil faller dårlig ut, fordi petroleumsnæringen er definert som lavteknologisk. Indikatorene fanger også i mindre grad opp effektene av innovasjoner i offentlig sektor.

Det er for øvrig verdt å nevne at de nordiske land, som det sammenliknes med, er blant de land som ligger aller høyest blant OECD-landene når det gjelder forsknings- og innovasjonsintensitet, og de har da også en noe annen næringsstruktur enn Norge. Men vi skal selvfølgelig strekke oss etter alt som er bedre enn det vi gjør.



Når dette er sagt, er jeg enig med representanten Warloe i at det må arbeides systematisk med kunnskapsbasert verdiskaping i næringslivet og for å styrke kunnskapsoverføringen og samhandlingen mellom høyere utdanningsinstitusjoner, forskningsinstitutter og næringsliv. Derfor er det gledelig at vi kan registrere en sterk økning i antall motatte forretningsideer og nye foretak ved universiteter og høyskoler.

Regjeringen har iverksatt en rekke tiltak for å stimulere til mer samhandling mellom academia og næringsliv. Et ledd i dette er innretningen av styrene ved universitetene og høyskolene, som skal ha en bred sammensetning, med eksterne styremedlemmer. Noen har da også eksternt styreleder – de som har ansatt rektor. Dette bidrar til å styrke samarbeidet mellom academia og næringslivet. Videre er det i de senere år innført en rekke ordninger for å styrke samarbeidet mellom universiteter og næringsliv, forskning i og for næringslivet og kommersialisering av forskningsresultater. Særlig kan nevnes ordningen med Sentre for forskningsdrevet innovasjon og Forskningscentre for miljøvennlig energi, Norwegian Centres of Expertise, Nærings-ph.d.-ordningen, virkemiddel for regional FoU og innovasjon, VRI, og ordningen med regionale forskningsfond. Brukerstyrt forskning, hvor bedrifter er prosjektledere for forskningsprosjektene, er styrket. Her er prosjektenes forventede utløsende effekt på bedriftens egen FoU-aktivitet et kriterium for tildeling. Systemet for og bevilgningene til kommersialisering av forskningsresultater fra universiteter, høyskoler, institutter og helseforetak er også blitt styrket i de senere år gjennom FORNY 2020-programmet.

Norge har også en godt utviklet instituttsektor som bidrar betydelig til utviklingen av næringsrelevant kunnskap og forskningsresultater. I statsbudsjettet for 2012 har regjeringen foreslått å øremerke 26 mill. kr til tiltak som skal øke deltakelsen fra forskningsinstituttene i EUs rammeprogram. Midlene skal også bidra til å styrke samarbeidet mellom instituttene og næringslivet. Siktemålet her er både økt deltakelse fra bedriftene i EUs rammeprogram og økt forskningsintensitet i næringslivet.

Når det gjelder representanten Warloes siste spørsmål, om økt forskningsinnsats i næringslivet, vil jeg vise til at den offentlige FoU-støtten til bedrifter i næringslivet er betydelig styrket gjennom de siste ti årene, og den ligger nå på et relativt høyt nivå sammenliknet med andre land. Forskningsrådets støtte til næringslivet er økt med mer enn 300 mill. kr i perioden 2006–2010. I 2010 ble om lag 2,3 mrd. kr kanalisert som offentlig støtte til næringslivets FoU gjennom Forskningsrådet og SkatteFUNN, som også representanten var inne på. Det utgjorde om lag 10 pst. av den offentlige støtten til FoU.

Representanten Warloe peker med rette på viktige problemstillinger for framtidig verdiskaping i Norge. Jeg mener imidlertid at tradisjonelle indikatorer i liten grad klarer å fange opp kjennetegn ved det norske samfunnet som er viktige for vår innovasjonsevne, som f.eks. de mange avtaler og møteplasser mellom staten, arbeidstakerorganisasjonene og næringslivet. Vi har også belegg for å si at rammebetingelsene for FoU og innovasjon i Norge i

all hovedsak er gode, og at vi har en god sammensetning av virkemidler for forskning i næringslivet.

Men så er vi sannsynligvis enige om at det bør og kan forskes mer fra næringslivets side. Det er den store utfordringen, og regjeringen er opptatt av de viktige utfordringene som representanten Warloe peker på. Derfor har vi også iverksatt tiltak. Vi skal legge fram en ny forskningsmelding i 2013. Selv om den endelige innretningen og opplegget for denne meldingen ennå ikke er avklart, vil det i meldingen være svært relevant å ha oppmerksomhet mot utfordringer og muligheter knyttet til samspill, læring og samarbeidsformer mellom høyere utdanning, forskning og innovasjon – det såkalte kunnskapstriangelet. Instituttsektorens rolle vil også bli sentral i den kommende forskningsmeldingen.

Så jeg tror vi er enige om analysen, at det er et stykke vei å gå før næringslivet i Norge når de mål som vi har satt oss – 2 av de 3 pst. som skal gå av BNP til forskning. Men jeg tror også vi kan være enige om at det er mange måter å måle det på, og et stort mangfold av virkemidler og stimulanser som vi bør gi både gjennom universiteter og høyskoler og gjennom forskningsinstitutter. For at det er et mål at man skal samarbeide bedre og tydeligere og åpne mellom akademiske institusjoner og næringslivet, er det ingen tvil om, og vi har altså iverksatt en del mekanismer for å få det til. Jeg har tillit til at våre høyere utdanningsinstitusjoner tar den utfordringen og selv også er med på å utvikle gode møteplasser, gode kommunikasjonskanaler og gode informasjonsmuligheter fra næringslivet og til de akademiske miljøene.

**Henning Warloe (H) [15:52:35]:** Jeg takker for svaret.

Det er nok riktig at jeg i mitt innlegg ikke gjentok alle de, skal vi si, litt deprimerende statistikkene eller rangeringene som var nevnt i interpellasjonen. Jeg føler nok, i motsetning til statsråden, at det blir litt vanskelig med troverdighet å kunne hevde at Norge er så spesielt at det vi gjør, ikke fanges opp av en rangering som European Innovation Scoreboard, og som, så vidt jeg husker, består av i alle fall 20, om ikke 25, ulike indikatorer som måles rimelig presist, og som da er med på å gi grunnlaget for den rangeringen man oppnår.

Det er altså et mønster i dette. Hvis det bare var på denne indikatoren Norge kom vesentlig dårligere ut enn de andre nordiske landene, som vi i alle fall i stor grad kan sammenligne oss med, kunne man kanskje si at her må det være noe som ikke fanges opp. Men det er altså ikke det. Hvis vi sammenligner oss med Sverige – og jeg vet at Norge og Sverige har ulik næringsstruktur på en del viktige områder, jeg er klar over det, men likevel er altså store deler av næringslivet, og landene for øvrig, organisert på en måte som gjør det relativt lett å sammenligne – er det altså slik at Sveriges forskningsinnsats ligger på 3,7 pst. av BNP. Svensk næringsliv, i motsetning til norsk næringsliv, har blitt mer konkurransedyktig de siste årene. Man har økt produktiviteten, og man har satset mer på forskning og utvikling for å jobbe seg ut av krisen. Krisen rammet jo som kjent svensk næringsliv betydelig kraftigere enn norsk næringsliv.

Sverige bruker altså 3,7 pst. av BNP på forskning. Målsettingen er 4 pst., altså høyere enn den norske. Det svenske næringslivet bruker ca. fire ganger så mye målt i forhold til BNP som det norske. Så her ligger Sverige betydelig foran oss både når det gjelder målsettinger, og når det gjelder faktisk satsing. Og vi finner altså Sverige igjen på toppen av European Innovation Scoreboard. Så det må nødvendigvis være en viss sammenheng.

Jeg tror nok dessverre ikke at det å ha eksterne styremedlemmer inn i styrene til norske universiteter nødvendigvis i seg selv bidrar til så mye mer samarbeid med næringslivet. Det er et positivt virkemiddel, men samarbeidet, i alle fall når det gjelder næringslivets andel av finansieringen av universiteter og høyskoler, har dessverre gått ned de siste årene og ikke opp.

**Statsråd Tora Aasland [15:55:49]:** Det var så gode takter i innlegget til Warloe i den første runden at jeg nesten ble litt skuffet når han nå falt tilbake til alt som skal måles, for han sa veldig kloke ord om at ikke alt kan måles presist. Jeg har også forstått det slik at han, i likhet med meg, er noe skuffet over at Fagerberg-utvalget ikke kom med konkrete tiltak for hvordan vi kan se på nytten av forskning. Jeg tror også han og jeg er enige om at forskning kan være slik at det kan måles en nytte av den, men at det også må være en viss innsats på det som vi kaller fri prosjektstøtte, som regjeringen i det kommende statsbudsjettet ønsker å satse ganske betydelig på. Der har jeg følelsen av at vi har Høyre med oss.

Så kommer sammenligningene. Jeg kan da selvfølgelig slå i bordet med en annen sammenligning, som er kommet fra Richard Florida og heter The World's Leading Nations for Innovation and Technology, og Norge kommer ganske bra ut på mange av disse teknologimålingene. Jeg tror vi kan finne ulike målinger alt etter hva vi ønsker å slå i bordet med.

Så la oss kanskje komme forbi dette med at det er målinger vi skal bruke for virkelig å måle forskningsinnsatsen. Vi skal selvfølgelig ha noe å strekke oss etter, men jeg håper at Warloe er med på det grepet jeg gjorde i den forrige forskningsmeldingen fra 2009, nemlig også å se på hvilken nytte vi har av forskningen, og ikke bare måle det vi setter inn av ressurser i forskning. I erkjennelsen av at målinger kan fortelle oss så mangt, må vi være opptatt av flere ting på en gang.

Jeg sa heller ikke at det å ha eksterne representanter i styrene er alfa og omega, men det er et viktig virkemiddel. Det er også det å motivere våre universiteter og høyskoler til å ha et åpnere forhold til samfunnet rundt seg, f.eks. ved å ha råd for samarbeid med arbeidslivet, ved å ha en avtale, f.eks. i form av en samfunnskontrakt, mellom arbeids- og samfunnslivet for å få input til egen utdannings- og forskningsvirksomhet om hva arbeidslivet faktisk har behov for, og vice versa: Hva kan institusjonene bidra med i forhold til arbeidslivet.

Jeg tror alt dette er veldig viktig. Det er langsiktige prosesser vi snakker om, og det er langsiktig tenkning vi må ha i dette. Så det vi kan bidra med fra den politiske siden, er å stimulere til åpenhet, stimulere til samarbeid,

og legge til rette for gode systemer både for kommersialisering av forskningsresultater og for, kanskje i enda større grad, samarbeid, som f.eks. næringsdoktorgraden er et godt eksempel på.

**Presidenten:** Den reglementsmessige tiden for formiddagens møte er dermed omme. Stortinget tar nå pause i behandlingen av sak nr. 8.

Møtet blir satt igjen kl. 18.

Møtet ble avbrutt kl. 15.59.

Stortinget gjenopptok sine forhandlinger kl. 18.

Marit Nybakk hadde her overtatt presidentplassen.

**Presidenten:** Stortinget fortsetter behandlingen av sak nr. 8 på dagsorden nr. 17.

**Tor Bremer (A) [18:01:10]:** Eg vil med ein gong vera tydeleg på at underteikna og Arbeidarpartiet deler interpellanten sitt engasjement for forskning og kunnskapsbasert verdiskaping i Noreg.

For å seia det slik: Når EU sin forskingsstrategi ikkje byggjer på billege råvarer eller billeg arbeidskraft i utviklinga av Europa, men på høg kunnskap og kompetanse både i næringslivet og hos arbeidstakarane, ja så er det ein minst like rett og viktig strategi for Noreg, sidan kostnadsnivået vårt som kjent kan opplevast som både høgt og krevjande.

Når det er sagt, må det understrekast at trass i dette går norsk næringsliv ikkje så aller verst, nettopp fordi konkurransekrafta i norsk næringsliv er relativt høg. Men det må me på ingen måte slå oss til ro med, for Noreg går neppe fri dei økonomisk usikre tidene som truar store delar av Europa nettopp i desse tider.

Vårt svar på dette må vera å mobilisera dei menneskelege ressursane fullt ut. Eg er samd med interpellanten i at det er viktig at me heile tida samanliknar oss med andre land for å avklara kva vår styrke er, og kor vår eventuelle sårbarheit er.

Men i denne interpellasjonen – og særleg i diverse avisinnlegg i det siste – prøver representanten Warloe å teikne eit bilete av at det står alarmerande dårleg til med både forskningsinnsatsen og innovasjonsevna i Noreg. Sjølv om den privatfinansierte forskinga ligg langt under det forventa nivået på 2 pst. av BNP, er ikkje dette rett.

Warloe og Høgre brukar store ord om kor elendig det står til med norsk forskning, basert på berre to indikatorar, nemleg at Noreg ligg på botnen i Norden målt i prosent av BNP og i kroner per innbyggjar. Ifølgje den sist tilgjengelege oversikta har Noreg ein offentleg FoU-innsats per innbyggjar som er best i Norden, og han ligg om lag 20 pst. over det landet som ligg som nummer to. Sjølv om Noreg også er blant dei beste landa i Europa på offentleg finansiert forskning, er heller ikkje dette noko godt bilete av stoda, sidan den privatfinansierte forskinga i Noreg, som sagt, ikkje er god nok. Warloe si tilnærming til temaet styrkjer oss i inntrykket av at Høgre også på dette politikkområdet opptre på ein svært smalspora og forenkla måte.

Alle som tek eit lite blikk inn i den komplekse forskingsverda, oppdagar fort at det kan vera krevjande å finna indikatorar som gir eit fullstendig bilete av stoda. Det har regjeringa teke konsekvensen av og la difor i år fram det første Forskingsbarometeret. Forskingsbarometeret skal vera ei årleg oppdatering og ei påliteleg kjelde til heilskapleg informasjon om stoda i norsk forskning. I motsetning til Høgre og Warloe si smalspora tilnærming

vil barometeret byggja på heile 24 ulike indikatorar for å vurdere norsk forskning og innovasjonsevne.

For å illustrera den breie tilnærminga ytterlegare vil eg kort nemna at Forskingsbarometeret vil presentera dette innanfor seks hovudområde:

1. investeringa målt i kroner og øre
2. menneska, altså forskarane, oppe i det heile
3. evna til samarbeid er heilt avgjerande – ho må målast
4. dei ulike områda som skal målast
5. oppnådde resultat
6. dei ulike trendane som råder innanfor internasjonal forskning

Forskingsminister Tora Aasland understrekar at det er med desse seks byggjeklossane me skal møte dei globale utfordringane, me skal sikra våre nasjonale velferdsutfordringar og me skal skapa framtidige arbeidsplassar.

Så regjeringa har ei svært brei og målretta tilnærming til temaet.

Når det gjeld om Noreg er spesielt dårleg på kommersialisering av oppnådde forskingsresultat samanlikna med andre land, er dette i høgste grad usikkert, kort og godt fordi det er lite statistikk på området som er eldre enn eit par år. Men det som finst, viser ein sterk vekst av kommersialisering målt i bedriftsetableringar og i lisensiering, både nasjonalt og internasjonalt dei siste åra.

Vår oppmoding til Henning Warloe og Høgre er altså å vera nysgjerrige i omtalen av norske forskingsmiljø. Det har våre gode forskarar krav på.

**Tord Lien (FrP) [18:06:27]:** Det er en viktig sak interpellanten reiser, og han skal ha honnør for det. Han skal også ha honnør for at han i sitt første innlegg legger vekt på at også generisk kunnskapsoppbygging og forskning er viktig for næringslivet, selv om det kanskje ikkje ser sånn ut i et bedriftsøkonomisk perspektiv. Men det er også viktig på lang sikt.

Så er jeg glad for at statsråden snakker om to av de tre prosentene som skal gå til forskning. Når regjeringen snakker om det, er det noen ganger litt usikkert om det er et mål eller ikke – også når statssekretær Kyrre Lekve kaller målet meningsløst og mener at en tidfesting av måloppnåelsen er et idiotisk forslag. Så jeg håper at statsråden informerer også statssekretæren om at 3 pst.-målet står fast.

Så har jeg lyst til å nevne at én ting er at vi har noen utfordringer når det gjelder innovasjonskraften i Norge. Men en av de utfordringene vi har, ligger jo på en måte også i hvordan man måler innovasjon. Jeg er enig med interpellanten i at dette er utfordrende, og at vi tilsynelatende ikke får tilstrekkelig igjen for de midlene vi bruker på forskning og utvikling. Men det er også et problem når særlig EU ikke inkluderer råvarebasert industri i sine innovasjonsbarometre. Det er klart at når vi gjennom teknologisk forskning og utvikling øker utvinningsgraden på Ekofisk fra 17 pst. til nå nærmere 70 pst., er det innovasjon. Men i og med at det er en ikke-fornybar råvare vi henter ut, blir ikke det inkludert. Dette har vel norske skattebetalere tjent i størrelsesorden 400–500 mrd. kr på. Så jo, det er i aller høyeste grad innovasjon, akkurat som ut-

vikling av bergverks-, fiske- og skogsindustri i Norge også er innovasjon, i motsetning til det EU definerer det som å være.

Så tror jeg at når det gjelder de utfordringene som vi ser i forhold til å skape innovasjon og nye arbeidsplasser, i utdanning og kompetanse som norske forskere framskaffer, må vi heller ikke glemme at dette nok også handler litt om næringslivet – selv om dette ikke er en finansdebatt. Men det er klart at når vi har de skatteregimene vi har i Norge, er det naturlig at en del store, tunge, kapitalintensive næringer ikke kan drives i Norge, men drives i utlandet. Kompetanse er et internasjonalt fenomen akkurat som kapital er det. Vi er nok, tror jeg, bedre på kompetanse enn på kapital i dette landet, så det er nok også noe vi må ta med. Så er det også sann at særlig mye av de mest åpenbare kompetanseframskrittene jo skjer innen teknologifeltet.

Nå er det engang sann at det er ikke så fryktelig mange arbeidsledige teknologer i Norge som står klare til å utnytte disse innovasjonene. Det skal vi jo diskutere i uken som kommer. Men skal vi ha innovasjon, må vi ha arbeidskraft til å jobbe i disse bedriftene.

Så er det åpenbart at dette handler om mer penger. Men hvis vi ser på de evalueringene som Forskningsrådet har lagt fram i dag, får de store, tunge, spisse miljøene som har litt masse, gjennomgående veldig gode tilbakemeldinger. Alt i dette landet er distriktpolitikk, også, i noe for stor grad, forskningspolitikken. Men vi smører forskningsmiljøene tynnest mulig utover brødskiva, og på hvert eneste nes og i hvert eneste dalføre i Norge – det gjør noe med den kvaliteten vi kan forvente å oppnå. Så dette handler åpenbart om mer penger på de rette feltene, til de rette disiplinene, men det handler også om å bruke pengene riktig, noe jeg mener at det er godt belegg for å si etter å ha lest evalueringen som Forskningsrådet i dag har offentliggjort.

Skal vi lykkes med dette, må vi levere forskning på høyt internasjonalt nivå, delta i internasjonale forskningsprosjekter, samarbeidsprosjekter. Da først vil kompetansen være av en sann kvalitet og den nyvinningen være av en sann kvalitet at de kan overleve også i et internasjonalt marked. Da nytter det ikke å tro at det holder å gjennomføre kretsmeesterskap; da må vi ha norgesmeesterskap, og da må vi ha større nasjonale rammer for den jobben vi gjør.

Jeg har bare lyst til å trekke fram ett veldig konkret eksempel. Vi vet og EU vet at helse- og velferdsforskning kommer til å bli en ny innovativ næringsvei i framtiden. I Norge har vi valgt å dele ut en betydelig del av helse- og velferdsforskningsmidlene gjennom de regionale helseforetakene, som inntil forholdsvis nylig har hatt begrenset myndighet til det. Jeg mener at det hadde vært mer formålstjenlig også i et innovasjonsperspektiv å samle de pengene i en nasjonal konkurransearena.

**Aksel Hagen (SV) [18:11:45]:** For det første: I en hektisk budsjettinnsjutt er jeg nok ikke så forberedt, inne i debatten, som det viktige spørsmålet fra Henning Warloe fortjener. Jeg beklager det.

For det andre: Mens jeg satt og skrev budsjettmerknader her før pausen, ble jeg inspirert av, men også samtidig litt forstyrret av, en debatt som var rett før oss, som

jo også var en interessant debatt som gikk på akkurat samme tema, og som mange stortingsrepresentanter deltok i med stort engasjement. Det er jo fint; det viser at det også er folk utenfor vår komité som er opptatt av forskning og kunnskapsutvikling og ikke minst av koblingen til verdiskapning.

Så synes jeg, jeg kunne nesten si, som alltid, Tord Lien hadde et veldig interessant innlegg om forskning. Jeg har jo også forberedt noen tall her og kunne f.eks. si at i 2009 var den offentlige finansieringen av FoU-utgifter i Norge på 9,6 pst. av den totale forskningsaktiviteten i næringslivet, mens Danmark lå på 2 pst. og Finland på 2,5 pst. Men den delen av innlegget har jeg nå ikke holdt – for nå trekker jeg meg litt tilbake. Så kommer vi tilbake under vår egen budsjettdebatt, og så har vi en, ikke ryddigere, men litt breiere tilnærming til hvordan vi skal måle denne viktige aktiviteten på en god måte. I den sammenheng hadde jo ikke minst Tord Lien noen gode fabuleringer omkring hvordan vi gjør det på best mulig måte.

Men tilbake til sjølve interpellasjonen fra Henning Warloe. Jeg har noen få spørsmål som jeg gjerne kunne tenke meg å få noen kommentarer til. For det første kritiserer Warloe regjeringa for at regjeringa stadig øremerker noe mer. Jeg er glad for, jeg, at vi har en regjering som er veldig opptatt av at all den politikkutvikling som regjeringa gjør, og alle de tiltakene som følger som en konsekvens av de politiske satsingsområdene, skal være kunnskapsbaserte. Slik sett er det da en bestilling av FoU som regjeringa gjør, nettopp for å få de best mulige forutsetninger for å utvikle klok politikk og ikke minst få på plass riktig virkemiddelsett. Så noe av den øremerkingsdiskusjonen som på den måten her, i slike forskningsdebattsammenhenger, blir trukket fram som noe negativt, vil jeg si er noe positivt i sjøl, og jeg har lyst til å gi regjeringa æren for at den nettopp er såpass bevisst på å være kunnskapsbasert i politikken sin.

For det andre ble jeg litt overrasket over hvordan Fagerberg-utvalget ble brukt, for for meg har fagerbergsutvalgsdebatten på mange måter vært motsatt. Det har vært et utvalg som har levert en innstilling, og så har ikke minst vår gode statsråd gått ut og sagt at dette ikke var det innspillet i den viktige debatten omkring forskningens nytte som bl.a. statsråden på forhånd hadde forventet.

Her kan statsråden trygt lene seg på nesten samtlige reaksjoner som er kommet så langt, ikke bare fra forskningsverdenen vår, men også absolutt fra nærings- og samfunnslivet vårt – de understreker det samme.

Jeg tok med opp på talerstolen en høringslelse som jeg sjøl har skrevet ut. Der er det, ikke minst fra NHO, men som sagt også fra tunge forskningsmiljøer, sagt at ordet «verdiskaping» knapt nok eksisterer i den 200 sider lange rapporten. Visstnok er det bare to av 200 sider som vier nettopp dette viktige temaområdet oppmerksomhet. Det er synd for alle oss som er opptatt av koblingen mellom FoU – forskning og utvikling – på den ene sida og nytten og gleden og målet og meningen med det på den andre sida.

Så, helt til slutt, litt om dette med å spre forskning og høyere utdanning tynt utover. Jeg har ikke lest evaluerings-

materialet, som tydeligvis ble publisert i dag. Jeg har derimot hatt en interessant debatt, synes jeg i hvert fall, med representanten Tord Lien på Forskerforums nettsider omkring denne problematikken. Og jeg skjønner poenget, at med knappe midler er det et problem hvis det ikke blir midler nok til de fremste, de fremragende miljøene våre. Samtidig er det så viktig, hvis vi er opptatt av verdiskaping, at også næringslivet ute i Distrikts-Norge er med. Næringsliv er så mangt, og vi vil jo ha et mangfold og variasjon i næringslivet vårt. Det alminnelige, jordnære, praktiske næringslivet må også framover bli understøttet av forsknings- og utviklingsarbeid. I den sammenhengen har vi satt veldig pris på det de regionale forskningsfondene har utløst av godt samspill mellom politiske myndigheter, lokalt næringsliv og forskningsmiljøer.

**Rigmor Andersen Eide (KrF) [18:17:13]:** Interpellanten løfter en viktig debatt, for kunnskap er og blir sentralt. Når nordmenns arbeidsinnsats utgjør over 70 pst. av Norges nasjonalformue, er det opplagt at kunnskapsnivået til den enkelte er avgjørende for nyskaping og vekst både nå og i fremtiden. For å møte krav om nye og mer klimavennlige løsninger og generelle krav om innovasjon trenger vi en betydelig satsing på kunnskap, forskning og innovasjon.

Innovasjon er trolig den viktigste drivkraften for utviklingen av samfunnet. De siste to hundre årene har verden opplevd en økonomisk vekst uten sidestykke i historien. Veksten har medført en økning i levestandarden til et nivå som få trodde var mulig for bare en generasjon siden. Jeg trenger egentlig ikke gå lenger tilbake enn til min egen oppvekst. Denne utviklingen er det nytenkende og innovative sjeler som står bak.

Men en nytenkende og innovative sjel blir ikke først nytenkende og innovativ i en alder av 25 år, etter å ha fullført ingeniørutdanningen sin på NTNU. De aller fremste på sitt felt har hatt en oppfinner eller innovatør boende i seg helt fra starten av. Det er vår jobb som politikere å legge til rette for at samfunnet tar vare på disse og utvikler de innovative talentene som befinner seg rundt om i landet.

Vi bør ta vare på den ideoende nysgjerrigheten barn har, og stimulere den, utvikle den og heie den fram – for forskning er i bunn og grunn nysgjerrighet. Hvorfor er ting som de er? Hva kan vi gjøre for å rette opp i feil og mangler? Hvordan skal vi utvikle oss som nasjon? Forskning er helt nødvendig for å få fram nye ideer som næringslivet kan bygge videre på, og som til syvende og sist vil tjene hele nasjonen. Vi vil at denne nysgjerrigheten skal prege skolepolitikken. Vi vil ha en skole som gir lærelyst, en skole som gir en opplevelse av mestring. Skal Norge være et konkurransedyktig kunnskapssamfunn i fremtiden, er vi avhengig av en langsiktig og forutsigbar satsing på utdanning, forskning, innovasjon, nyskaping og entreprenørskap.

Jon Lilletun skjønte dette. I 1999 opprettet han Forskningsfondet. Med en fondsstruktur ville han sikre en langsiktighet og forutsigbarhet for forskningen. Siden Forskningsfondet begynte å gi avkastning i 2001, har det spilt en viktig rolle i norsk forskning. Fondskapitalen var i året

2000 på 4 mrd. kr. I 2011 er den på 80 mrd. kr. Mens den samlede avkastningen i 2001 var på 203 mill. kr, er den anslått til 3,7 mrd. kr for 2011.

Nå vil regjeringen fjerne hele Forskningsfondet og sementerer med det denne regjeringen dessverre har blitt kjent for, nemlig lanseringen av begrepet «hvileskjær» i høyere utdanning og forskning. Det kan tyde på at Finansdepartementet står sterkt og forskningen svakt i regjeringen. Fjerningen av Forskningsfondet er nok en konsekvens av dette, der forskningen blir skadelidende. Tallknuserne vinner igjen på bekostning av forskningskvalitet og langsiktighet. Kristelig Folkeparti velger en annen linje og står heller i bresjen for å få til en langt sterkere og forutsigbar satsing på høyere utdanning og forskning.

Kristelig Folkeparti mener at næringslivet må bygges nedenfra, og at politikernes viktigste rolle er å legge til rette for gode og forutsigbare rammevilkår for verdiskaping. På den måten kan næringslivet gi trygge arbeidsplasser og overskudd til fordeling til viktige fellesskaps-goder. For vi må ikke glemme at det er det fremtidige, verdiskapende næringslivet som skal bære kostnadene for kommende generasjoner. Økt satsing på forskning og innovasjon er sentrale suksesskriterier for et verdiskapende næringsliv.

**Henning Warloe (H) [18:22:00]:** Jeg vil takke for debatten selv om den ble oppstykket, får vi vel kanskje si. Alle vi som var i gang før middagspausen, var enige om at vi godt kunne fortsatt. Men det fikk vi ikke lov til.

La meg prøve å oppsummere min interpellasjon, også siden det har vært en viss pause. Norge ligger på bunnen i Norden bl.a. når det gjelder følgende forhold: Vi ligger på bunnen i Norden når det gjelder European Innovation Scoreboard, som viser de enkelte lands innovasjonsevne. Vi ligger på bunnen i Norden når det gjelder samlet FoU-innsats, både regnet i prosent av bruttonasjonalprodukt og regnet per innbygger. Vi ligger på bunnen i Norden når det gjelder samarbeid mellom norsk universitets- og høyskolesektor, som i Norge er stor og tung. Dette samarbeidet har altså blitt svekket de siste par år. I tillegg kommer at norske bedrifters produktivitet har stått på stedet hvil de siste årene, og at norsk næringslivs FoU-innsats er lavere enn i sammenliknbare land og langt unna regjeringens målsetting, som er på 2 pst. Jeg synes at disse resultatene i sum er urovekkende, og at de viser at noe bør gjøres for å sikre norsk konkurransekraft i fremtiden.

Man kan naturligvis slå fast at det går bra i dag, men det er jo i dag vi må gjøre de smarte grepene og investeringene som skal sikre at det går bra i morgen. Det er altså morgendagens verdiskaping og morgendagens velferd vi i Høyre er opptatt av. Ikke minst er vi det når vi står oppe i en urovekkende økonomisk situasjon i Europa, som de fleste sier – også med statsministeren i spissen – vil slå inn i Norge og skape problemer for norsk næringsliv. Så hva gjør vi i denne situasjonen? Eller mer presist: Hva vil statsråden for forskning og høyere utdanning gjøre av konkrete tiltak for å bedre situasjonen innenfor sitt ansvarsområde? Jeg synes kanskje ikke at statsråden ga veldig presise svar på det i sitt første innlegg, i den første runden

vi hadde, så jeg utfordrer henne altså igjen – ikke på hva vi har gjort, eller hvordan det foregår i dag, men hva hun kan gjøre i fremtiden.

Som et par av talerne har vært innom, er det slik at vi skårer bra når det gjelder den offentlige forskningsinnsatsen i Norge. Det kan vi være glad for. Jeg synes det er naturlig. Norge er et rikt land, og vi har råd til dette. Vi burde etter Høyres mening satse enda mer i disse gode tidene. Men problemet vårt i Norge er altså en slags systemsvikt når det gjelder koblingen mellom den offentlige forskningsinnsatsen og verdiskapingen, utviklingen og forskningen i næringslivet. Der er det mye igjen å hente, og det vil jeg igjen utfordre statsråden på.

**Statsråd Tora Aasland [18:25:13]:** Takk for debatten og nyttige innspill.

Jeg er glad for at debatten i like stor grad har dreid seg om det Henning Warloe var inne på i sitt første innlegg, nemlig nytten av forskning og erkjennelsen av at ikke alt kan måles presist. Jeg har lyst til i dette sluttinnlegget å ta utgangspunkt i noe Tord Lien sa i sitt innlegg. Han sa at vi kanskje var bedre på kompetanse enn på kapital. Hvis vi tar den tanken ett skritt videre og sier at den viktigste kapitalen er nettopp vår kompetanse, vår kunnskap, vår utdanning og forskning, er jeg i grunnen glad for at den erkjennelsen kommer. Vi bør selvfølgelig være gode på den ordentlige kapitalen også. Men jeg ser på kunnskap som en kapital og en viktig investering i framtidig produksjon, framtidig verdiskaping og i et framtidig godt samfunn.

Tord Lien var inne på – det var Henning Warloe også – det målet som vi har som mål for forskning, men som nå etter hvert er ett av flere mål, nemlig prosentandelen av bruttonasjonalproduktet. Da vil jeg igjen vise til mitt første innlegg, da jeg sa at både vårt næringsliv, som skal levere 2 pst. av de 3, og vårt bruttonasjonalprodukt er litt annerledes enn i de landene som det er enkelt å sammenlikne seg med. Det er også grunnen til at dette målet er viktig som et mål, men ikke egnet som et styringsvirkemiddel. Det som er bedre egnet som styringsvirkemiddel, som gir et bedre bilde av forskningens situasjon, er f.eks. slike forskningsbarometre som vi nå er i ferd med å utvikle. De gir et mangfoldig bilde av hvordan vi skårer på de forskjellige delene av forskning, innovasjon og utdanning – og dette er viktig. Erkjennelsen av at dette ikke bare kan måles på én måte, tror jeg vi etter hvert kan være enige om alle sammen.

Så spør Warloe: Virker våre strategier? Er våre strategier gode nok, eller er det noe systemsvikt? Jeg tror at å ha et 3 pst.-mål som et langsiktig mål og samtidig ha forskningspolitiske mål som går på tema, en styrking av den frie prosjektstøtten og en viktig motivasjon når det gjelder næringslivets forskning, tror jeg er et knippe av virkemidler vi kan ha også framover.

Jeg er blitt bedt om ikke å si noe om hva vi gjør, men hva vi skal gjøre. Vi skal fortsette å ha SFF-er, altså Sentre for fremragende forskning – en meget viktig drivkraft. Vi skal fortsette med FORNY-programmer. Vi skal fortsette med nærings-ph.d.-er, og vi skal i det hele tatt fortsette med de virkemidlene vi har. Vi kan ikke vedta at nærings-

livet skal forske mer, men vi kan legge til rette, slik at de gjør det. Vi vet også at de forsker, selv om de ikke skårer på noen av disse kriteriene, som egentlig norsk næringsliv ikke passer så godt til.

Så helt til slutt: Jeg synes det har vært en særdeles interessant og inspirerende debatt, selv om den ble litt avkortet. Jeg tar selvfølgelig med meg gode innspill og ideer fra deltakerne i debatten.

**Presidenten:** Sak nr. 8 er dermed ferdigbehandlet.

Sak nr. 9 [18:28:27]

*Interpellasjon fra representanten Svein Harberg til forsknings- og høyere utdanningsministeren:*

«Et viktig mål for det politiske arbeidet er å skape trygghet for fremtiden for oss selv og dem som kommer etter oss. Trygghet skapes gjennom kunnskap og konkurransekraft. Å skape trygghet for arbeid og gjennom det sikre fremtidig velferd er sterkt knyttet opp til at norske bedrifters behov for kompetanse oppfylles. Universitets- og høyskolesektoren varsler om redusert handlingsrom, noe som utfordrer kvaliteten i tilbudet til og oppfølgingen av studentene. Næringslivet varsler at de stadig oftere må ut av landet for å hente arbeidskraft som kan løse de kompetansekrevende oppgavene i virksomhetene.

*Hvordan vil statsråden bidra til å sikre tilgang på kunnskapsrike medarbeidere, slik at næringslivet er i forkant og kan styrke sin konkurransekraft?»*

**Svein Harberg (H) [18:29:35]:** Det politiske arbeidet på Stortinget har for meg ett overordnet mål, nemlig å sikre muligheten for fortsatt velferd for kommende generasjoner i et trygt og godt samfunn. Sentralt i dette bildet står hva vi kan gjøre for at barn og unge gis de beste muligheter for fremtidig arbeid i et spennende næringsliv, et næringsliv som utvikler seg og skaper verdier. Verdiskaping sikrer velferden, og dermed er dette en god sirkel. Jeg tror det er enighet her i salen om at denne gode sirkelen vil vi ha, og jeg ser derfor fram til en debatt om hvordan regjering og storting i fellesskap kan bidra til dette.

Hvordan sikre et næringsliv som er optimistisk, som er i forkant og som fortsatt kan bemerke seg internasjonalt på grunn av høy kompetanse og unike løsninger? Kunnskap og konkurransekraft sikrer velferden, og et bevisst forhold til behovet for kunnskapsrike medarbeidere er derfor helt avgjørende. Jeg er bekymret over alle de tilbakemeldinger jeg får om mangel på medarbeidere med nok fagkunnskap, og om mangelen på søkere til stillinger som krever spisskompetanse og internasjonal kunnskap.

Gjentatte ganger har vi debattert handlingsrommet til universiteter og høyskoler. Lenge var det liten forståelse for denne problemstillingen fra departement og politisk ledelse, men etter at Handlingsromutvalget hadde avlagt sin rapport, synes det som om alle parter er enige om at handlingsrommet til denne viktige sektoren er redusert. Det er flere grunner til at det er blitt slik, og jeg skal ikke

i denne sammenheng starte en stor budsjettdebatt, men det er viktig at vi tar inn over oss den utfordringen redusert handlingsrom gir. Det skaper en tøff hverdag for alle som arbeider i sektoren, men i første omgang rammer det studentene. Tilbakemeldingene fra studentene er da også at det er dårligere oppfølging av og tilbakemelding til den enkelte student, det er undervisning i stadig større grupper, veiledning skjer sjeldnere, og forskningsdeltakelse for studentene blir nærmest umulig å gjennomføre på en kvalitativt god måte. Det bekymrer meg at tilbakemeldingene er så tydelige på dette, og det må vel klart kunne sies at dette ikke er noen god måte å sikre topp utdanning på. Jeg er bekymret for at dette vil svekke rekrutteringen til noen av utdanningene, og jeg er spesielt bekymret for at vi på denne måten ikke fremstår som attraktive for studenter fra andre land. Studenter snakker sammen, på tvers av landegrensene, og siden Norge har et klart ønske om å tiltrekke seg utenlandske studenter, må vi også ha en strategi for hvordan vi skal sikre et tilbud som er attraktivt, har høy kvalitet og som har et godt renommé.

Oppgående studenter er harde dommere. Signalene fra studentene og ansatte ved universitet og høyskoler er sammenfallende og må tas på alvor, og det passer jo godt sammen med vårt ønske om å levere et best mulig tilbud. Jeg er spent på å høre hvilken strategi statsråden har for å rette på dette.

At arbeidsgivere i privat og offentlig sektor stadig oftere mangler kvalifisert arbeidskraft og må ansette folk fra en liste søkere der den beste fagkompetansen ikke er til stede, har selvsagt flere grunner. Det kunne vært fremmet flere interpellasjoner omkring det temaet. Det er imidlertid hevet over enhver tvil at vi utdanner for få personer til en del av de yrkesgruppene som strever mest. De offentlige utfordringene er spesielt innen helsevesen og skole, og der er utfordringene store. Jeg har ikke tenkt å ta dette spesielt opp i dag. Det får vi rikelig anledning til å ta opp når regjeringen kommer med sin melding om velferdsutdanningene neste vår. Det er en viktig melding, og det blir et viktig arbeid.

Det er imidlertid andre næringer som virkelig sliter, og som over tid har varslet at de på grunn av dette vurderer å flytte virksomheten sin til et annet land der det er lettere å skaffe kompetente medarbeidere. Det er en trussel vi ikke vil ha hengende over oss, og som vi må gjøre noe med.

Jeg har gjentatte ganger passet på å skryte av det utdanningstilbudet vi har i landet vårt, et tilbud der alle barn kan planlegge å bli mekaniker, designer, sykepleier, ingeniør eller forsker uten å måtte velge vekk noe på grunn av sosial eller etnisk bakgrunn. Vi har hatt og har et godt utdanningstilbud, og det er det som har dannet grunnlag for et norsk næringsliv som har en unik posisjon internasjonalt på grunn av kunnskapsbaserte tjenester til en hel verden. Kunnskapen har gitt konkurransekraft, kunnskap har gitt oss denne muligheten. Jeg bor selv i en landsdel – Sørlandet – som har en lang internasjonal historie gjennom sjøfart. Rederivirksomhet er fortsatt en stor virksomhet på Sørlandet, men det som virkelig har skutt fart, er leverandørindustrien. Det som har gjort at den tradisjonelle leverandørindustrien til sjøfarten nå skyter fart og har

knoppskytinger, er at høyt kvalifiserte medarbeidere har løftet næringen inn som best i verden på løsninger for olje- og gassnæringen til sjøs. Det de selger, er så basert på de kloke hodene at multinasjonale selskaper kjøper opp virksomheter her og er tydelige på at de ikke vil flytte dem, for det er her kompetansen – de gode hodene – er. Det er flott. Slik vil vi ha det, men slik er vi ikke trygge på at det blir. Disse næringene må nå virkelig lete for å finne den kompetansen de trenger. De ser ut til å måtte inngå samarbeid med universiteter i andre land for å sikre rekruttering. Det er jo ikke galt i seg selv, men hvor er Norges egen satsing på å skaffe den rette kompetansen til landets næringsliv?

Jeg har nå nevnt et eksempel på en kompetanseklynge som sliter. Disse har vi mange av. Det er Arena-klynger og det er NCE-er. Det er virksomheter spredt utover hele landet, virksomheter med optimisme og utvikling. Det er gode kunnskapsarbeidsplasser, de skaper arbeid for underleverandører, og de sikrer verdiskapingen over hele landet. Konkurransekraften deres i fremtiden er de gode hodene. Best på kunnskap og kompetanse er et konkurransefortrinn som slår!

Vi har et godt utbygd tilbud med fagskoler, høyskoler og universiteter. Vi har studenter som aldri før, men vi greier likevel ikke å utdanne nok av de gode hodene med den rette kunnskapen. Når vi så også sliter med å hente disse menneskene i en internasjonal konkurranse, er det grunn til bekymring.

«Norge lykkes ikke i å tiltrekke seg de beste globale talentene. To av tre kunnskapsbedrifter mener aktiv politikk er nødvendig. Regjeringen sover i timen», sier strategisk rådgiver i Abelia, Tarje Bjørgum.

Han sier videre:

«Norge oppleves ikke som en attraktiv destinasjon for mennesker med høy utdanning og etterspurt kompetanse. Nye tall viser at vi tiltrekker oss lavere kompetanse fra utlandet, målt i utdanningsnivå, enn hva som allerede finnes her. Sett fra verden er Norge langt fra førstevalget for kloke hoder.»

Bjørgum er videre bekymret over at ny forskning, innovasjon og kunnskap nå skapes utenfor Norges grenser, i globale forsknings- og kunnskapsmiljøer rundt om på kloden, uten at norske aktører har tette koblinger til talenter, entreprenører og forskere fra disse miljøene. Dette vil være en forutsetning for et konkurransedyktig næringsliv i et høykostland som Norge. Bjørgums bekymringer understreker også behovet for å ha en bevisst strategi for å beholde utenlandske studenter som har valgt å komme til Norge, og som fullfører sin utdanning her. Disse studentene er en verdifull ressurs, som vi gjerne vil ha med oss videre. Hva vil vi gjøre for å beholde dem?

Jeg forventer ikke at statsråden eller Stortinget skal komme med et hokuspokus-vedtak som løser utfordringene norsk arbeidsliv står overfor når det gjelder å skaffe nok kompetente arbeidstagere, norske eller utenlandske. Det jeg imidlertid forventer, er at vi, før det er for sent, gjør det vi kan for å påvirke og legge til rette for en utdanning som i større grad griper fatt i utfordringen. Det krever at vi har en klar strategi for hvordan vi skal nå slike mål.

Hvordan skal vi rekruttere de gode hodene? Hvordan skal vi utnytte de utdanningstilbudene vi har, slik at maritim sektor, olje- og gassnæringen, prosessindustrien, bygg og anlegg og andre næringer kan få god tilgang på nødvendig kompetanse? Hvordan skal offentlig sektor få god tilgang på kvalifisert helsepersonell, de beste lærerne og de beste saksbehandlerne i årene som kommer? Hvilken strategi har statsråden for utviklingen av utdanningsinstitusjonene våre?

Til slutt vil jeg minne om utgangspunktet for denne interpellasjonen: Kunnskap og konkurransekraft trygger velferden. Å trygge velferden er det viktigste vi kan gjøre for dem som kommer etter oss. Nå ser jeg frem til en debatt om hvordan vi vil bidra til det.

**Statsråd Tora Aasland [18:39:06]:** Økonomisk uro preger arbeidsmarkedet i mange europeiske land. Det viser at den utfordringen som representanten Svein Harberg gir meg, er særdeles viktig. Norge må ha et næringsliv som er dyktig på omstilling og innovasjon. Der er vi helt på linje. Høyere utdanning må svare på det kompetansebehovet som både privat og offentlig arbeidsliv står overfor, både i det korte perspektivet og i det lange perspektivet. Utfordringer må snus til muligheter, og vi må jobbe smartere. Utviklingen i arbeidsmarkedet og næringslivet viser at Norge framover vil trenge flere arbeidstakere med høyere utdanning. Særlig viktig blir realister, teknologer, økonomer, helsearbeidere og lærere. Der tror jeg også vi er på linje – og jeg viser til Harbergs innlegg her nå.

Regjeringen har siden 2009 finansiert nesten 7 000 nye studieplasser som ferdig innfaset vil utgjøre en økt kapasitet på bortimot 20 000 nye studieplasser. Disse studieplassene gir institusjonene anledning til å utvikle tilbud der det er nasjonale og regionale behov. Studietilbud i realfag og teknologi rekrutterer færre dyktige studenter enn behovet i samfunnslivet tilsier. Gjennom aktivt arbeid på en rekke områder ser det imidlertid ut som at vi gradvis lykkes med å bedre rekrutteringen på dette området. Treårig ingeniørutdanning kan f.eks. vise til en økning i opptaket for syvende år på rad. Dette er svært gledelig og et godt grunnlag å bygge videre på. Nært samarbeid med næringslivet er her selvsagt en suksessfaktor. Departementet vil følge søkningen til høyere utdanning tett, også i årene framover, for å vurdere behovet for ytterligere studieplasser.

Et styrket samspill mellom høyere utdanning og samfunnet rundt gjør at behovene i næringslivet som representanten Harberg viser til, raskere kan bli fulgt opp av universiteter og høyskoler. Mer samspill vil også bidra til økt kvalitet og relevans. Dette gjelder både innen forskning, studietilbud og studieinnhold. Kartlegginger viser mange gode eksempler på samarbeid mellom fagmiljøer og arbeidsliv. Men de samme undersøkelsene sier også at samspillet har vært for personavhengig, for fragmentert og for svakt forankret ved mange institusjoner. Selv om både representanten Harberg og jeg ønsker et sterkere samspill mellom universiteter og høyskoler og samfunns- og arbeidsliv, er det viktig å understreke at våre høyere utdanningsinstitusjoner i dag utdanner gode kandidater. Institusjonene gjennomfører ofte undersøkelser der de spør

arbeidsgiverne om hvor tilfredse de er med nyutdannede kandidater. I undersøkelsene til både Universitetet i Oslo og Universitetet i Bergen kommer det fram at arbeidsgiverne er meget godt fornøyd med kandidatene når det gjelder faglig kompetanse, og ikke minst når det gjelder evnen til å møte endringer og å håndtere nye utfordringer. Dette er kanskje en av de beste kvalitetene ved norske arbeidstakere.

For å få økt oppmerksomhet om institusjonenes viktige samfunnsrolle har jeg lansert begrepet «samfunnskontrakt». Samfunnskontrakten skal bidra til at academia og samfunns- og næringslivet får en større gjensidig forståelse for hverandre. Det er ingen motsetning mellom å bevare den faglige uavhengigheten til institusjonene og samtidig samarbeide aktivt med nærings- og samfunnsliv. Institusjonene må på en bedre måte synliggjøre betydningen av kunnskap, kompetanse og kulturen ved institusjonene. Og siden Harberg nevnte sitt eget distrikt spesielt, har jeg lyst til å berømme de nye universitetene for nettopp den evnen de har til å ha en god kontakt med arbeidslivet – det gjelder både Agder, Stavanger og Nordland – på en helt annen måte enn de store, gamle universitetene. Her er det viktig at dette kommer fram, og at disse institusjonene viser hvilken nytte samfunnet har av virksomheten. Samfunn og arbeidsliv må også få et eierforhold til de utdanningstilbudene vi har. Her er det startet opp spennende pilotarbeid i forbindelse med samfunnskontrakten både i nord og på Møre. Dette vil gi nyttig erfaring i å utvikle dette videre.

Samtidig er det nødvendig å stimulere til mer strukturerte møteplasser som er forankret i ledelsen, planer og strategier ved institusjonene. Alle institusjoner skal derfor i løpet av 2011 etablere et råd for samarbeid med arbeidslivet og utvikle en strategi nettopp for samarbeidet med arbeidslivet og samfunnslivet. I rådene skal det være representanter fra ulike sektorer. Arbeidslivet må komme med synspunkt på utdanningsbehov og innholdet i utdanningene. Jeg er særlig opptatt av at flere bachelor-grader blir mer relevante sett i forhold til behovene i arbeidslivet. Samarbeid i rådet vil gi mulighet for å legge til rette for nettopp en slik utvikling, og dette vil forhåpentligvis gi økt kvalitet og relevans på institusjonenes tilbud. Rådet kan i tillegg bidra til at utdanningsinstitusjonene gjennom utdanning og forskning i enda større grad bidrar til å utvikle arbeidslivet i en kunnskapsbasert og dynamisk retning. I det hele tatt er samspill og samarbeid helt vesentlige stikkord for å få dette til.

Kandidatene som går ut i arbeidslivet, må ha solid faglig kunnskap, endringskompetanse og vilje til å møte og løse nye utfordringer. Det er institusjonene som har hovedansvar for kvaliteten i utdanningene – og for å si det rett ut: Det er studentene selv som tar valgene. Men vi må jo prøve å motivere dem til å ta gode valg. Alle institusjoner må derfor ha strukturer og systemer som sikrer at utdanningene er forskningsbaserte og relevante. Flere institusjoner har imidlertid trolig et bredere forsknings- og utdanningstilbud enn det er faglig og økonomisk grunnlag for. Høy kvalitet på utdanning og forskning forutsetter at universiteter og høyskoler har robuste fagmiljøer med en tydelig profil. Derfor har jeg lagt vekt på at den enkelte institu-



sjon forsterker det faglige administrative samarbeidet for å oppnå en tydeligere arbeidsdeling og faglig konsentrasjon, det vi kaller for SAK – samarbeid, arbeidsdeling og faglig konsentrasjon. Jeg har tildelt 50 mill. kr til slike SAK-prosesser i 2010 og 2011, og foreslår tilsvarende i 2012. I tillegg har Norges forskningsråd en rekke virkemidler som bidrar til SAK, f.eks. nasjonale forskerskoler.

Et annet tiltak som vil styrke kvaliteten på kandidatene og bedre overgangen mellom høyere utdanning og arbeidsliv, er innføring av det nasjonale kvalifikasjonsrammeverket. Kvalifikasjonsrammeverket beskriver det læringsutbyttet som det forventes at alle kandidater skal ha ved endt utdanning, bl.a. når det gjelder kjennskap til innovasjon og nyskappingsprosesser. Et av målene med dette er å gjøre det enklere for arbeidsgiver å være kjent med kandidatens kompetanse etter fullført utdanning.

Åpne institusjoner er avgjørende for raskt å kunne møte endrede behov i næringslivet. Gjennom Kvalitetsreformen fikk universiteter og høyskoler økt frihet knyttet til faglige, økonomiske og organisatoriske spørsmål. Utviklingen mot mer selvstendige institusjoner skal fortsette. Men samtidig er det nødvendig at institusjonene benytter det betydelige handlingsrommet de faktisk har, innenfor gjeldende rammer. En liten bemerkning til Handlingsromutvalgets rapport som vi alle er sammen om å følge opp, for der var det pekt på både de utfordringene som staten og regjeringen har, men også på de utfordringene som institusjonene har selv. Det er prisverdig å se at flere av våre universiteter nå er i gang med å utrede sitt eget handlingsrom for å gjøre det enda bedre. Kvalitetsmessig bedre institusjoner, bedre utdanninger og bedre forskning vil kreve vilje til klarere prioritering og dermed også god ledelse fra institusjonenes side.

Et nytt nasjonalt grep for å øke institusjonenes handlingsrom er revideringen av mål- og resultatstyringen. Omleggingen medfører en vesentlig delegasjon fra departementet og til institusjonene. Virksomhetsmålene som departementet fram til nå har satt, blir fjernet. Disse skal nå den enkelte institusjon selv utarbeide. Dette vil gi det enkelte universitet og den enkelte høyskole større handlingsrom, og gi mulighet for å utvikle strategier og tilbud som er tilpasset institusjonens profil. Jeg håper at institusjonene utvikler sine mål i samarbeid med sine samarbeidspartnere, og at vi på den måten får gode og relevante utdanningstilbud og kandidater som er ettertraktet i arbeidslivet.

Til slutt vil jeg trekke fram betydningen av etter- og videreutdanning som avgjørende både for å gi virksomheter medarbeidere med oppdaterte kunnskaper og ferdigheter, og for å gi den enkelte trygghet i arbeidslivet. Det er derfor viktig at det legges til rette for fleksible utdanningstilbud på høyere utdanningsnivå, organisert både desentralisert og som fjernundervisning. For å bygge ut og oppgradere IKT-infrastrukturen ved institusjonene er det satt av 12 mill. kr til å utvikle prosjektet eCampus i 2012. En felles infrastruktur vil gi etter- og videreutdanningsstudenter enklere tilgang på studietilbud av høy kvalitet i alle deler av landet.

Samfunnet og næringslivet må ha tillit til den utdanningen

gen kandidatene får. Denne tilliten oppstår ved at institusjonene leverer gode kandidater med relevant kompetanse for det arbeidslivet de skal ut i. Dette krever at institusjonene har gode rutiner for å utvikle kvalitet. I tillegg må det etableres faste møteplasser med arbeidslivet. Gjennom utveksling av erfaringer og utarbeidelse av strategier man kan stå sammen om, mener jeg både samfunnet og utdanningsinstitusjonene kan utnytte det beste hos hverandre, og at tilliten også blir gjensidig og dermed et utgangspunkt for å få til det som både Harberg og jeg er enige om: God kvalitet på de studentene vi utdanner, og studenter som har en kompetanse som passer med de ønskene og kravene som arbeidslivet setter.

**Svein Harberg (H) [18:49:15]:** Jeg takker statsråden for svaret.

Det er åpenbart mye vi er enige om, også veien vi skal gå. Det er kanskje hastigheten og virkemidlene underveis vi er litt uenige om. Det har kanskje også med roller å gjøre, det skal jeg innrømme.

Jeg har lyst til å gå tilbake til overgangen fra forrige interpellasjon og til denne. For der var det, synes jeg, en veldig fin avslutning. Der var vi enige om – ja, det er ikke nødvendigvis bare positivt – at vi er bedre på kunnskap enn på kapital. Men så var det så fint at kunnskapen er vår kapital, det er vi helt enige om. Det er derfor vi roper et lite varsko når vi ser at den kapitalen kanskje er truet, og den posisjonen og det virkemiddelet den kapitalen kan være, er truet. Da må vi være på hugget.

Så er det riktig når statsråden utfordrer samarbeidet mellom institusjonene og næringslivet. Det er en utfordring. Dette snakker vi om i omtrent alle debatter der vi snakker om hvordan høyere utdanning skal utvikle seg. Likevel ser vi at det ikke er alle steder vi får dette til å fungere. Statsråden nevnte selv de nye universitetene. Jeg vet bl.a. at prosessen med å bli universitet på Sørlandet og samarbeidet med næringslivet om det, gjorde at vi fikk mekatronikkutdanningen, f.eks. Det viser at det går an å utvikle nye ting.

Utfordringen vår er at det dukker opp nye ting som vi trenger utdanning i etter som hvordan disse industriene utvikler seg. Jeg vet bl.a. at mange av næringsklyngende nå føler et sterkt behov for å få kompetanse på logistikk. Mange av leverandørnæringene driver service og leverer deler og tjenester over hele verden og sliter med selve logistikkompetansen i virksomhetene sine. Det er andre slike tilleggskunnskaper som en må få inn.

Senest i dag har jeg hatt møte med en høyskole som har satt i gang et prøveprosjekt på en utdanning, og som nå vil gjøre det permanent, men som ikke har kommet med i tildelingen av plasser. Høyskolene kan jo ikke bare hive seg rundt, dvs. de kan gjøre det, men de får ikke finansiering til det. Der bør vi kanskje se om vi kan finne bedre løsninger for å imøtekomme høyskolene når de ser at her er det en næring som har behov for noe, vi har kompetanse til å løse det, vi vil gjøre det sammen med næringen, men vi trenger finansieringen.

Uansett tror jeg at det blir enda viktigere med en tydelig politisk ledelse som sier hva vi vil, hvor vi vil, og som

også følger det opp i budsjettene. Men den debatten skal vi ta om et par uker.

**Statsråd Tora Aasland [18:52:15]:** For å si hva vi vil – vi vil ha utdanning av studenter med høy kvalitet. Og hvor vi vil – vi vil at det i utdanningstilbudet skal være en faglig styrke som gjør at studentene utdanner seg til noe faglig som er ettertraktet og etterspurt, men at det også i utdanningssammenheng og i studenttiden er en personutvikling – vi kan godt kalle det dannelse, vi kan kalle det en måte å bli utviklet som person på – slik at man kan håndtere de situasjonene som man som arbeidstaker eller senere som leder kommer inn i. Det er viktige mål ved våre utdanningsinstitusjoner.

Vi har et sett med universiteter og høyskoler som har en sterk faglig autonomi. De kan bestemme mye av dette selv, inklusiv hvor mange studenter de vil ha, men det er klart at det går noen grenser både når det gjelder grunnfinansiering og muligheter for å hente inn ekstra midler. De studieplassene som regjeringen har bevilget – vi har ikke et stykkprissystem i Norge – kommer i tillegg til det utgangspunktet som høyskolene hadde, og gir muligheter til f.eks. å utdanne flere innenfor ingeniørfag, flere innenfor læreryrket og flere innenfor helsefag. Det er de prioriteringene regjeringen har gjort, og det viser en tydelig retning for hva regjeringen mener er viktig.

Jeg deler ikke helt den veldig store bekymringen som Harberg gir uttrykk for. Det er klart vi har noen utfordringer, men vi har gode tilbud, og vi har som sagt gode tilbakemeldinger fra arbeidslivet om hva kandidatene kan når de kommer ut.

Det som jeg tror vi må være sammen om framover, er å tenke på hvordan vi skal finne den gode balansen mellom den selvstendigheten som høyskoler og universiteter har til å bestemme hva de vil utdanne til, og hva slags faglig grunnlag og faglig profil de vil ha, og hva det er arbeidsliv og næringsliv etterspør – kombinert, selvfølgelig, med studentenes egne valg.

Som jeg var inne på i mitt forrige innlegg, er det faktisk studentenes valg som er ganske avgjørende for mange av de tilbudene som eksisterer, men vi kan jo motivere studentene til å velge f.eks. ingeniørfag, lærerfag eller helsefag nettopp ved å prioritere det, slik som regjeringen har gjort.

Jeg tror vi langt på vei er enige både om målene og om retningen. Her er det mer et spørsmål om hvordan vi klarer å få dette til uten at det blir dårligere kvalitet, for det kan det ofte bli hvis man tar inn for mange og overoppfyller de måltallene man har for antall studenter. Her gjelder det å finne de gode balansene og et godt samspill mellom institusjonene og samfunnet rundt.

**Tor Bremer (A) [18:55:43]:** Samtidig som eg vil gi ros til interpellanten for invitasjonen til ein særdeles aktuell debatt, vil eg slå fast at i Noreg opplever me eit næringsliv som er sterkt prega av å vera kompetansebasert og ha ei optimistisk framtidstru. Me har eit konkurranseutsett næringsliv med stor omstillingsevne og som på mange område faktisk er i front globalt sett.

På Vestlandet rår igjen optimismen i næringslivet, og det lovar godt for landet. Det var nemleg slik at i dei fleste sektorane i næringslivet i Hordaland og i Sogn og Fjordane var det ein kraftig nedgang under finanskrisa i 2009. Det var ein nedgang som blei følgt av ein forsiktig optimisme i 2010. Pilane begynte igjen å peika oppover i starten av dette året, altså i 2011, og i siste halvdel av dette året er trenden ytterlegare forsterka.

Norsk økonomi er altså inne i ein klar vekstperiode trass i at det framleis er ein beskjeden vekstimpuls i verdsøkonomien. Nærmare 95 pst. av bedriftene på Vestlandet melder om stabile og styrkte marknadsutsikter i det inneverande året. Medan det i 2010, altså i fjor, i stor grad var dei tenesteytande næringane som hadde sterkast tru på framtida, syner årets resultat av Næringsbarometeret for dei to fylka at også industrien og bygg og anlegg har gode tider. Store delar av sentrale næringar som verkstadindustrien og skipsverftsindustrien melder om betra marknadsutsikter og ein auke i ordretilgangen. Nærmare 80 pst. av bedriftene reknar med stabil eller betra lønnsemd, og kvar fjerde bedrift planlegg å auka investeringane dette året.

Forsamlinga får ha meg tilgitt for at eg heile tida viser til Vestlandet, men det er fordi utviklinga på Vestlandet er ein god indikator for utviklinga i landet. Vestlandet er kjenneteikna av å ha eit svært utovervendt næringsliv, og dei store globale endringane som ofte kjem, merkar ein difor først der.

Sogn og Fjordane hadde den lågaste arbeidsløysa i landet, med 2,3 pst. av arbeidsstyrken registrert som heilt utan arbeid, mot 2,9 pst. på landsbasis. Men nærmare 1/3 av bedriftene i undersøkinga melder at dei har problem med å rekruttera relevant arbeidskraft. Av desse seier halvparten at dei ville hatt fleire tilsette dersom det hadde vore betre rekrutteringstilgang.

Mangel på nok arbeidskraft med høg kompetanse er altså ei av dei store utfordringane våre. Noreg er med andre ord i ein unik situasjon. Men dette bakgrunnsbiletet bør koplust til det faktum at Noreg må ta høgde for at den nye økonomiske krisa som i desse dagar råkar mange europeiske land, nok òg vil nå Noreg på eit tidspunkt om ikkje altfor lenge. Noreg må møte framtida med fleire arbeidstakarar med høg utdanning. Difor blir utdanningsinstitusjonane våre dei viktigaste kryssingspunkta våre for å sikra arbeid til alle og gode velferdstenester.

Sjølv om institusjonane i UH-sektoren stort sett gjer ein god jobb, er fråfallet i høgare utdanning alarmerande høgt. For dei 40 286 studentane som i 1999 starta på ei høgare utdanning, var fråfallet fram til 2009 på heile 36,9 pst. Det er elles ikkje ein ukjend prosentsats i politikken! Og – eg heldt på å seia – som vanleg kjem gutane dårlegast ut, med heile 44 pst. som ikkje fullførte utdanninga. Sjølv om kunnskapen og data på dette området kan vera noko mangelfulle, så er dette noko som naturlegvis må takast tak i.

For å auka merksemda om institusjonane si viktige samfunnsrolle har regjeringa, som forskingsministeren sa, lansert omgrepet «samfunnskontrakt». Ein slik kontrakt skal styrkja kontakten og forståinga mellom akademia på den eine sida og samfunn og næringslivet på den

andre sida. I dette perspektivet vil eg også nemna kvalifikasjonsrammeverket. Det handlar om at innan utgangen av 2012 skal alle institusjonane ha implementert dette kvalifikasjonsrammeverket for den høgare utdanninga.

Det vil bety at me får ei tydelegare klargjering av kva læringsutbytte ein får på dei ulike nivåa i utdanninga. Dette vil altså bidra til at arbeidsgivarane på ein god måte blir kjende med kva kompetanse ein kandidat har etter utdanninga si.

**Tord Lien (FrP) [19:01:08]:** Jeg har notert meg at representanten Bremer var opptatt av det sterke og utadrettede næringslivet på Vestlandet. Han nevnte ikke i samme slengen den åpenbart kulturelt betingede – og sunne, må jeg si – skepsisen mot sentralmakten og det å betale skatt, som man også er kjent for på Vestlandet. Det er bra at jeg fikk tatt opp det.

Det er ikke så ofte jeg sier så veldig mye positivt om EU fra denne talerstolen – eller fra noen annen talerstol, for den saks skyld. La meg begynne med å si: Hadde det ikke vært for krisen i EU nå, som gjør at vi kan rekruttere faglært arbeidskraft fra både Polen og Øst-Europa ellers, men også høyt utdannet teknologisk kompetanse fra land som Italia og til dels Spania, så hadde den krisen, som jeg tror vi må kunne si at vi har i en del næringer i Norge, vært enda tøffere å håndtere.

Så er det ikke sånn at den teknologimangelen som man har i store deler av norsk næringsliv, bare rammer næringslivet. Den rammer også i stor grad kommunene, ikke minst på Vestlandet, hvor næringslivet faktisk står ganske sterkt, og hvor flere og flere kommuner har ubesatte stillinger med krav om teknologisk kompetanse.

Så er det sånn at det er noen studenter som kommer hit, og som reiser frivillig hjem. Det skulle vi selvfølgelig, som interpellanten var inne på, ha gjort noe med. Så er det også sånn at noen studenter, f.eks. fra u-landskvoten, blir tvangsreturnert hjem etter endt utdanning. Det er klart at hvis du kommer fra Somalia og reiser til Trondheim og tar en mastergrad i geofysikk, er det et rimelig begrenset arbeidsmarked i Somalia for den type kompetanse. De reiser ikke hjem for å bygge opp Afrika. De reiser til Canada for å bygge canadisk næringsliv og industri. Her mener jeg at vi kanskje kunne tatt en debatt om hvordan vi i større grad kan utnytte også den arbeidskraften som allerede er i landet, og som i noen grad har lyst til å være her, men som ikke får lov til å være her.

Jeg synes interpellanten holdt et godt innlegg, men jeg synes det er litt overraskende når man løfter denne type debatt, at man ikke diskuterer struktur, for det liker jeg veldig godt å gjøre. Forhandlingsrom er mer enn et finansielt handlingsrom. Jeg oppfatter det sånn at både rektoratene, departementet og Stortinget i stor grad har abdisert når det gjelder å gjøre de grep med høyere utdanning som er nødvendig for å forsyne næringslivet og arbeidslivet for øvrig med den kompetansen de har bruk for. Rektorer, stortingsrepresentanter og statsråder har overlatt til norsk russ – norske 18-åringer – å definere kapasiteten i høyere utdanning i Norge. Man kan si mye positivt om landets framtid, men om de er kvalifisert til å gjøre denne

type strategiske vurderinger, er jeg litt tvilende til og mener nok at man kanskje må vurdere sterkere insitamenter overfor sektoren, for å få orden på dette. Det gjør vi gjennom SAK, som vi er enige om, samarbeid, arbeidsdeling og konsentrasjon. På sikt bruker vi kanskje andre virkemidler.

Det handler også om at ingeniørutdanningen, som flere har snakket om, har et spesielt stort frafall. Det er store regionale forskjeller på hvor frafallet er, hvilke høyskoler som gjør det veldig bra, og hvilke høyskoler som sliter mer. Så er det også sånn at man nå har innført en ny plan for ingeniørutdanningen, med, etter min oppfatning, større ambisjoner, som er helt riktig å gjøre, uten at det har fulgt ekstra finansiering med de ambisjonene. Det mener jeg er noe vi må få løst.

Så er det å håpe at den nye samfunnskontrakten, det nye målstyringssystemet til Kunnskapsdepartementet, ikke innebærer at vi nå får åtte like universiteter – størrelsen kommer nok ikke til å bli lik, uansett hva man måtte mene om det – men at profilen blir lik. Jeg håper vi vil se at universitetene utvikler seg i forskjellig retning, at de to breddeuniversitetene vi har her i Sør-Norge, fortsetter med det, men at de andre i større grad velger en klar og tydelig profil på det de skal gjøre. Jeg håper at både Stortinget og statsråden vil følge den i fellesskap.

Så sa interpellanten at det ikke er noe hokusfokus. Det er vel kanskje ikke et veldig parlamentarisk begrep, men det må jo presidenten vurdere, som sagt. Prerogativene til presidenten skal man ikke tulle med. Men det er i noen grad litt hokusfokus også, for dette handler om å øke studietallet – studiekapasiteten – innenfor noen disipliner, spesielt ingeniørutdanningen, og det håper jeg Høyre og statsråden tar med seg.

**Presidenten:** Presidenten lar «hokusfokus» passere.

**Frank Bakke-Jensen (H) [19:06:29]:** Jeg har ingen kompetanse på verken russefeiring eller hokusfokus, så jeg skal holde meg innenfor den parlamentariske ordlisten.

Hvordan sikre næringslivet tilgang på kunnskapsrike og kompetente medarbeidere, for slik å styrke konkurransekraften? Det er spørsmålet. Spørsmålet er betimelig, og det er på sin plass å takke interpellanten for både temavalg og vinkling.

Den norske offentlige debatten om kunnskap har det siste tiåret endret seg. Den har endret seg fra å dreie seg om hvordan man skulle unngå å snakke om kunnskapsnivået til elever og studenter, i fare for at man kunne stigmatisere den eller de som ikke presterte likt med gjennomsnittet, til at vi ved hjelp av innføringen av Kunnskapsløftet flyttet debatten til at vi nå har lov til å diskutere hva elevene kan, og hva studentene kan. Vi kan til og med spørre om norsk utdanningssektor skaffer de kompetente unge menneskene, med den kunnskapen vi trenger, uten at vi blir arrestert for det.

Dette har på mange måter vært en viktig endring. Først når det å måle evner og kunnskapsnivå gjøres, kan vi gå videre og sammenligne våre prestasjoner med andre land. Det er med basis i befolkningens kunnskapsnivå vi kan finne vår plassering i en global kunnskapsøkonomi.

Det har også vært en debatt om vi trenger så stort fokus på vår konkurransekraft. Vår evne til å konkurrere er helt avgjørende om vi skal bevare og utvikle det velferdsnivået vi har i dag. Vi liker å smykke oss med vår gode plassering i FNs kåring av levestandard. La én ting være helt klart: Vi beholder ikke den posisjonen uten at vi tar mål av oss til å være best på kunnskap.

Høyre mener vi må ha noen prinsipper på plass. Vi må måle deltakelse, gjennomføringsgrad og kunnskapsnivå i utdanningssektoren, og så må vi forbedre oss på de områdene der vi gjør dårlige målinger. Eksempel på hva vi kan forbedre, er, som det har vært nevnt nå, oppslutning om realfagene, for hvis vårt næringsliv skal ha et fortrinn, avhenger det av at vi har folk som behersker disse.

En tett symbiose mellom næringsliv og utdanningsinstitusjoner gir gode indikasjoner på at vi utdanner de riktige fagpersonene. Det handler om relevans. Eksempelene på at det er hull i utdanningsstigen, finnes. Utdanningen av russiskspråklige i Nord-Norge er ett av flere eksempler. Her mangler samsvar mellom ambisjonene til grunnskole, videregående skole og høyskolenivå. Dette gjør at det ikke er tilstrekkelig med kandidater gjennom hele løpet, og samfunnets behov for språkkyndige oppfylles ikke – dette til tross for at vi har en forholdsvis ambisiøs nordområdestrategi, som løfter akkurat denne typen utdanning frem som noe av det viktigste vi gjør, men vi evner ikke å gjennomføre.

Et annet viktig prinsipp er private aktørers deltakelse i nasjonale forskningsprogrammer. Det vil styrke forskningssektoren i Norge – både kvalitet, bredde og fleksibilitet. Her får Høyre ofte kritikk fra venstresiden for at vi skal privatisere all forskning. Det er feil. Vi vil sikre kvaliteten, relevansen og mangfoldet i forskningen.

Sist, men ikke minst, må vi se på norsk næringslivs evne til å konkurrere mot utlandet. Dette punktet er premissleverandøren for debatten om nasjonal konkurransekraft i en global kunnskapsøkonomi. Vi er for lengst kommet inn i tidsalderen som heter kunnskapssamfunnet. Det betyr, etter Høyres mening at vi foredler den kompetansen vi har med oss etter at vi levde i industrisamfunnet. Vi foredler den ved hjelp av ny kunnskap. Slik evner vi å bruke en kompetent befolkning og ny kunnskap til å omstille oss, slik at vi skårer høyt på levekårsstatistikkene også i fremtiden. Det er fremtiden vi snakker om.

Når vi fra talerstolen også diskuterer studenter som kommer til Norge, er problemstillingen akkurat like ens. Vi må ha et utdanningsløp som sikrer at vi utdanner unge mennesker til kompetent arbeidskraft, uavhengig av om de reiser ut av landet eller ikke. Det får vi gjøre noe med på annet vis. Men et utdanningsløp og en utdanningssektor som skaffer den kompetansen vi trenger – det er det spørsmålet det hele koker ned til. Da skaffer vi oss den konkurransekraften vi trenger.

**Aksel Hagen (SV) [19:10:47]:** Det er store spørsmål interpellanten ønsker å få svar på en novemberkveldstime i Stortinget.

To av oss i salen i dag var på gruppemøtet til SV i går. Der var også Torger Reve, BI-professoren. Han viste til en

bedrift, som jeg tror verken var trøndersk eller fra Vestlandet, men fra Rogaland, som hadde som motto «dyrest og best». Han brukte det som en inngang til å få fram det poenget at vi framover må regne med – det har flere vært inne på – at Norge vil være et høykostland, og den eneste måten å overleve som høykostland på er å være best. Det er en god og ærlig tilnærming til den debatten vi har her i dag.

Utgangspunktet vårt er at vi er et land med den høyeste yrkesdeltakelsen i verden, og vi har en, relativt sett, høy fødselsrate. Vi har stor arbeidsinnvandring. Likevel ser vi på framskrivning etter framskrivning at vi får manko på mange typer arbeidskraft. Statsråden var på en god måte inne på det i innlegget sitt. Det gjelder alt fra høyt utdannede folk akademisk sett, men det gjelder også fagarbeidere.

Den helhetlige, store utfordringen vi står overfor, er at vi har en grunnleggende ubalanse i samfunnet vårt i dag. Det merker vi alle i løpet av noen ukers tid: Den ene dagen har vi besøk av Abelia, den andre dagen er det Tekna, den tredje dagen er det Utdanningsforbundet, og den fjerde dagen er det Byggenæringens Landsforening. Det viser på en veldig god måte at det er mange grupperinger som, veldig rett og riktig, er på jakt etter å få prate med oss for å få fram det store problemet som er knyttet til at det blir knapphet på god arbeidskraft.

Et bidrag i denne debatten som ikke er nevnt ennå, er at det sannsynligvis er et stort, uutnyttet potensial i den voksne befolkningen vår, og ikke minst den voksne delen av innvandrerbefolkningen. Mange undersøkelser viser at det er mange mennesker der ute, de fleste av dem i arbeid, som absolutt kan ønske seg noe videreutdanning, enten foredle den de allerede har, eller kanskje begynne på noe helt nytt. Den utdanningen må være lett tilgjengelig, og i stor grad må den gis i arbeidssituasjonen og der de bor. Slik kan en relativt høyt sysselsatt befolkning bli bedre sysselsatt ved at en får en mer oppdatert og relevant kompetanse i framtidssamfunnet vårt.

Et annet poeng i denne debatten, er, som vi har vært inne på tidligere, i andre debatter, at Norge er populært som studieland av ulike årsaker – ikke bare fordi det er billig å studere her, men det er et mer attraktivt land å studere i, ikke minst på doktorgradsnivå. Men da oppstår gjerne den utrivelige situasjonen at de i stor grad, enten tvangsmessig eller – først og fremst – frivillig, drar hjem igjen. De ønsker ikke å bosette seg her i landet. Det finnes mange årsaker til det, men jeg tror faktisk det er det jeg skal kalle, med mitt samfunnsplanleggingsspråk, bopettingsattraktivitet – altså at Norge blir et attraktivt samfunn å bo og jobbe i for hele familien. Der mener jeg vi er på god vei og gjør mange riktige ting utenfor det som er ansvarsområdet til kirke-, utdannings- og forskningskomiteen, nettopp at vi bygger opp en infrastruktur som gjør at her er det mulig å leve det moderne liv med små unger, og samtidig ha en yrkeskarriere, osv. Det vil gjøre det lettere for oss å beholde en slik kompetent arbeidskraft.

Så tror jeg eierskapspolitikk, som jo er et viktig og interessant tema som vi om en stund skal diskutere grundi-

gere her i salen, også er viktig. Vi må beholde interessante bedrifter som etterspør den type kompetanse.

Helt til slutt har jeg lyst til å si litt generelt om de siste års utvikling i skolen. Jeg vet at Kristin Halvorsen uttrykte dette på følgende måte: Det kan ut fra visse innlegg som kommer i den politiske debatten, se ut som om norsk skole er helt håpløs, når vi ser på hvordan 12-åringene, 15-åringene og 16-åringene skårer på undersøkelser. Men når vi møter de samme igjen som 20-åringer, er de plutselig blant de beste, nettopp på grunn av at de har en modenhet, en sjølstendighet og en kreativitet som ikke minst det nye næringslivet vil etterspørre.

**Rigmor Andersen Eide (KrF) [19:16:10]:** De tre siste interpellasjonene på dagens kart henger nøye sammen og går inn i hverandre, og også det som interpellanten tar opp, er et viktig spørsmål. Det er et viktig spørsmål ikke bare for dagens situasjon, men for hvordan vi også i fremtiden kan styrke konkurransekraften vår gjennom tilgang til kunnskapsrike medarbeidere. For å lykkes med dette mener jeg at noe av svaret på det er – som det er blitt sagt av flere – et tett samspill mellom næringslivet, universitetene og høyskolene. Store deler av næringslivet ser i dag behovet for langsiktig kunnskapsutvikling og forstår betydningen av et effektivt samspill mellom utdanningsinstitusjonene og næringslivet – der også mange av dem er viktige og aktive støttespillere. Det er positivt.

Jeg leste med interesse Abelas rapport «Honningkruken Norge?» der fokus er «de kloke hodene» – at kunnskapsmedarbeidere og talenter er del av et globalt arbeidsmarked. For å vokse i Norge kreves det derfor ikke bare at vi utdanner våre egne ungdommer, men vi trenger også en tilførsel av høy kompetanse. Kunnskapsnæringen sysselsetter i dag over 500 000 personer og er den største sysselsetteren i privat sektor. Denne næringen er sentral fordi den også er viktig for andre næringer i Norge.

Som nevnt i starten av innlegget mitt: Næringslivet og utdanningsinstitusjonene må samarbeide, men også bedriftene må samarbeide og utveksle kunnskap – det ser vi mange plasser i landet, og det er veldig bra – samtidig som mye handler om en aktiv politikk og tiltak i regi av regjering og myndigheter.

Jeg kommer fra en del av landet der næringslivet, ikke minst den maritime næringen, allerede er internasjonalt orientert, og det jobbes mot utlandet for å skaffe arbeidskraft. Vi ser også at antall utenlandske studenter øker på Høgskolen i Ålesund, og slik er det også i andre deler av landet.

I rapporten fra Abelia leser vi at kunnskapsinnvandring må bli en del av næringspolitikken. Jeg synes det er en interessant tanke. Skal vi få tilgang på utenlandsk arbeidskraft, må det bli attraktivt å komme til Norge. Oslo Global Mobility Forum arbeider akkurat med dette for å finne ut hva som kreves for at kunnskapsmedarbeidere skal komme til Norge, og hva som skal gjøres for at de ønsker å bli her. Vi må selge Norge som et attraktivt sted å bo, jobbe og etablere virksomhet. Vi har et stykke vei å gå før vi kommer i mål. Langt mer enn det som blir gjort i dag, må derfor gjøres. Ikke minst må Innovasjon Norge komme

sterkere på banen. Vi må gjøre det norske samfunnet mer internasjonalt orientert. I Ålesund, som jeg kjenner best, etableres det nå en internasjonal skole, et tilbud til både barn og unge som imøtekommer de utenlandske familienes behov. Det er som oftest ikke bare ett familiemedlem som kommer. Derfor er det nødvendig med mange og varierte jobbmuligheter tilpasset høyt utdannede tokarrierefamilier. I tillegg må bomiljøene oppleves som attraktive. Barnehagetilbud, kulturtilbud, gode skoler, variert idretts-tilbud og rekreasjonsmuligheter blir tillagt stor betydning når familier og enkeltpersoner velger et bosted. Et samfunn kjennetegnet ved åpenhet, toleranse og gjestfrihet vil også være sentralt for å gjøre det attraktivt for personer fra andre land og kulturer å studere, bo og jobbe i Norge.

Til slutt: Det må settes en stopper for at norske kompetansemiljøer flytter ut av Norge for å etablere seg der kompetansen er. Den trenden må snus. Det må bli mer attraktivt å være og å etablere seg i Norge. Vi må sørge for at Norge blir et så attraktivt land å bo og jobbe i at de 15 000 utenlandske studentene som står for 25 pst. av alle norske doktorgrader, blir i landet. Det er kanskje vel optimistisk, for i dag – dessverre – reiser flertallet av de utenlandske studentene ut av landet etter endt eksamen. Da har vi gitt dem en utdanning – det er bra, det – for å la dem konkurrere mot oss i neste omgang. Det er ikke fullt så bra. Denne snuoperasjonen må vi få til. Det er mulig å få det til, men da trengs det en aktiv politikk på ulike politikkområder, de kreative tankene må komme fram, og mer målrettede strategier og aktive tiltak må på plass.

**Svein Harberg (H) [19:21:21]:** Som stolt sørlending var det vel likevel så vidt det holdt, da Tor Bremer hadde sitt innlegg, før jeg reiste meg og sang «Å Vestland, Vestland», men jeg greide å holde igjen.

Representanten Aksel Hagen viste til at han hadde hørt om bedriften som reklamerte med «dyrest og best». Hvis jeg ikke tar feil, har samme bedriftsleder blitt årets entreprenør. Det han har satset enorme ressurser på, er å rekruttere – ha et stort rekrutteringsgrunnlag – og å ta vare på de ansatte. Det er hans nøkkel til suksess. Det er bare med på å understreke at når vi har gode medarbeidere, gode folk, kan vi være best.

Ja, det er en utfordring å få folk til å bli. Kanskje vi må til med visningsturer. Det var noe som slo meg: Da det var noen tilsyn som ble flyttet rundt om i landet – til Sørlandet skulle Post- og teletilsynet reise – var vi altså fem ordførere som slo oss sammen, og sa at nå må vi fortelle noe om landsdelen vår. Vi reiste til Oslo, snakket med dem og presenterte oss. Vi inviterte dem på visningsturer til Sørlandet, og det gikk bra. Det har vært oversøkning til stillingene, og kanskje må vi gjøre konkrete, bevisste tilbud også når det gjelder utenlandsstudentene. Her er det mange attraktive bosteder, mange attraktive arbeidssteder. Dem må vi fortelle om og ha et bevisst forhold til.

Så bare et svar til Tord Lien, som savnet strukturdebatten: Det var helt bevisst at jeg ikke brukte ordet. Jeg tror ikke dermed Tora Aasland tror jeg har glemt det, for det har jeg spurt etter så mange ganger. Jeg hadde jo et par skjulte spørsmål: Hvordan skal vi utnytte de utdannings-

tilbudene vi har? Og hvilken strategi har statsråden for utviklingen av utdanningsinstitusjonene? Det lå en liten inntitt der til også å tenke struktur i forhold til det, men jeg skal love at dette skal vi komme tilbake til.

Jeg har lyst til å si takk for debatten. Den har vært konstruktiv. Det som gjør meg optimistisk, er at det virker som om det er stor enighet om virkelighetsbeskrivelsen. Vi ser at vi har mye bra, vi ser at vi kan gå inn i noen nye utfordringer, og vi er enige om å gripe fatt i dem. Så skal vi passe på, være på hugget og pushe på, slik at vi får gjort konkrete tiltak for å møte det behovet.

**Statsråd Tora Aasland [19:24:06]:** Dette har vært en interessant debatt, og jeg tror at vi i oppfølgingen av denne debatten må være modige nok til ikke bare å utfordre de strukturelle sidene ved rekrutteringssak og kvalitetssak, men også være opptatt av hva slags innhold og hvilken kvalitet vi gir i utdanningen. Så både struktur og innhold må være de linjene vi fører debatten videre etter.

Jeg har bare lyst til å komme med noen kommentarer i dette siste innlegget.

Når det gjelder vår utvikling av tenkingen omkring samfunnskontrakt, og for så vidt utfordringene fra bl.a. Tord Lien, er mitt klare mål med det at der skal mangfoldet få rom. Vi har ganske mange høyere utdanningsinstitusjoner i Norge. Vi har fått mange indikasjoner på, ikke minst i Stjernø-utvalgets rapport, at vi har litt for mange som er små og sårbare. Denne regjeringen har da valgt å stimulere til faglig styrking gjennom SAK, altså samarbeid, arbeidsdeling og faglig konsentrasjon, og i forlengelsen av det – samfunnskontrakt. Gjennom SAK kan man styrke sitt grunnlag både for forskning og for utdanning. Gjennom en utvikling av samfunnskontrakt kan man finpusse sin regionale profil, f.eks. som noe av de tre nordnorske fylkene er sammen om i vårt arbeid der med samfunnskontrakten, og de tre høyskolene i Møre og Romsdal, som er de som vi foreløpig har satt i gang en prosess for.

Dette er spennende, fordi man er forskjellig. Representanten Harberg etterlyste kompetanse innenfor logistikk. Jeg kan fortelle at på Høgskolen i Molde har de doktorgradsutdanning i logistikk, og jeg tror dette er et fag som

sikkert kommer mange andre steder også. Men her er jeg veldig åpen for muligheter for samarbeid på tvers av både geografi og andre barrierer som måtte være der. Vi har som mål å bli sterke, vi har som mål at det skal være et tilbud der hvor vi har høyskoler, universiteter og kompetansemiljøer i dag, og det er bare snakk om å legge godt til rette for det.

Når det gjelder debatten om utlendinger og det å få dem til å bli i Norge, har jeg lyst til å snu litt på det og si at når vi sender norske studenter til utlandet, er det selvfølgelig greit at de blir der – noen gjør jo det – men vi synes jo det er all right å få dem tilbake. Jeg ser på det på den måten at når vi gir utenlandske studenter utdanning her i Norge, er det fint at de har med seg noe om Norge når de eventuelt reiser tilbake til sine respektive land, og det er fint at de har med seg sitt lands kultur og levemåte når de eventuelt blir i Norge.

Når det gjelder de mer tvangsmessige utfordringene her, er jeg ikke tilhenger av tvang, verken når det gjelder russen – jeg er spent på hva Fremskrittspartiet kommer med der – eller når det gjelder å få utenlandske studenter til å bli i Norge. Jeg ønsker ikke å bruke tvang i noen av de tilfellene, men jeg tror at god tilrettelegging og god motivasjon må være det beste utgangspunktet for å få en utdanning med god relevans og god kvalitet.

**Presidenten:** Da er debatten i sak nr. 9 ferdig.

Etter at det var ringt til votering, uttalte

**presidenten:** Vi har bare enstemmige voteringer og er, så vidt vi kan skjønne, beslutningsdyktige.

Vi går da til votering.

I sak nr. 1 er det allerede votert.

#### *Votering i sak nr. 2*

Komiteen hadde innstilt:

I statsbudsjettet for 2011 gjøres følgende endringer:

| Kap.     | Post | Formål                                                                                                                                    | Kroner      |
|----------|------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------|
| Utgifter |      |                                                                                                                                           |             |
| 163      | 70   | Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter, Naturkatastrofer, kan overføres, økes med ..... fra kr 452 000 000 til kr 752 000 000 | 300 000 000 |

*Votering:*

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

#### *Votering i sak nr. 3*

Komiteen hadde innstilt:

Meld. St. 14 (2010–2011) – mot en grønnere utvikling – om sammenhengen i miljø- og utviklingspolitikken – vedlegges protokollen.

*Votering:*

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

**Presidenten:** I sakene nr. 4 og 5 foreligger det ikke noe voteringstema.

*Votering i sak nr. 6*

Komiteen hadde innstilt:

I

Stortinget samtykkjer i at Noreg sluttar seg til reform av styresamansetjing, kvotar og røysterett i Det internasjonale valutafondet (IMF) i samsvar med omtale i Prop. 142 S (2010–2011).

II

Stortinget samtykkjer i at Noreg godkjenner endring i statuttane til Det internasjonale valutafondet (IMF) for å fjerne ordninga med utpeikte styrerepresentantar i samsvar med omtale i Prop. 142 S (2010–2011).

III

Stortinget godkjenner at Noregs kvote i Det internasjonale valutafondet (IMF) blir auka frå 1 883,7 mill. SDR til 3 754,7 mill. SDR.

*Votering:*

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

**Presidenten:** I sakene nr. 7–9 foreligger det ikke noe voteringstema.

Sak nr. 10 [19:36:02]

*Referat*

1. (65) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Åshild Karoline Haugland, Bård Hoksrud, Jan-Henrik Fredriksen og Arne Sortevik om et nasjonalt bredbåndsløft (Dokument 8:20 S (2011–2012))
2. (66) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Åshild Karoline Haugland, Bård Hoksrud, Jan-Henrik Fredriksen, Arne Sortevik, Christian Tybring-Gjedde og Peter N. Myhre om å oppheve den såkalte miljøfartsgrensen i Oslo (Dokument 8:21 S (2011–2012))
3. (67) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Knut Arild Hareide, Dagfinn Høybråten, Line Henriette Hjemdal og Geir Jørgen Bekkevold om mer effektive planprosesser for raskere realisering av nye veiprosjekter (Dokument 8:22 S (2011–2012))  
Enst.: Nr. 1–3 sendes transport- og kommunikasjonskomiteen

**Presidenten:** Dermed er dagens kart ferdigbehandlet. Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 19.37.

---